

በአካላት ትምህርታዊ ይዘት ስለ ሥላሴ አካላት።

ከዚህ አስቀድመን በአካላት ትምህርታዊ ይዘት ስለ ሥላሴ አካላት በተናገርን ጊዜ፤ ኩነት የእያንዳንዱ የሥላሴ አካል፤ መጠሪያ ሆኖ እንደተነገረ መግለጻችን አንዝነጋም። ይኸውም ከዊነ አብ፤ ከዊነ ወልድ፤ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ ተብሎ መገለጹን ነው። ይሁንና ይህን ኩነት በአካላት ስሞች ስለመነገሩ በገለጽንበት ጊዜ፤ ኩነት በአካል ስሞች ሲነገር፤ ምን ዓይነት ትርጉም ይዞ መነገር እንደሚኖርበት እንደዚሁም ኩነት በአካል ስሞች ገብቶ ሲነገር፤ የአካላትን ስምነት ለማጽናትና ለማረጋገጥ በሚያሳውቅበት ይዘት እንደሆነ ሳንገልጽና ሳናስገነዝብ እንዳላለፍን እናውቃለን።

ይኸውም፡- ኩነት ወይም ከዊነ የአካላት ሥላሴ ህሉና መጠሪያ ሲሆን፤ በአማርኛ መሆን ወይም መባል የሚል ፍች ወይም ትርጉም ይዞ መገኘት እንደሚኖርበት ማመልከታችንን ጠንቅቆ መረዳት ሲሆን፤ እንደዚሁም ኩነት የአካላት ሥላሴ መጠሪያ በሚሆንበት ጊዜ፤ ከዊነ አብ፤ ከዊነ ወልድ፤ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ፤ ተብሎ ሲነገር በአማርኛ መሆን ወይም መባል የሚል ፍች፤ አብ መሆን ወይም መባል፤ ወልድ መሆን ወይም መባል፤ መንፈስ ቅዱስ መሆን ወይም መባል እያሰኘ፤ የአካላት ስያሜን በመግለጽና በማረጋገጥ፤ የአካላቱ ዘላለማዊነት ጸንቶ የሚኖር መሆኑን ማስታወቅ ነው።

እነሆም በአሥራ ስድስተኛው ዘመን የነበሩ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት «ወኩነትስ አካል ውእቱ ወውእቱ ብሕታዌ ህላዌ ስም ወአካላትስ ሠለስቱ ዘውእቶሙ ሠለስቱ ኩነታት ብሕትዋነ አስማት።»

ኩነት ግን አካል ነው። እርሱም የስም አቋም በብቻው የሚጠራበት ነው። አካላትም ሦስት ናቸው። እነርሱም በየስምቻቸው ለየብቻ የሚጠሩባቸው ሦስት ኩነት ናቸው። ሲሉ የተናገሩት ከዚህ ገለጻ የተነሣ መሆኑ ነው። መጽሐፈ ባሕርይ ገጽ 5።

ከዚህ በላይ እንደተገለጸው ሁሉ፡- ከዊነ በአስማት አካላት «ከዊነ አብ፤ ከዊነ ወልድ፤ ከዊነ መንፈስ ቅዱስ» እያሰኘ፤ በአካላት የግብር ስሞችም፤ «ከዊነ ወላጁ ወአሥራዊ፤ ከዊነ ተወላጁ፤ ወከዊነ ሠራዊ እያሰኘ እያንዳንዱ አካል በግላዊ መጠሪያ ስሙና አቋሙ ተረጋግጦና ተለይቶ እንዲታወቅ ያስገነዝባል። እነሆም ኩነት በአካላት ስሞች ገብቶ የሚሠራው እስከዚህ ድረስ ነው። እንግዲህ ኩነት ከዚህ ትምህርት ግንዛቤ አልፎ፤ አካል ከአካል ጋር እንዲጣበቅ በሚያጨናንቅ ሁኔታ ማለት በተጽዕቆና በተላጽቆ፤ ወይም አካል በአካል እንዲዋዋጥ ሆነ እንዲቀያየር የማድረግ ይዞታ አይታይበትም። እንደዚህ ያለ አኳኋንና አኋኝነትም ኩነት በአካል በመነገሩ ሊፈጠር አይችልም።

ይህ ሊሆን የማይቻልበትም ምክንያት፤ በትምህርተ መለኮት መሠረት ጠለቅ ብለን ብንመረምር፤ ምክንያታዊ ምሥጢሩን ልንረዳ እንችል ይሆናል። የሥላሴ አካላት በየአቋማቸውና በየመልካቸው ይኸውም፤ በየስማቸው ተለይተውና ጸንተው ስለሚኖሩ ነው።

እነሆም አብ፤ አብ እንደሆነ፤ ወልድም ወልድ እንደሆነ፤ መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ እንደሆነ፤ በየአካላቸው ተለይተው፤ በየስማቸው ታውቀው፤ ዘላለማዊ

በሚሆን ጽንዕ ሳይለወጡና ሳይለዋወጡ፤ ሳይቀያየሩና ሳይዋዋጡ ይኖራሉና ነው። ይህንም የቤተ ክርስቲያን አበው በትምህርታቸው ወስነው እንዳጸኑት እናገኛለን፡-

ሊቁ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት፡-

«ወለለ አሐዱ አሐዱ እምአካላት ፍጹም በገዱ ወበመልክዑ፡- አብኒ አብ ውእቱ። ወልድኒ ወልድ ውእቱ። መንፈስ ቅዱስኒ መንፈስ ቅዱስ ውእቱ። ወለለ አሐዱ አሐዱ እምአካላት ኢይትዌለጡ እምሀላዊሆሙ። አብሂ ለከዊነ ወልድ መንፈስ ቅዱስ፤ ወልድሂ ለከዊነ አብ ወመንፈስ ቅዱስ፤ መንፈስ ቅዱስሂ ለከዊነ አብ ወወልድ። ከአካላት እያንዳንዱ አካል በገዱና በመልኩ ፍጹም ነው። አብ አብ ነው። ወልድም ወልድ ነው። መንፈስ ቅዱስም መንፈስ ቅዱስ ነው። እያንዳንዳቸው አካላትም ዘለዓለማዊ ከሆኑ የሁሉና አቋማቸው አይለወጡም። አይቀያየሩም። አብ ወልድና መንፈስ ቅዱስ ለመሆን አይለወጥም ወልድም አብና መንፈስ ቅዱስ ለመሆን አይለወጥም። መንፈስ ቅዱስም አብና ወልድ ለመሆን አይለወጥም» ብሉአል።

ጎርጎር ኤጲስ ቆጶስ ዘእንዚናዙ ሃይ አበ ገጽ 211 ክፍል 1 ተጥር 8፤9።

አትናቴዎስ ሐዋርያዊም፡-

«እስመ አብ በአካሉ ወበገዱ ወበመልክዑ ውእቱ። ወከማሁ ወልድኒ በአካሉ ወበገዱ ወበመልክዑ ውእቱ። ወከማሁ መንፈስ ቅዱስኒ በአካሉ ወበገዱ፤ ወበመልክዑ ውእቱ። ወኢይትገመሩ ከመ እንላ እምሕያው፤ እስመ አካላት መለኮታውያን እሙንቱ። አብ በአካሉና በገዱ በመልኩ ነው። ወልድም በአካሉና በገዱ በመልኩ ነው። መንፈስ ቅዱስም በአካሉ በገዱ በመልኩ ነው። አካላቱ መለኮታውያን ናቸውና፤ የሚወሰኑ አይደሉም» ብሉአል። አትናቴዎስ ሐዋርያ ሃይ አበ ገጽ 79 ክፍል 5 ተጥር 3።

አትናቴዎስ ዘአንጾኪያ በመልእክተ ሲኖዲቆን፡-

«ንሕነስ ንብል እስመ አብሂ አብ ውእቱ በኩሉ አዝማን እስመ ውእቱ አብ ዘበአማን ቀዳማዊ እምቀዲሙ። ወልድሂ ዓዲ ወልድ ውእቱ በኩሉ አዝማን። ወውእቱ ወልድ ዘበአማን ቀዳማዊ እምቀዲሙ። ወከማሁ መንፈስ ቅዱስሂ፤ መንፈስ ቅዱስ ውእቱ በኩሉ አዝማን፤ ወውእቱ መንፈስ ቅዱስ ዘበአማን ቀዳማዊ እምቀዲሙ። እሉ ሠለስቱ አካላት።

እኛ ግን አብ በዘመናት ሁሉ አብ ነው እንላለን። በእውነትነቱ በዘለዓለምነት በቅድምና የነበረ ነውና፤ ወልድም በዘመናት ሁሉ ነው እንላለን። እርሱ ወልድ በእውነትነቱ በዘለዓለምነት በቅድምና የነበረ ነውና፤ መንፈስ ቅዱስም በዘመናት ሁሉ ነው እንላለን። እርሱም የነበረ ነውና በእውነት በዘለዓለምነት በቅድምና የነበረ ነውና፤ እነዚህ ሦስት አካላት ናቸው» ብሉአልና። አትናቴዎስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 476 ክፍል 1 ተጥር 5።

በቅዳሴ ጊዜም፡- «አሐዱ አብ ቅዱስ፤ አሐዱ ወልድ ቅዱስ፤ አሐዱ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ። አንዱ አብ ቅዱስ ነው፤ አንዱ ወልድ ቅዱስ ነው። አንዱ መንፈስ ቅዱስ ቅዱስ ነው» ብሉአል።

በተሰጥዎዉም፡- «በአማን አብ ቅዱስ በአማን ወልድ ቅዱስ፤ በአማን ውእቱ መንፈስ ቅዱስ። በእውነት አብ ቅዱስ ነው። በእውነት ወልድ ቅዱስ ነው። በእውነትም መንፈስ ቅዱስ ቅዱስ ነው። መባሉ የአካላትን አቋም ጽንዕ ለማስገንዘብ ነው። ኢሳ. 6፥3። ራዕ. 4፥8። ሥርዓተ ቅዳሴ ተመልከት።

ሚናስ ዘእስክንድርያም፡-

«ወአካላትሰ እስመ አካለ አብ ካልዕ እምአካለ ወለድ ወእምአካለ መንፈስ ቅዱስ፤ ወአካለ ወልድኒ ካልዕ እምአካለ አብ ወእምአካለ መንፈስ ቅዱስ። ወአካለ መንፈስ ቅዱስኒ ካልዕ እምአካለ አብ ወእምአካለ ወልድ። አካላት ግን ልዩ ልዩ ናቸው። የአብ አካል ከወልድ አካልና ከመንፈስ ቅዱስ አካል ልዩ ነው። የወልድ አካልም ከአብ አካልና ከመንፈስ ቅዱስ አካል ልዩ ነው። የመንፈስ ቅዱስ አካልም ከአብ አካልና ከወልድ አካል ልዩ ነው» ብሉአል። ሚናስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 446 ክፍል 1 ቊጥር 8።

እንግዲህ አሁን ከዚህ በላይ በቀረቡት ማስረጃዎች እያንዳንዱ የሥላሴ አካል በየአካሉ ጸንቶ አብ ምን ጊዜም አብ እንደሆነ፤ ወልድም ምን ጊዜም ወልድ በአንዱ ሳይለዋወጥ ወደ ሌላውም ሳይለወጥ፤ እንዲሁም የሥላሴ አካላት እያንዳንዳቸው መፍለስና መቀያየር ሳይኖርባቸው፤ በየአቋማቸው በየስምቻቸው ተለይተውና ታውቀው መገኘታቸውን በሚረጋገጥ፤ የቤተ ክርስቲያን ቀዋምያን መምህራን በትምህርተ መለኮት ወሳኝ አዋጅ ጠበቅ አድርገው ማጽናታቸውን ተመለከትን።

በዚህ ጊዜም አንባቢ፤ የቤተ ክርስቲያን መምህራን ካቀረቡዋቸው ማስረጃዎች ጠበቅ ያለ ውሳኔን ሲመለከት፤ በሥላሴ አካላት መለዋወጥና መቀያየር ሳይኖር አንዱ ከሌላው ጋር ሳይደባለቅ ሆነ ሳይፋለስ በየአካሉ ተለይቶ መኖር ያለበት ስለመሆኑ የተሰጠውን ትምህርት ጥብቅ ማድረጋቸውን ሲያይ መገረሙ አይቀርም።

ምዕራፍ ዘጠኝ።

የቤተ ክርስቲያን መምህራን በዚህ ትምህርት።

በእውነትም የቤተ ክርስቲያን መምህራን በዚህ ትምህርት ላይ በጥብቅ ማተኩራቸው አንድ ችግር እፈታቸው ተደቅኖ ቢታያቸው ወይም፤ ባይደቀንባቸው እንዲህ አያደርጉም ነበር። ይኸውም የተደቀነባቸው ነገር ራሱ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በቅዱስ ወንጌሉ ስለ ሥላሴ አካላትና ስለ አካላቱ ስሞች እየለየ አብራርቶ ሲገልጽ፤ «በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም አጥምቁ» ብሉ ለሐዋርያት ያስታወቀውንና ያዘዘውን ትምህርት ከመሠረቱ ለማፍረስና ለመናድ የተነሡ መናፍቃን፤ በአንጻሩ ፊት ለፊት ተቃራኒ ሆነው የመነሣታቸው ሁኔታ ነው። እነዚህም የሥላሴ አካላት በዘመናት በማቀያየር ሰባልዮስና ተከታዮቹ፤ እነ መሐመድና ሌሎችም በተለያዩ ምሳሌ የሥላሴን አካላት የሚክዱ ወገኖች ናቸው። እንደዚሁም እርዮስና መቅዶንዮስ ከሦስት አካላት ሁለቱን አካላት ወልድንና መንፈስ ቅዱስን ከእግዚአብሔር ሦስትነት ነጥለው ለማውጣት መነሣታቸው ነው።

እንግዲህ የቤተ ክርስቲያን አበው የአካላት ሥላሴን ህሉናና አቋም በየራሱ ጸንቶ፡- በየስሞቹ ረግቶ የሚኖር መሆኑን አጠንክረው ለማስተማር የተገደዱት ከዚህ የተነሣ ነው።

ስለዚህም፡-

የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ቴዎዶስዮስ እንዲህ ሲል በማስጠንቀቅ ይገልጻል። «ወኢእብል አሐደ አካለ፤ እምነተ አይሁዳዊ ወሰባልዮሳዊ... ወዓዲ ንጉዮይ በጥይቅና

እምንዴት ሰባልዮስ እስመ ውእቱ ይትአመን አሐደ አካለ ለኩሉሙ። ንሕነሰ ነእምን በሙ ከመ እሙንቱ ህልዋን በአካላት ቅዱሳት።»

በአይሁዳዊነትና በሰባልዮላዊነት እምነት፡ «አንድ አካል በማለት አላምንም» ብሎ ካተተ በኋላ፤ ዳግመኛ በማስገንዘብ «ተጠንቅቀን በመረዳት ከችግረኛው ከሰባልዮስ እንሸሽ። እርሱ ሦስቱን አካላት ሁሉ አንድ አካል ያደርጋልና። ለሦስቱም አንድ አካል ብቻ እንዳላቸው ያምናል። እኛ ግን ሦስቱ በየአካላቸው ህልዋን /ነዋሪዎች/ ናቸው ብለን እናምንባቸዋለን፤ በማለት ሲያጠነቅቅ እናየዋለን።

ቴዎዶሶዮስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 466 ክፍል 1 ቊጥር 8።

ስኑትዩ ዘእስክንድርያ፡-

«ወኢንረሲ ቅድስተ ሥላሴ አሐደ ገጸ ወአሐደ አካለ፤ ከመ ሰባልዮስ ረሲዕ ዘአስተጋብእ ቅድስተ ሥላሴ በአሐዱ አካል፡-

ቅድስት ሥላሴን አንድ ገጽ አንድ አካል አናድርግ። ቅድስት ሥላሴን በአንድ አካል እንደሰበሰበ እንደ ዝንጉው እንደ ሰባልዮስ ማድረግ ነውና።

ስኑትዩ ሊቀ ጳጳሳት ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 496 ክፍል 1 ቊጥር 5።

እንደዚሁም ይኸው ሊቅ፡-

«ወናወግዝ ሰባልዮስሃ ረሲዕ ዘይወፅእ እምጽድቅ። በብሂሉቱ ሠለስቱ አስማት ባሕቲቶሙ፤ እንተ ዘአሐዱ አካል። ወበእንተ ዝንቱ ይሰምዮሙ ለሥላሴ ቦ ዘመነ አመይሰሚ አብ፤ ወቦ ዘመነ አመ ይሰሚ ወልደ፤ ወቦ ዘመነ አመ ይሰሚ መንፈስ ቅዱስ ወዝንቱ ረሲዕ ፈቀደ ይረስዮሙ ለእሉ አስማት አሐደ አካለ... «እስመ አብሰ አብ ወእቱ እስከ ለዓለም ወህልው በአካሉ ወበገጹ እንበለ ተውላጥ ወኢሚጠት ወኢይትመየጥ ለከዊነ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ። እስመ ህላዌሁ ኢይትመየጥ ወኢይትዌለጥ እስመ ጽኑዕ ውእቱ። ከማሁ ወልድኒ ህልው በአካሉ ወበገጹ ወኢይትመየጥ ለከዊነ አብ ወመንፈስ ቅዱስ ወኢይትዌለጥ እስመ ጽኑዕ ውእቱ። ወከማሁ መንፈስ ቅዱስኒ ኢይትመየጥ ወኢይትዌለጥ ለከዊነ አብ ወወልድ እስመ ጽኑዕ ውእቱ።

በዚሁም ትምህርት ሰባልዮስን እናወግዘዋለን። እርሱ ሦስት ስሞች አንድ አካል ናቸው ብሎአልና። እርሱ ሥላሴን በዘመናት ከፋፍሎ አብ የተባለበት አንድ ዘመን ነበረ። ወልድ የተባለበት አንድ ዘመን ነበረ። መንፈስ ቅዱስ የተባለበት አንድ ዘመን ነበረ እያለ፤ ይህ ዝንጉ ሰው እነዚህን ስሞች አንድ አካል ሊያደርጋቸው ይፈልግ ነበረ።

እኛ አርቶዶክሳውያን ግን፤ የተጻየፈችና የማትረባን ትምህርቱን እንጥላለን። ይኸውም አብ ለዘላለሙ አብ ነው፤ ያለመለወጥ ያለመለዋወጥም በአካሉና በገጹ ነዋሪ ሆኖ የጸና ነውና። እንደዚሁም ወልድ በአካሉና በገጹ ጽኑዕ ነው። አብና መንፈስ ቅዱስ ለመሆንም አይለወጥም እንደዚሁም መንፈስ ቅዱስ በአካሉ በገጹ ጽኑዕ ነው። አብና መንፈስ ቅዱስ ለመሆንም አይለወጥም አይለዋወጥም። ብሎአል።

ስኑትዩ ሊቀ ጳጳሳት ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 489 ክፍል 1 ቊጥር 11፤ 12። እንደዚሁም ቃል ሁሉ አትናቴዎስ ዘአንጾኪያ ተናግሮአል። ሃይ አበ ገጽ 476 ክፍል 1 ቊጥር 4 ተመልከት።

አባ ሕርያቆስ በመ ቅዳሴ፡- «ወአኮ ዘንብል አሐዱ ከመ አዳም ተዳጂ ኩሉ ፍጥረት» አላ ሠለስቱ እንዘ አሐዱ ሀላፊ። ናሁ ንስምም ለአይሁድ እኩያን ወለእስማኤላውያን ጊጉያን እለ ይብሉ አሐዱ ገጽ እግዚአብሔር ወአሐዱ አካል። በኢለብዎቶሙ ዕውራን ልብ እመንቱ። የሰው ሁሉ መጀመሪያ እንደሆነ እንደ አዳም አንድ ነው አንልም። ነገር ግን በባሕርይ አንድ ሲሆን፤ በአካሉ ሦስት ነው እንላለን እንጂ። ክፉዎች አይሁድን በደለኞች፤ እስማኤላውያን ባለግወቃቸው እግዚአብሔር አንድ ገጽና አንድ አካል ነው እንደሚሉ የምንል አይደለንም።» አባ ሕርያቆስ ሙጽ ቅዳ ገጽ 87 ቊጥር 70 አባ ቴዎፍሎስ ጳጳስ ዘሐረር።

ደግሞ ስኑትዩ «ወንሕነስ አርቶዶክሳውያን ንግግን ወንርጎት እምኩሉ ንባብ አርዮስ መስሐቲ ዘአምጽአ ላሊል ቅድስት ሥላሴ ሀላፊያተ ፍሉጣተ፤ ወመለኮታተ ሊሉያተ እሉ ቃላት ተቃራኒያኒህ መ እመንቱ ለሥሉስ ቅዱስ። እኛ አርቶዶክሳውያን ግን በቅድስት ሥላሴ ላይ ልዩ ልዩ ባሕርያትን፤ ልዩ ልዩ መለኮታት ማለትን ካመጣ ከመናፍቁ አርዮስ እንርቃለን። እነዚህ ቃላት ሥሉስ ቅዱስን የሚቃረኑ ናቸው።»

ስኑትዮ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ 496 ክፍል 1 ቊጥር 6።

እነሆም አሁን በኩነት ይሁን በማናቸውም ሁኔታ የሥላሴ አካላት የማይለወጡና የማይለዋወጡ የማይፋሉ መሆናቸውን፤ በዚህ ሁሉ ማስረጃ ለመረዳት ችለናል።

ታዲያ ተዋሕዶተ ሥላሴ ሲባል እንደምንድን ነው? አካላት በኩነት ይገናዘባሉ የሚባለውስ ትምህርት እንደምንድን ነው? የሚል ጥያቄ ይኖራል።

እንግዲህ እነዚህ በዚህ ክፍል የጠቀስናቸው አስማት፤ ከዊነ ልብ ከዊነ ቃል ከዊነ እስትንፋስ ከአካላት ማለት አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ «አስማተ አቃኒም» ጋር ያላቸው አቀማመጥ ይዞታ እንዴት እንደሆነ አየን። «እስመ ከዋኔ ያስተጋበእ አካላተ»። ከዋኔ አካላትን ይሰበስባል ወይም አንድ ያደርጋል የተባለበት ገለጻንም ተረዳን።

ሃይ አበ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት ጳጳስ ዘእንዚናዙ። ገጽ 211 ክፍል 1 ቊጥር 81 9።

ሃይ አበ አትናቴዎስ ሐዋርያዊ ገጽ 79።

ሃይ አበ አትናቴዎስ ዘእንጽኪያ ገጽ 476 ክፍል 1 ቊጥር 5።

ሥርዓተ ቅዳሴ ገጽ 15 ቊጥር 261 27።

ሃይ አበ ሚናስ ሊቀ ጳጳሳት ዘእስክንድርያ ገጽ 446 ክፍል 1 ቊጥር 8።

ምዕራፍ አሥር።

በዐለመ መንፈስ ስለሚገኙና «አካል» ተብለው ስለሚጠሩት።

ከዚህ አስቀድመን በዐለመ መንፈስ ስለሚገኙና «አካል» እየተባሉ ስለሚጠሩት ባተትንበት ጊዜ፤ የነፍስን «የመንፈስ» አጽምና ሁኔታ በዐትማችን መጠን ገልጸን እንደነበረ የሚታወስ ነው። በዚያ ቦታ ሰፋ አድርገን ስለ ነገረ ነፍስ ማተቃችንም በእግዚአብሔር ምሳሌ ስለተፈጠረው አምሳሉን ስለሚገልጽበት ነበር።

እነሆም አሁን በዚያው መሠረት የእግዚአብሔር ምሳሌ የሆነችበትን ለመግለጽ ታስችለን ዘንድ በዚያ ጊዜ የነፍሱን አቋም አቅርቦናል።

በሰው ነፍስ ሦስት ኩነታት ስለመኖራቸው፣ ነፍስ በኩነታትዋ አምላካውያን ኩነታትን ስለምትመሳሰልበት በዚህም መመሳሰልዋ ለትምህርተ መለኮት ስለምታበረክተው ገለጻ፡-

«ሰውን በመልካችን እንደ ምሳሌያችን እንፍጠር» በሚል በእግዚአብሔር ቃል ተመርተን ስለሰው ነፍስ በምንናገርበት ጊዜ፤ የእግዚአብሔር ህላዌ በተጠራባቸው ኩነታት አምሳል የሰው ነፍስም ኩነታት እንዳሉዋት በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ እንመለከታለን። እነዚህም ኩነታት ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ፣ የሚባሉ ናቸው። በዚሁ መጽሐፍ ውስጥ ስለ ነገረ ነፍስ ስለ ነፍስ አቋም ሰፋ አድርገን ለመጻፍ ያተኩርንበትም፤ በነገረ ነፍስ ምሳሌ ስለ እግዚአብሔር አምላካውያን ኩነታት ለማስተያየትና እያንጻጸርንም አምላካዊን ትምህርት ለመግለጽ ያስችለን ይሆናል ብለን በማሰብ ነው።

«ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ» በሚያሰኝ የነፍስ ኩነታት መጠሪያ የሥሎስ ቅዱስ ኩነታት አስማተ ኩነታት ተብለው ይጠሩ ዘንድ የሚመራ መመሳሰል ይገኛልና ነው።

ይህም ሳይቀር የቤተ ክርስቲያን መምህራን የኩነታትን ምሥጢራዊ ትምህርት በቅዱሳት መጻሕፍት በልዩ ልዩ ምሳሌዎች ሲገልጹት እናገኛለን። ይኸውም የፀሐይ፣ የውኃ፣ የእሳት ምሳሌ ነው። የእነዚህም ምሳሌዎች መሠረት፣ ምንጩ ከመጽሐፍ ቅዱስ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ፤ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጠቅሰው አቅርቦዋል።

ይኸውም፡-

- 1፥ «ውውስተ ፀሐይ ሢመ ጽላሎቱ» ጥላውን በፀሐይ ላይ አኖረ በሚል መነሻ ጥላ ምሳሌ «ሥዕል» መሆንን ስለሚያስነገዝብ በፀሐይ ምሳሌ፥» መዝ. 18/19፥15። ዕብ. 10፥11።
- 2፥ «እስመ አምላክነ እሳት በላዒ፡- አምላካችን የምታቃጥል እሳት ነውና» በሚል መነሻም፥ በእሳት ምሳሌ። ዕብ. 12፥29። ዘጸፃ. 4፥24።
- 3፥ «ወአሠርከኒ ውስተ ማይ ብዙኅ፥ ፍለጋህም በብዙ ውኃ ነው» በሚል መነሻም፥ በውኃ ምሳሌ ኩነቱን ለመግለጽ ተጣጥረዋል። መዝ. 76፥19።

አዎን፡- በእነዚህ በፀሐይ በእሳት በውኃ «በባሕር» የኩነታት ምሥጢር ሊገለጽ ይቻላል። በብሉይም በተከሥቱ ህልውና ትምህርት የእነዚህ ምሳሌዎች መግለጫ ጠቃሚነት ጉላ ያለ ነው።

ጻፉ ግን ምሳሌው ከእነዚህ ግዕዝን ከሌላቸው ነገሮች ማለት ከግዘፍ ፍጥረታት የተወሰደ በመሆኑ በህልውና መገናዘብ ረገድ ያለውን መሠረታዊ ትምህርት ተጨባጭ አድርጎ ሊገልጽልን አይችልምና፤ ብቁዕ ምሳሌ ነው ለማለት እምብዛም አያስደፍርም።

ሊቃውንት በትርጓሜያቸው ለፀሐይ፣ ለእሳት፣ ለቀላይ ለባሕር የግብር ሦስትነት ቢኖራቸውም፤ የአካል ሦስትነት፣ የባሕርይ፣ የህልውና አንድነት የላቸውም። ሥላሴን በአካል ሦስት፣ በባሕርይ፣ በህልውና ግን አንድ ናቸው ብለን ከምሳሌው የተገኘውን ተመሳሳይነትና ጉድለት፤ ልዩነትና ግንኙነት አስረድተዋል። ትርጓሜ ወንጌል ዮሐ. 7ጽ 13።

ትርጓሜ መጽ. ኪዳን ትርጓሜ ቅድስት ሥላሴ ካቴድርል ታተመ 1963 ዓ.ም.። ዳሩ ግን «ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ» ተብለው ለተጠሩባቸው አስማተ ኩነታት መግለጫ በስመ ሞክሼነት አቋም፣ ወይም ምላሌ ሆኖ ለማስረዳት፣ በመጠኑም ቢሆን የመሰላል ያህል የምታደፋፍረን ረቂቅዋ የሰው ነፍስ ወይም መንፈስ ናት።

የነፍስ ጠባይዓት የሆኑ ልብ ቃል እስትንፋስ በመባል አንድ ምልዓተ ሕይወትን ከመግለጻቸውም በላይ፣ እርስዋ ሕያዊትና ረቂቅ መሆንዋ፣ የሥሉስ ቅዱስ አስማተ ኩነታትም በጠባይዋ አንጻር ልብ ቃል እስትንፋስ ተብለው በቅዱሳት መጻሕፍት ተነግረዋልና የመግለጫነትዋ ጥቅም ዕጥፍ ነው።

እነሆም በመጽሐፈ ጥበብ፡- «መናፍስት ንጹሐት ለባውያት ወቀጢናት መናፍስት የረቀቁ «የቀጠኑ» ንጹሐትና ለባውያት «ባለግዕዛን» ናቸው» ተብሎአል። መ. ጥበብ 7፡23/።

ስለዚህም ጲጥሮስ ዘምስር፡- «እስመ ረኪበ ቀጢናት፣ በቀጢናት፣ ወረኪበ ግዙፋት በገዚፋት፣ ረቂቁን ለማግኘት በረቂቅ፣ ግዙፉን ለማግኘትም በግዙፍ ነው» እንዳለ፡- ምዕላድ ከመሪ ጌታ ዳርጌ በሚገኝ መጽሐፍ የእጅ ጽሑፍ ተመልከት።

ሌላውም ብሔራዊ ሊቅ፣ «ቀጢን ውእቱ ነገረ መለኮት ወየገሥሥ ሕሊና ቀጢን፣ ነገረ መለኮት፣ ትምህርተ መለኮት ረቂቅ ነው። ረቂቅ ሕሊናም ያሻዋል» እንዳለ ሁሉ፡- መጽ ምዕላድ ከመሪ ጌታ ዳርጌ የሚገኝ የእጅ ጽሑፍ።

የሐንስ አፈወርቅ፡-

«አስተሐይጽ ዘንተ አእጉየ በቅጥነተ ሕሊና፣ ለዝነቱ ትምህርት ኢይረክብዎ ዘእንበለ በቅጥነተ ሕሊና፡- ይህን ትምህርት በቅጥነተ ሕሊና ካልሆነ ሊያገኙት አይቻልም። አዎን፣ በቅጥነተ ሕሊና የሚታይ ከመንፈስ በቀር ሌላ ምንድን ነገር አለ?»

ጳውሎስም «መኑ ብእሲ ዘየአምር ዘውስተ ልቦ ሰብእ ዘእንበለ መንፈሱ ለሰብእ ዘላዕሌሁ፣ ከማሁኪ ለእግዚአብሔር፤ አልቦ ዘየአምር ሕሊናሁ ዘእንበለ መንፈሱ ለእግዚአብሔር... ወጥበብ መንፈሳዊ ለመንፈሳውያን እለ ይፈክሩ ዘመንፈስ ቅዱስ። በእርሱ ውስጥ ካለው ከሰው መንፈስ በቀር፣ በሰው ልብ ያለውን የሚያውቅ ማነው? እንዲሁም ከእግዚአብሔር መንፈስ በቀር የእግዚአብሔርን አሳብ የሚያውቅ የለም። ጥበብ መንፈሳዊም በመንፈስ ለሚተረጉሙ መንፈስን ከመንፈስ ጋር ለሚያስተያዩ ነው» ብሎአል። 1ቆሮ. 2፡11፣ 13። እያለ ሲያነጻጽር ይታያል።

እንደዚህ ሆኖ የተነገረውን አብነት በማድረግ፣ «ይልቁንም ንግበር ሰብእ በአርአያነ ወበአምሳሊነ፡- ሰውን በመልካችን በምሳሌያችን እንፍጠር» ሲል ራሱ እግዚአብሔር በቃሉ የተናገረውን መሠረት በማድረግ፣ በነገረ ነፍስ መንፈስ ምላሌ፣ የሥላሴን በህልውና መገናዘብን ብንማር፣ የተሻለ ሆኖ ይገኛል። ይህንም ስላልሁም አበው ሊቃውንት በፀሐይ፣ በእሳት፣ በባሕር፣ በውኃ እየመሰሉ የተጠቀሙበትን እኔም በሚመጥነኝ ቦታ እያገባሁ በመግለጫነት ከመጠቀም ወደ ጓላ አልልም። ዘፍጥ. 1፡27።

ነፍስ በአቅዋሚ የምትታወቅበትና የምትገለጽበት ነገር ቢኖር፣ በኩነታትዋ ነው። ሦስቱ የባሕርይዋ ኩነታት ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ «ሕያውት» አካል መሆንዋን ይገልጻሉ። ይህንም ስለ ምልዓተ አካል ትምህርት ስናጠና በነበርን ጊዜ፣ ተነጋግረንበታል።

በማናቸውም፡- በግዘፍ ወይም በርቀት፣ በስፋት ወይም በጥበት፣ በደረቅነት ወይም በእርጥብነት፣ በጥጥርነት ወይም በለስላሳነት፣ የሚገኝ የዓለሙ ግዘፍ ፍጥረት ሁሉ፣ በልብ፣ በቃል፣ በእስትንፋስ፣ ጠባይዋን እንደምትገልጽና፣ በሰውነት ውስጥ እንደምትኖር፣ አካላዊ ሕይወት ነፍስ የምትመስል ሕይወት ባትኖረው፣ የክብር ሕይወት እንዳለው አያሳይም ወይም ግዕዝን ያለው ሕይወት እንደሌለው ይታወቃል። ዘፍጥ. 2፥27።

ይኸውም፡- «ክብራስ ለጠባይዕ አእምሮ ወሕይወት የጠባይዕ ክብርዋ አእምሮና ሕይወት ነው» እንደተባለ ይታወቃል ዐረጋዊ መንፈሳዊ. ድርሳ. 22 ገጽ 117።

ደግሞ እንዲህ ዓይነቱ የዓለሙ ግዘፍ ህላዌ ሁሉ፣ ራሱ ዐውቆ የሚሠራ ሳይሆን ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣ ያለውና በአእምሮ የከበረ ሕያውና ነባቢ አካል ብቻ ይሠራበታል። ነባቢ የተባለው መልአክ ወይም ሰው ናቸው።

«እስመ ዘአልቦቱ ቃል ወእስትንፋስ ወዘኢኮነ ለባዌ ኢይገብር ምንተኒ ግብረ... ዳዕሙ ይገብር በሙ ካልዕ። ቃልና እስትንፋስ የሌለበትና ለባዌ ያልሆነ ሁሉ ምንም ዓይነት ሥራ ሊሠራ አይችልም... ነገር ግን ከእርሱ ሌላ ይሠራበታል»። ምዕላደ ዘዐ ሰዓ ከብቴ ገጽ 5።

ማሳሰቢያ፡- ትርጓሜ ኪዳን ከቅድስት ሥላሴ ካቴድራል የታተመ 1963 ዓ.ም. ሊቁ ጲጥሮስ ዘምስር ከመሪ ጌታ ዳርጌ እጅ የሚገኝ። ብሔራዊ ሊቅ «ቀጢን ውእቱ ነገረ መለኮት ወየኅሥሥ ሕሊና ቀጢን አለ»። መጽሐፈ ጥበብ ገጽ 23። ዮሐንስ አፈወርቅ ድርሳን ዐረጋዊ መንፈሳዊ ገጽ 117 ድርሳን 22።

ምዕራፍ አሥራ አንድ።

መሠረታዊ ሕይወት ስላለውና ስለሌለው አካል።

ከዚህ በላይ መሠረታዊ ሕይወት ስላለውና ስለሌለው አካል የተገለጸውን ባተነትንበት ጊዜ፣ የዕፅዋትና የእንስሳት ባሕርያዊ ሕይወት መኖሩን ስለምናስታውስ፣ እላይ ስንናገር ለባዊት፣ ነባቢት ሕያውት ነፍስ የሌለችበት ፍጥረት ሁሉ ሕይወት እንደሌለው ይታወቃል ያልነውን ገለጻ የሚያጣርስብን ሳይመስል አይቀርም። ስለዚህ ለይተን ለማብራራት ይቻለን ዘንድ፣ በተቀዳሚ የዕፅዋት የእንስሳትን ሕይወት አቅርበን፣ ብንመረምርና ጉዳዩን በዚያው አንጻር ከለባዊና ነባቢት ሕያው ጋር ብናመዛገን፣ የተሻለ ይሆናል።

1፡ እነሆም የዕፅዋትን ሕይወት የወሰድንና የመረመርን እንደሆን፣ የዕፅነቱ ህላዌ እንዲያድግ ለማድረግ አስችሎ መገኘቱን ይገልጽልናል። ነገር ግን የዕፅነቱ ሕይወት የገዛ ራሱ የአእምሮ ሆነ የነቢብ ከሂል እንዳለው አይገልጽልንም።

ሊቁ አውሳብዮስ ዘቂሣርያ፡- «ወኃይለ በቀላትስ በሁከተ ነፋስ ይነውላ ወይማስን፡- የቡቃያ «የሚበቅል ነገር» ኃይል የሚሆን ግን በነፋስ መታወክ ያድጋልም ይጠፋልም» ሲል ገልጾታል። በመቅድመ ወንጌል ገጽ 18።

2፡ ስለ እንስሳዊት ሕይወት «ደመ ነፍስ» የተናገርን እንደሆነም ርግጥ ነው፣ እንስሳዊ ሕይወት አእምሮ ያላት ሆና ትገኛለች። ይኸውም «ወኃይል

እንስሳዊት ህውክት ይእቲ ዘበሥምረት ወይእቲ ባ እምነ አእምሮ ወበዘባቲ ኃይል። ዛ ይእቲ እንስሳዊ ት፡ ውስቴታ ይትረክብ ነጽሮ ወሰሚዕ፡ ወጣዕም አጺንዎ ወገሢ፡ ወዓጺ ተንሥኦ ወነቢር። አንሳሕሰሐ ወጎድዐት፤ ፍትወት ወወሊድ መዓት፤ ወሣህል፤ ሕማም ወተበቅሉ፤ ተፈሥሐ ወጎዘን፤ ነዊም ወነቲሕ፤ ሕይወት ወዋት፤ ወአምሳለ ዝንቱ በከመ ይትረክብ በውስተ እንስሳ። እንስሳዊት ኃይል ግን በእንስሳዊ ፈቃድ የምትነሣሣ ናት። ከዕውቀት ወገንም አላት። ባላት ችሎታም እንስሳዊት ናት። በእርስዋም ማየት፤ መስማት፤ ጣዕም፤ ማሸሸተት፤ መዳሰስ፤ እንዲሁም መነሣት፤ መቀመጥ፤ መንቀሳቀስ፤ ዝግተኛነት፤ ፍትወት፤ ወሊድ፤ ቊጣ፤ ይቅርታ ማድረግ፤ ምቀኝነት፤ መበቀል፤ መደሰት፤ ማዘን፤ መተኛት፤ መንቃት፤ ሕይወት፤ ሞት በጠቅላላው የመሳሰለውና በእንስሳት እንዳለው ይገኛል። ሲል አውሳብዮስ ገለጸ። መቅ ወንጌል 17።

እነሆም እንስሳዊት ሕይወት ከዚህ በላይ እንደ ተነገረው ሁሉ፤ ሕይወትነትዋ የተገለጸበት አእምሮ በተነገረ መጠንና ደረጃ የሚታይ ሲሆን፤ ይህ አእምሮዋ የደመ ነፍስ አእምሮ እንጂ፤ በለባዊነት፤ በነባቢነት፤ በሕይወትነት፤ አቋም፤ የፈቃድና የፍቅር፤ የጽድቅና የፍትሕ፤ የኃይልና የሥልጣን፤ የጥበብና የዕውቀት፤ የምክር የመሳሰለውም መንፈሳዊ ሕይወት ዕውቀት ክሂል አልተገለጸበትም፤ ስለዚህ ይህ ከሃሊ ሕይወት አይባልም። መዝ. 3፤18፤21። ዘፍጥ. 9፤5፤6። ዘሌዋ. 17፤11-14።

ስለዚህ ዳዊት «ሰብእስ እንዘ ክቡር ውእቱ ኢያእመረ ወኮነ ከመ እንስሳ ዘአልቦ ልብ ወተመስሎሙ፡- ሰው ግን ክቡር ሲሆን አላወቀም፤ ልብ እንደሌለው እንስሳ ሆነ፤ መሰላቸውም» በሚል አጠቃላይ ንባብ የሰው የሕይወት መንፈስ ክብር ያላት መሆኑን፤ የእንስሳ ሕይወት «ደመ ነፍስ» ግን፤ ክብር ያላት ሕይወት አለመሆንዋን ገልጾታል። ይሁን እንጂ ዳዊት ሰው በመንፈሱ ክቡር ሲሆን፤ እንደ እንስሳ በመሆኑ እየተቋጨ ይናገራል። መዝ. 48/49፤20።

የእንስሳ ሕይወት የዝግ ራሱ ሕይወትነቱ ሆነ አእምሮው ከሥጋዊ የተፈጥሮ ጠባይዕ ወገን ነውና፤ ዘለቂታ የሌለው ኃላፊም ጠፊም ነው።

ሊቃውንትም፡- «ወእሐቲስ ደመ-ነፍስ ይእቲ እምጠባይዕ ወይእቲስ መዋቲት። አንዲቱም ከተፈጥሮ ጠባይዕ ወገን የምትሆን ደመ-ነፍስ ናት፤ እርስዋም ሟች ናት» ብለዋል። አባ ጊዮርጊስ ዘጋሥጫ አርጋኛን የእጅ ጽሑፍ።

«ወኃይል እንስሳ ዘይቤ ደመ-ነፍስ ይእቲ፤ ወብሂል ደመ ነፍስ ዘተጎድር በደም ብሂል ኃይል እንስሳ ያለውም ደመ-ነፍስን ነው። ደመ ነፍስ ማለትም በደም የምታድር የደም ሕይወት ማለት ነው» ሲሉ ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ማስረጃ በመስጠት አብራርተውታል። ምዕላድ ዘዐቃ ሰዓት ከብቴ የእጅ ጽሑፍ። ሥረ ብዙ ከመሠረት ስብሐት ለአብ ገጽ 19-21 ያለውን ተመልከት።

በእግዚአብሔር መልክ ምሳሌ የተፈጠረችና ሰውም በንፍሐት «በእፉ እስትንፋስ» የከበረባት የሰው መንፈስ ወይም ነፍስ ግን የመንፈሳዊት ሕይወት ማኅተም በጊዜና በቦታ በማናቸውም ነገር ሁሉ የሚያስብ የሚመርጥ አርቆ ተመልካች አእምሮ ያላት ናት። እንዲሁም ክፉንና ደግን፤ ጽድቅንና ኃጢአትን፤ እውነትንና ሐሰትን፤ ቅድስናን ርኩስን የመለየትና የፍትሕም ችሎታ፤ መርጦ በማድረግም የመወሰን ፈቃድ ሥልጣንና ክሂል ያላት ናት። እንግዲህ ሕይወት ሲባል እንዲህ ዓይነቱ መንፈሳዊ የዕውቀት ክሂል ያለው ሕይወት ሆኖ ሲገኝ ነው። ዘፍጥ. 2፤7። ዘካ. 12፤2። ኢሳ. 42፤5። ም. 57፤16። ማቴ. 10፤28። መዝ. 12፤7። መዝ. 142፤1፤7።

ይህም በከዊነ ልብ፣ በከዊነ ቃል፣ በከዊነ እስትንፋስ፣ የተሟላ በሚሆን ጽንዕ ከተፈጠረው ከሕይወትነትዋ ፍጹምነት የተገኘ ውጤታዊ የተረከቦ ክሂል ነው።

«ወዓዲ አክበሮ በንፍሐት ዛ ይእቲ ማኅተመ ሕይወት መንፈሳዊት እንተ ባቲ አክበሮ እምኩሎ ፍጥረት ዘታሕተ ሰማይ ወትትዐወቅ በኃይለ ንባብ። ዛ ይእቲ ገጹ ለእግዚአብሔር ወአምሳሊሁ በከመ ይቤ መጽሐፍ፤ ወይእቲሰ ዘእትትለከፍ ዘኢግብርት፣ ሀላዊት፣ ወዘኢመዋቲት ኩናኒተ ሥጋ ወኃይሉ በእንተ ዘከነት አሐት ውስተ ኩሉ፤ ወባቲ ይትረከብ ጥበብ ዘየጎሰብ ወየጎሪ ልብ፣ ወአእምሮ አዝማናት ወመካናት ወኩሎ ምግባራት እንተ ትከውን በዘይእቲ ላዕሌሁ በሥልጣን ባሕታዊት ሥዕልት ዘእንበለ ገቢር። ወገብረ ላቲ ሥልጣን በውስቲታ ትግበር በከመ ጎርየት እንዘ አልቦ ዘይኳንና ወዘይኒይላ ከመ ይኩን ሠናዶቲሃ ወእከዶቲሃ በሥምረተ ሕሊናሃ በአምሳለ መላእክት፡-»

ዳግመኛም በንፍሐት አክበረው፤ እርሰዋም ከሰማይ በታች ካሉ ፍጥረታት ሁሉ ይልቅ እርሱን «ሰውን» ያከበረባት መንፈሳዊት ማኅተመ ሕይወት ናት። መጽሐፍም እንዳለ፣ እርሰዋ የእግዚአብሔር ገጹና አምሳሉ ናት። የማትዳሰስና ግብር እምግብር ሆና ያልተፈጠረች ናት። ነዋሪና የማትሞት ናት። በሁሉም ረገድ አንዲት ፈቃድ ሆና ስለተገኘች፤ ሥጋንና ኃይሉን የምትዝግ ናት። ጥበብም ማሰብም በእርሰዋ ይገኛል። የጊዜያትንና የቦታዎችን ማወቅ በእርሰዋ አለ። በላዩ በምትኖርበት በሚሆነው ነገር ሁሉ ዐዋቂ ናት። ብቻዋም በሥልጣን ልዩ ናት። ስትፈጠርም ከነገር የተቀረፀ ነገር ሆና ያልተፈጠረች ናት። በጎነትዋና ከፋትዋ በሕሊናዋ ፈቃድ በመላእክት አምሳል ይሆን ዘንድ የሚገዛትና የሚያስገድዳት ሳይኖር የመረጠችውን እንድታደርግ በውስጥዋ ሥልጣን አድርጎላታል። እያለ፤ አውሳብዮስ ብሩህ አድርጎ የገለጸውን መመልከት ነው።» መቅድመ ወገኒል ገጽ 19።

ከዚህ የተነሣ እንደ ዕፅዋትና እንደ እንስሳ ያልሆኑ ነገሮች በእርሰዋ ጉን መሰለፋቸው ይቅርና፤ የዕፅዋት ሕይወትና የደሙ-ነፍስ አእምሮ አለባቸው የሚባሉ የእንስሳ ሕይወት በተፈጥሮ ባሕርይ ሆነ በግብር የሚያሳዩት አእምሮ በኩነታትዋ ለባዊት ነባቢት ሕያውት የሆነች ነፍስ ባሕርያዊ ፍጽምና ካለው ከሕያውነትዋ አቋምና ከዚሁም ከምታስገኘው ከአእምሮ ክሂል ጋር በምንም አኳኋን ቢሆን፤ ሊያወዳድሩዋቸውና ሊያመሳስሉአቸው የማይቻልና መቃጣቱም የማይገባ ነው።

ይህንም ለማረጋገጥ፡- «ወሀቤ ሕይወት እግዚአ» ተብሎ በኪዳን የተነገረውን ብሔራዊያን ሊቃውንት ሲተረጉሙት፡- ከዕፅ ከአዕባን «ከድንጋዮች» ለይቶ፤ እንስሳትን አራዊትን በደማዊት ነፍስ አክብሮአል። ከእንስሳት ከአራዊት ለይቶ ሰውን በነባቢት ነፍስ አክብሮአል። ይላሉ። ትርጓሜ ኪዳን ገጽ 55+12።

ምዕራፍ አሥራ ሁለት።

ሀላዌ ዕፅ ሀላዌ እንስሳ።

ሀላዌ ዕፅ ሀላዌ እንስሳ ከማናቸውም ነገር ጋር በአንድነት ገዕዛን የሌለው በሚል አጠራር ከፍላቸው ተወስኖ የሚጠሩ ሲሆን፤ ለባዊት፣ ሕያውት ነፍስ ወይም መንፈስ ገን፤ ባለ ገዕዛን ወይም ገዕዛን ያላት በሚል ስያሜ በከፍልዋ ተለይታ ትጠራለች።

ይህም የክሂል ሕይወታዊ ውጤት ነው። ክሂልም ማለት በዚህ ጊዜ፣ በልቡና፣ በቃል፣ በእስትንፋስ ህልውና በጽንዕ የሚገኝ የባሕርያዊ ህላዌ ሕይወት አቋም ከፋን ደግን ጽድቅን ኃጢአትን እውነትንና ውሸትን ወዘተ ለይቶ የማወቅ መብትና ሥልጣን ነው።

«ወመንፈስሰ፤ ሕይወተ ሥጋ ንጽሕት ይእቲ ወቅድስት በኩሉ፡- የሥጋ ሕይወት የምትሆን መንፈስ ግን ንጽሕትና በሁሉም ረገድ ልዩ ናት። አመክንዮ ዘሐዋ መ. ቅዱ. ገጽ 41 ቊጥር 39።

እነሆም ከዚህ በላይ የተነገረ የነፍስ አቋምም፣ ህልውናዋ በተሟላ ሕይወት የተለየ ክሂል ማሳየቱ፣ የሰው ነፍስ ክብርና ታላቅነት የሚገለጽበት ነው። እንግዲህ ይህን በሚገባ ያየን ይመስለናል።

ቅዱስ ዳዊት፣ የእግዚአብሔር ህላዌ እንዴት እንዳለ ሲያሳይ፣ ለነፍስ ያሉዋት ኩነታት፣ ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣ በነገረ ነፍስ ምሳሌ ሲገልጸው እናያለን። የእግዚአብሔር ይቅርታ የልቡም አሳብ ምድር ሞላ፣ ሰማያት በቃሉ ጸኑ፣ በአፋ እስትንፋስም ኃይላቸው ሁሉ ነው። ይኸውም የአስማተ ኩነታት ትርጉሟዊ ይዞታ፣ የእግዚአብሔር ቸርነት ወይም መዝገበ ሣህል የሆነ ልቡና የአብ ስም ሆኖ፣ የእግዚአብሔር ቃልም የወልድ ስም ሆኖ፣ የእግዚአብሔር እስትንፋስም የመንፈስ ቅዱስ ስም ሆኖ ሲናገር፣ የብሉይ ሆነ የሐዲስ ኪዳን ኅብረተ ቃላት ተስማምቶበት መገኘቱን እናስተውል ዘንድ ነው። ይህ የሥሉስ ቅዱስ አስማተ ኩነታት ከሰው የኩነታት አስማት በተወሰደ ምሳሌ ተገልጾ መነገሩን ተመልከትን። መዝ. 32/33÷6፣ 11።

ነፍስ በአቋሟ የምትታወቅበት በኩነታትዋ መሆኑን፣ ይኸውም ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ የሚባሉ ሦስት የባሕርይዋ ኩነታት አንድ ላይ ተገኝተው፣ ፈቃድ፣ ክሂል፣ ሥልጣን፣ ያላት ሕያዊት አካል መሆንዋን ገልጸውልን አገኘን።

ከዚህ የተነሣ የዕፅዋት ሕይወትና ከደመ-ነፍስ ሕይወት ጀምሮ እስከ በድን ፍጥረታት ያሉት ነገሮች ሁሉ የማይመስሉት፣ ጭራሹን እስከነአካቱው ከእነዚህ ሁሉ የተለየችና ግዕዛን ያላት የመጠቀሻ ልዕልት መሆንዋን ተረዳን።

በዚህም ሥልጣንና ክሂል ባለው በባለ አእምሮ ሕይወት መካከልና በበድን ወይም በደመ-ነፍስ ሕይወት መካከል ያለውን ልዩነትና ቁም ነገር ለይተን ተገነዘብን። የቁም ነገሩ ዋና መለዮም የሰው ነፍስ «መንፈስ» ከተጠቀሱት ሌሎቹ ፍጡራን ይልቅ፣ የቱን ያህል ልዩ ፈቃድ ክሂልና ሥልጣን ያላት፣ ሆኖ ሕያዊት አካል ልትሰኝ የቻለች፣ ልብና፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣ በተሰኙ በጠባይዎችዋ ኩነታት መሆኑን ነው።

ይህ እንዲህ ሆኖ ከተገለጸ ዘንድ፣ ይልቁን ታዲያ በገናንነቱ የታወቀ አምላክ በአካላውያን ኩነታት ማለት በልብነት፣ በቃልነት፣ በእስትንፋስነት፣ ግሩምና ልዑል የሆነ የባሕርይ ሕይወቱ እንደምን አብዝቶ ይገለጽ! ሥልጣን ባለው ምጡቅና አርያማዊ ልዕልናውስ ምንኛ ይታወቅ! መዝ. 32÷5፣ 6። ኢዮብ 16÷13። የሚያሰኝ አንክሮ በሰው አእምሮ ዘንድ መቅረቡ የማያጠራጥር ነው።

እነሆም ከዚህ በላይ እንዳየነው ሁሉ፣ የሰው ነፍስ መንፈስ ያን ያህል ልዩ ክሂልና ሥልጣን ያላት ሕያዊት አካል ሆና በመገኘትዋ፣ «ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ» በተሰኙ በባሕርይዋ ኩነታት መሆኑ ታውቆአል። ከመግለጫነትዋም በተመራንበት አቋም፣ የእግዚአብሔርን የአካላቶቹን ኩነታት ህሉና፣ በአካላውያን ኩነታቱ በልብነት፣ በቃልነት፣ በእስትንፋስነት፣ ግሩምና ገናና የሆነ የባሕርይ ሕይወቱ ፈቃድ፣ ክሂል፣

ሥልጣን፣ ምጡቅ በሆነ አምላካዊ ልዕልና ደምቆ፣ አንፀባርቆ ሊታወቅልን መቻሉን ለመገንዘብ የሚያበቃ ነው።

ስለዚህ በነገረ ነፍስ ያኘነው ምሳሌያዊ ጥቅም በምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት ረገድ፣ ላቅ ባለ አኳኋን እጅግ የተወደደና በክብርም መጠበቅ ያለበት ነው።

የምሥጢረ ሥላሴን ትምህርት እንድንማርባት ነፍስ የዚህን ያህል ጥቅም የሚያስገኝ ዋጋ ያላት ሆና ከተገኘች፤ በዚሁ ጽሑፍ ስለ ነፍስ አቋም በተደጋገመ ሁኔታ የምወሰደው ጥናት ከፍ ያለ ግምት የሚሰጠው ነው።

ግላሰቢያ፡-

ዲዲስቅ አመክንዮ ዘሐዋርያት ቅዳ ዘሐዋርያት ገጽ 41 ቍጥር 39።

ምዕራፍ አሥራ ሦስት።

ነፍስ በምሳሌነትዋ የምትሰጠው ጥቅም እንዴት ባለ አኳኋን ይታይ ይሆን?

የፍጡር ሰው ነፍስ በሁሉናዋ የፈጣሪን ህሉና አሟልታ ለመግለጽ ትችላለች አንልም። ይሁን እንጂ፤ በምሳሌነትዋ የመሰላል ያህል አእምሮን ወደ እምነት ለማሸጋገር የሚረዳ ትምህርት ትሰጣለች ብንል ያለ አሉታ የሚያስኪድ ነው።

እንደ መሰላል ሆና አእምሮአችንን ወደ እምነት ማለት፣ ወደ መንፈሳዊ ትምህርት መለኮት ጨበጣ የሚያሸጋግር ምሳሌን ከፍጡር ነገር እንወስድና እንቀበል ዘንድ፣ ልዑል እግዚአብሔር በፍቅሩ የገለጸልን መንገድ ሆኖ፣ ከቅዱሳት መጻሕፍት ምስክርነት ተሰጥቶን እናገኛለን። አዎን፣ የአእምሮአችንን ደካማነት በምናውቀው መጠን ይህን አብነት መከተል ግድ ሳይሆንብን እንዳልቀረም፤ ይኸውም፡- በየትምህርቱ መስክ ሁሉ ዘወትር የምናየው ነው። ማቴ. 13 በሙሉ። ዮሐ. 15፣ 12። ዘጉልቀ. 12፣ 8። ሕዝ. 26፣ 28።

ይህን በምንልበት በዚሁ አጋጣሚ፣ በምሳሌና በአማናዊ «እውነተኛ በሆነ» ነገር መካከል ያለውን ልዩነትና ግንኙነት ሳንጠነቅቅ አናልፍም።

ሊቁ ቅዱስ ቄርሎስ፡- «እስመ ምሳሌ ይውላድ እምአማን ወይንዕስ እምተጠናቅቆ፣ ምሳሌ ከተገላጩ እውነት ያንሳል፤ ተጠናቆ ከመታየትም ጉድለ-ይገኛል» ብሎ መናገሩ የሚታወስ ነው።

ዮሐንስ አፈወርቅ፡- «ወሕገ ምሳሌ ይቴሐት እምነ ራዕይ እሙን፡- የምሳሌ ሕግ ወይም በምሳሌ የመጠቀ ደንብ ግን ከዓይነተኛው አማናዊ ትርኢት ዝቅ ያለ መሆኑ ግልጽ ነው» ብሎአል።

ባስልዮስ ዘአንጾኪያ፡- «ወአርአያስ ባሕቱ ኢኮነ ተውላጠ ህላዌ አላ ትእምርቱ ያበጽሕ ኅበ መሥረርተ ጽድቅ፡- ምልክት የህላዌ «የባሕርይ» ልዋጭ አይደለም። ነገር

ገን ምልክትነቱ ወደ እውነት ልክ ወይም መሥረቻ ያደርሳል» ሲል አብራራ፡- ባለልዩነት ዘአንጸቢያ ሃይ አበ ገጽ 423 ክፍል 1 ተጥር 19»

እንዲሁም፡- «እስመ ምሳሌ የሐፀፅ እምነ ዘይግሰሉ ቦታ በከመ የሐፀፅ ሰምዕ እምወርቅ ከግሁ የሐፀፅ ብእሲ እምእግዚአብሔር አምሳሉ፡- በምሳሌ ከሚገለጸው ነገር ገላጪ ምሳሌ ይጉድሳል» ሰም ከወርቅ እንደሚያንስ ሰውም በምሳሌው ከፈጠረው ከእግዚአብሔር ያንሳል» ተባለ» መዝገበ ሃይ ገጽ 66»

ሊቃውንቱ የሰጡት ማስረጃ ትክክለኛ ነው። መቼም ምሳሌ አይኑር አላሉም። ነገር ገን ምሳሌ እየሆነ ተገላጪን ወይም ዓይነተኛውን ትርኢት ለመግለጽ የሚቀርብ ነገር ሁሉ፣ በሙሉ ይመስለዋል ከሚል አሳሳች አሳብ እንድንጠነቀቅ አስገንገበዋል።

ስለዚህ፡- አንድን ምሳሌ ወስደን ልናውቀው ወይም ልናሳውቀው የምንፈልገውን አንዱን ረቂቅ ይሁን ግዙፍ ነገር ለመረዳት ወይም ለማስረዳት በምንጠቀምበት ጊዜ፣ የአዎንታ ተመሳሳይነት ካለው እንደ ሰምና ወርቅ ወይም እንደ አዎንታ አንጻር ባለው መንገድ መጠቀም ይኖርብናል። ጉድለቱን ከምሉዕነቱ ለማስተያየት ከፈለግን ደግሞ፣ ተነጻጻሪ አድርገን በአሉታ አንጻር፣ ወይም በአፍራሽ አንጻር፣ አለዚያም በምፀት ጉዳና በተመቸ አቀራረብ መግለጽ ይኖርብናል።

እነሆም እነዚህና የሚመሳሰሉ የቅኔ ጉዳዮች ተገላጪን ወይም አማናዊውን ነገር በምሳሌ ለመግለጽ እንደሚያስችሉ የታወቀ ነገር ነው።

መቼም ቢሆን፣ ሄዶ ሄዶ የምሳሌ ጥቅሙ፣ ለትምህርት ተፈላጊ የሆነውን ዓይነተኛውን ነገር ለመግለጽ የማስቻሉ አብነት ነው። ቅኔም በልዩ ልዩ ጉዳና መደንገጉ ለዚሁ ቁም ነገር እንዲጠቅም አይደለምን?

ስለሆነም አስቀድመን እንደተነጋገርንበት፣ አሁንም ጌታ እግዚአብሔራዊ ህሉናን በሰው ነፍስ አቋም በመመስል ሊገልጽልን ቅዱስ ፈቃዱ ሆኖአል። እንዲህም ከሆነ፣ የዚህ ትምህርት ሁኔታ በምናብራራበት ጊዜ፣ ከቅዱሳት መጻሕፍት መሠረታዊ ጎሳብ እንዳንወጣ፣ የሐንስ አፈወርቅና ቄርሎስ ሌሎችም ሊቃውንት ስለ ምሳሌ አቋም የገለጹትን አብነታዊ ማስጠንቀቂያ መመሪያችን ማድረግ ይኖርብናል።

የሰው ነፍስ በልብነትዋ፣ በቃልነትዋ፣ በእስትንፋስነትዋ፣ ጠባይዓት ለሥላሴ ኩነታት ምሳሌ አድርገን በትምህርት ረገድ ስንጠቀምባት፣ ገላጭ በመሆን አቋም ቀጥታ የምትመሳሰልበትና ቀጥታ የማትመሳሰልበት መንገድ መኖሩን፣ በቅድሚያ ማወቅ አስፈላጊ ነው። በቅድሚያ እንዲታወቅ ያስፈልገበትም ወዲያና ወዲህ የሚያንገላታውን ሞገዳዊ አስተሳሰብ፣ በመካከል ቀጥታ መሥመሩን ይዞ ለመሄድ እንዲረዳ ነው።

ስለዚህ በአዎንታ እያመሳሰልን በአሉታም እያነጻጸርን የምንጠቀምባቸውን የነገረ ነፍስን ምሳሌዎች፣ አቅርቦን እንመለከታለን።

ምዕራፍ አሥራ አራት።

ነፍስ በአቋሟ በሥላሴ ኩነታት በአዎንታ ስለምትመሳሰልበት፤

1ኛ፡ መጀመሪያ ነገር የነፍስ አስማተ ጠባይዐት ከሥላሴ አስማተ ኩነታት ጋር፣ በስመ መኩሽ መመሳሰላቸው ነው። አዎን፣ የነፍስ ጠባይዐት ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣

ተብለው ይጠራሉ። የሥላሴ ኩነታትም «ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ፣ ተብለው መጠራታቸው በቅዱሳት መጻሕፍት የተረጋገጠ ሆኖአል» መዝ. 32፥6፣11። «ወሀየንተ ልብ ዘዝየ ነአምሮ ለአብ ህየ ወሀየንተ ቃል ዘዝየ ነአምሮ ለቃል እግዚአብሔር።» ቴዎዶሮ ዘዕንቂራ ሃይ አበ ገጽ 174 ክፍል 1 ቊጥር 19።

ከዚህ ስላለው ልብ ከዚያ አብን እናውቀዋለን። ከዚያ ስላለ ቃልም ከዚያ የእግዚአብሔርን ቃል እናውቀዋለን።

2ኛ፣ የነፍስ ምንም እንኳ በአካልም አንዲት ብትሆንም ሦስትነትዋ ግን፣ የጠባይዐትዋን ሁኔታ መግለጫ ቢሆን፣ ራት ብለን ጠቅላላ ትርጉሙን ስንመለከት፡- የአንድነትና የሦስትነት አቋም ያላት በመሆኑ፣ በዚሁ አቋምዋ የእግዚአብሔርን አንድነት ሦስትነት የምትገልጽ ምሳሌ ሆና ትታያለች። ዘፍጥ. 1፥27።

3ኛ፣ የነፍስ ጠባይዐት በገላጭነትና በተገላጭነት አቋም ሲታይ፣ የተረከበ ህልውናቸው ቅደም ተከተል የሌለበት ነው። ይህስ እንደምንድነው? ቢሉ፣ ቃልና እስትንፋስ ከሚወጡበት ልቡና ወደ ጓሳ ሳይሉ፣ የሚወጡበት ልቡናም ሳይቀድማቸው ተረከቦአቸው አንድ ጊዜ እንደሆነ መገኘቱ ነው።

በዚሁ ምሳሌ፣ «አሐቲ ቅድምናሆሙ ለሥላሴ» የሥላሴ ቅድምና አንዲት ናት ብለን የምናምንበት በሥሉስ ቅዱስ ኩነታት አቋም፣ ከልብ የሚወጡ ቃልና እስትንፋስ ከሚወጡበት የሚገለጹበትን ልብ ሳይቀድሙት፣ ወይም ሳይቀድማቸው የተረከቡ ህልውናቸው ያለቅደም ተከተል ወይም የአንድ ቅድምና መነሻ የሌለው ዘለዓለምነት እንደሆነ መገኘቱ፣ ይገለጽበታል።

4ኛ፣ በሥሉስ ቅዱስ ኩነታት የልደትና የፀሐት የመውጣት ሁኔታ የሚታይ ሲሆን፣ ያለመለየትና ያለተመትሮ በአንድ ህልውና የመገኘት አቋምም አለው።

«ንእመን በሃይማኖት ከመ ይትዋሐድ መለኮት በአብ፣ እስመ እምአብ ተወልደ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስሂ ወፅአ እምኔሁ እንዘ ኢይቀድም አሐዱ እምካልዑ ወካልዑ እምሣልሱ ወበልደተ ወልድ ወፀአተ መንፈስ ቅዱስ እምአብ ይትዋሐድ መለኮተ ሥላሴሁ ለአምላክነ።» መለኮት በአብ እንደሚዋሐድ በሃይማኖት እንመን። ወልድ ከአብ ተወልዶአልና፣ መንፈስ ቅዱስም ከእርሱ ወጥቶአልና። ይህም አንድ ከሁለተኛው፣ ሁለተኛውም ከሦስተኛው ሳይቀድም ነው። ወልድ ከመወለድና መንፈስ ቅዱስም ከአብ በመውጣት የአምላካችን ሦስትነት ይዋሐዳልና» ብሎአል። ባስልየስ ዘቂሣርያ ሃይ አበ ገጽ 107 ክፍል 1 ቊጥር 6።

ይህን ምሥጢራዊ ህልውናን ለመግለጽ ምሳሌነቱ በሙሉ ብቁዕነት ባይኖረውም፣ የነፍስ ጠባይዐት አቋም ወደዚሁ የሚያቋናጥጥ የሚመራ ምሳሌነት በመጠኑ አለው።

5ኛ፣ የነፍስ ህልውናዋ «መኖርዋ» በምልዐተ ሕይወት የሚታወቅ ሲሆን፣ በምልዐተ ሕይወት ለሚኖር ልዑል ባሕርይ ለሆነ አምላካዊ ህልውና መኖር፣ መግለጫ ሆኖ ለማስረዳት ያስችላል።

6ኛ፣ የነፍስ ሦስቱ ኩነታት ያለቅደም ተከተል በአንድ ጊዜ የመገኘታቸው አቋም፣ ከዘለዓለማዊነት ያለ ቅደም ተከተል ለኖረ ተረከቦ «መገኘት» ለሥላሴ የኩነታት ህልውና መግለጫ ነው።

ማሳሰቢያ፡- ተረከቦ «መገኘት» ስንል አእምሮ ሲያይ የእኛን አእምሮ በሚመለከት ገለጻ መናገራችን ነው እንጂ፣ የእግዚአብሔርን ሲመለከት፣ የሚነገር አይደለም። እግዚአብሔር የተገኘበት ጊዜ የለም። እግዚአብሔር ዘለዓለማዊ ነው።

በአዎንታ የማትመሳሰልበት ግን በአፍራሽ የምትገጸርበት!

- 1+ የሥላሴ አካላት ሦስት ሲሆኑ፤ የነፍስ አካል ግን አንዲት መሆንዋ፤ ይህ የማይመሳሰሉበት ነው።
- 2+ የሥሉስ ቅዱስ ሦስት አካላት በየኩነታቸው እርስበርሳቸው ሲገናኙ፤ ነፍስ ግን፤ አንዲት አካል ከመሆንዋ የተነሣ፤ ከዚህ ከአንዱ አካልነትዋ በቀር፤ በልብ፤ በቃል፤ በእስትንፋስ የምትገናኘበው ሌላ አካል ሆነ የአካልም ስም የሌላት ናትና፤ በዚሁ ረገድ አትመሳሰልም።
- 3+ የነፍስ ጠባይዓት ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ አንዲት በመሆን ስለምትታወቅ ስለ አካልነትዋ ሕይወት አቋም ብቻ ሲገለጹ፤ የሥሉስ ቅዱስ ኩነታት፤ ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ ግን እርስበርሳቸው ተገናኝበው አንድ ሕይወት ባሕርይን «የህላዌ መለኮትን» አቋም ይገልጻሉ።

ከዚህም ሌላ የማትመሳሰልባቸው ጥቃቅን ጉዳዮች ይገኛሉ። እንግዲህ እዚህ ላይ በዝርዝር ባየናቸው ገላጭ፤ ወይም ምሳሌ አድርገን ልንጠቀምባቸው ከነገረ ነፍስ በምንወስዳቸው፤ ተጥታ በሚመሳሰሉና በማይመሳሰሉ ምሳሌዎች፤ የምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት በየስልቱ ሊታተት ነው። እነሆም ምሳሌዎቹ በሚገቡበት ተገቢ ቦታ ሁሉ በመገለጫነት አቋም እየተገኙ፤ ትምህርታዊ እርዳታቸውን ያበረክቱልናል።

ሥላሴ ነፍሱን በዚህ ይመስሉዋታል፤ በዚህና በዚህ ግን አይመስሉአትም የሚል ድንጋጌ መሠረቱ ምንድን ነው? የሚል ጠያቂ ይኖራል። አብነቱስ ከየት የተገኘ ነው?

ሊሉየ «የልዑለ» ባሕርይ ህሉና ምልዓተ ሕይወት በነፍስ ምልዐተ ሕይወት መገለጽ።

የነፍስ ህሉናዋ «መኖርዋ» በምልዓተ ሕይወትዋ የሚታወቅ ሲሆን፤ ይኸውም የምልዐተ ሕይወት መታወቅ በምልዓተ ሕይወት ለሚኖር ልዑለ ባሕርይ ለሆነ ህሉና «መኖር» መገለጫ በመሆን ለማስረዳት ያስችላል ብለናል።

ይህን ከሥር ለማጣራት ብንፈልግ፤ የሰው ነፍስ ለባዊት፤ ነባቢት፤ ሕያውት፤ ስለመሆንዋ፤ የተሰጠውን ትምህርት እዚህ ላይ እናስታውስ።

ከእነዚህ ከሦስቱ ጠባይዐት «ኩነታትዋ» አንዱ ከሌሎቹ ተለይቶ ህሉናዋ «መኖርዋ» የተገለጸበት ጊዜ የለም። አንዱ ከሌለ፤ ሁሉ ይታጣሉ። አንዱ ኖሮ ሁለቱ የጠፉበት ጊዜ የለም። ይህም ነፍስ በተለየችው ሰውነትና «ሥጋ» በሥጋና በነፍስ ቆሞ በሚገኝ ሰው መካከል ተለይቶ የሚታወቅ ነገር ነው።

ሰው በሚባልበት ጊዜ ከሥጋው፤ ከቃሉ፤ እስትንፋሱ ተለይተውት ልቡናው ብቻ፤ ወይም ልቡናውና እስትንፋሱ ተለይተውት ቃሉ ብቻ፤ እንዲሁም ልቡናውና ቃሉ ተለይተውት እስትንፋሱ ብቻ ሲቀርለት፤ ታይቶ አይታወቅም። እንደምን ቢሉ፤ ሰው ሞተ ሲባል፤ ሕያዊት አካል የሆነች ነፍስ ህሉናዋን «መኖርዋን» የምታስታውቅባቸውን ሁሉ እንደያዘች ከነበረችበት ሥጋ ተጉዛለች ግለት ነው። ማቴ. 27+51። ሉቃ. 23+47፤ 148። መክ. 12+7።

ባሰልዮስ ዘአንጾኪያ፡- «ወበከመ ላቲ ለነፍሱን ጽንዕ እንዘ ልዕልት ትትዋሐድ ምስለ ሥጋ ወኢይትገደፍ እምኔሃ መንፈስናሃ ዘህላዌ፡- ለነፍሳችን ጽንዕ እንዳላትና ከፍተኛ ሆና እያለችም፤ ከሥጋ ጋር እንደምትዋሐድ፤ ይህም የሕይወትነትዋ አኗኗር ህላዌ፤ መታወቂያዋን እንደማታስቀር ነው» ያለውን ያስተውሏል። የአኗኗርዋ ሕይወት

ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ አይለያዩም ማለትን ለማስረዳት የቀረበ መግለጫ ነው። ሃይ አበ ባስ ዘአን ገጽ 422 ክፍል 1 ቍጥር 15።

ይህን ካየን ዘንድ የሥላሴ ኩነታት የተባሉ ከዊነ ልቡና፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ የልዑለ ባሕርይ ህሉና መኖር ምልዓተ ሕይወት የሚያስረዱ ናቸው።

ከዊነ ልቡና ያለ ቃልና ያለ እስትንፋስ፣ ከዊነ ቃልም ያለ ልብና ያለ እስትንፋስ፣ ከዊነ እስትንፋስም ያለ ልብና ያለ ቃል የኖረበት ወይም የሚኖሩበት ጊዜ የለም።

እነሆም ቤተሰጠን በነገረ ነፍስ ምሳሌ የልዑለ ባሕርይ ህሉናን ምልዓተ ሕይወት አነጻጽረን ልንረዳ ቻልን ማለት ነው።

ዐረጋዊ መንፈሳዊ ስለ እግዚአብሔር ሲናገር፡- «ወአለቦ ጊዜ አመ ነበረ እንበለ አእምሮ ወሕይወት» ያለ አእምሮና ያለ ሕይወት የኖረበት ጊዜ የለም ብሎ መናገሩን በምልዐተ ሕይወት የሚኖር የሊሉየ ባሕርይ ህልውና እግዚአብሔር ከአእምሮና ከሕይወት የመነጠል አኗኗር የሌለበት መሆኑን ለማስረዳት ነው። ዐረጋዊ መንፈሳዊ ድርሳን 22 ገጽ 117።

ስነትዩም «አለ ይሰልብዎ ንባቦ ወሕይወቶ ልቡናዊ» ቃልንና ሕይወቱን እንደሚገፋት አንሁን ይላል። ስነትዩ ሃይ አበ ገጽ 506 ክፍል 2 ቍጥር 11።

በዝርዝር ከጠቀስናቸው፤ ነፍስ ቀጥታ ከምትመሳሰልበት ምሳሌ፣ የነፍስ ሦስቱ ኩነታት ያለቅደም ተከተል በአንድ ጊዜ የመገኘታቸውን አቋም፣ ያለ ቅደም ተከተል በዘላለማዊነት ለኖረው ለሚኖረው፣ ለተገኘ ዘላለማዊ ተረክቦ የሥላሴ የኩነታት ህልውና መግለጫ ነው ስላልነው፤ ከዚህ ቀጥለን እናብራራለን።

ይኸውም፡- ነፍስ የተፈጠረች መሆንዋ ሳይቀር፣ በሦስቱ ጠባይዐትም «ኩነታትዋ» በከዊነ ልቡና በከዊነ ቃል በከዊነ እስትንፋስ አቋም በአንድ ተረክቦ ወይም በአንድ ጊዜ በተገኘችበት ምሳሌነት አንጻር፣ ዘላለማዊን የሥላሴን ኩነታትና ሦስቱም ኩነታት ብልጫ ወይም ማነስ ሳይታይባቸው ሊኖሩ መቻላቸውን ለመግለጽ አስችላለች። ማለት ፍጡርና ደካማ አእምሮአችንን ረድታለች። ይህንም መረዳት ከትምህርተ መለኮት አንዱ ቀዋሚ ትምህርት ነው።

እንዳየነው ሁሉ፣ ነፍስ ወይም መንፈስ ከሂል ያላት ፍጽምት ሕይወት መሆንዋ ሊረጋገጥ የተቻለው፣ የአካልዋን ምልዐተ ሕይወት ሊያሳዩ የቻሉ ባሕርያት ነፍስ «ጠባይዓተ ነፍስ» ማለት ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ፣ አንድ ላይ በአንድ ተረክቦ ከመገኘታቸው የተነሣ መሆኑ፣ ቀደም ብሎ ከተገለጸው የሚታወስ ነው።

በመሠረቱ እያንዳንዱ ሥላሴያዊ ኩነት ሁሉ አንድ ላይ በመገኘት በአንድ ኅብረታዊ መገናኘብ፣ ከሂል ያለው የልዑለ ባሕርይ ሕይወት ያለምንም ሕፃፅ በምልዐት መታየቱን ያስገነዝበናል።

የዚህንም የማስተዋሉ ጥቅም ከፍ ያለ መሆኑን በአንጻሩ ባለው ተቃራኒ ኅሳብ ልንረዳው እንችላለን።

ለምሳሌ፡- እያንዳንዳቸው አካላውያን ጠባይዓት ማለት «ከዊነ ልብ፣ ከዊነ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ» በየኩነታቸው ጸንተው መገኘታቸው ቀርቶ፣ ተጠቃላለው አንድ ቢሆኑ ኖሮ፣ ወይም ከዊነ ቃልና፣ ከዊነ እስትንፋስ፣ ተጠቃላለው አንዱን ከዊነ ልቡናን ብቻ ቢሆኑና፣ ከዊነ ልቡናና ከዊነ እስትንፋስ ቀርቶ፣ ከዊነ ቃል ብቻ ቢሆኑ ኖሮ፣ እንዲሁም ከዊነ ልብና ከዊነ ቃልም ሳይኖሩ ቢቀሩና ከዊነ እስትንፋስ ብቻ ቢሆኑ ኖሮ፣

ውጤቱ እንደምን በሆነ? ለባዊ ምልዐተ ሕይወት እንዴት ሊኖር በተቻለ? የባሕርይ ፍጹም ሕይወት የሚታወቅባቸው ግብራት ፈቃድ፣ ክሂል ሥልጣን እንዴት ሊታወቁ በተቻለ? የባሕርይ ፍጹም ሕይወት የሚታወቅባቸው ግብራት ፈቃድ፣ ክሂል ሥልጣን እንዴት ሊታወቅ ተቻለ? የእነዚህ መገለጽ ባይኖርስ ፍጥረታት ካለመኖር ወደ መኖር ሊፈጠሩና ሊኖሩ እንዴት በተቻለ?

መቼም ከዊነ ልብ ያለ ቃልና ያለ እስትንፋስ፣ ከዊነ ቃልም ያለ ልብና እስትንፋስ፣ ከዊነ እስትንፋስም ያለ ልብና ቃል፣ ምንም ዓይነት ግብር ቢሆን፣ ሊገለጽና ሊፈጸም አይችልም ነበርና፤ በትሥልስተ አካላት ምልዐተ ሕይወት ወይም የሕይወት ፍጽምና ሊታይ ወይም ሊታወቅ ባልተቻለም ነበር። እንዲሁም የእያንዳንዱ ሥላሴያዊ የአካል፣ ኩነታት በመገናዘብ የሚዋሐዱበት ወይም በህልውና የሚኖሩበት ጽምረተ ትሥልስት ወይም ተዋሕዶተ መለኮት የሚባል አቅዋም ባልታየም ነበር።

ስለዚህ እያንዳንዱ የሥላሴ አካላዊ ጠባይፅ «ኩነት» ያለቅድምና ያለ ተድጎሮ አንድ ላይና በዘለዓለማዊ ተረክቦ፣ በአስፈላጊነቱ መጠን በታወቀና በተረዳ አኳኋን መገለጽ ያለበት ቀዋሚ ነገር ሆነ።

ይህ ብቻ ሳይሆን፣ የሥላሴ ቅዱስ በሥላሴነት አቋሙ ተውሣክና ሕፃኑ ተጨማሪና ጉድለት ሳይኖርበት፣ በዘለዓለም ሥላሴነቱ መጽናቱም ተረጋግጦ የሚታይበት ሆነ። «አብ ቀዋሚ በርእሱ ወነባቢ በወልድ ወሕያው በመንፈስ ቅዱስ። ወልድ ቀዋሚ በርእሱ ወነባቢ በአብ ወሕያው በመንፈስ ቅዱስ። መንፈስ ቅዱስ ቀዋሚ በርእሱ ወነባቢ በአብ ወለባዊ በወልድ።

አብ በራሱ ቀዋሚ ነው። በወልድም ነባቢ «ተናጋሪ» ነው፤ በመንፈስ ቅዱስ ሕያው ነው። ወልድ በራሱ ቀዋሚ ነው «በአብ ለባዊና በመንፈስ ቅዱስ ሕያው ነው። መንፈስ ቅዱስም በራሱ ቀዋሚ ነው። በአብ ለባዊ በወልድም ነባቢ ነው።» የሚለውን መሠረተ ጎሳብ መገንዘብ ነው። አቀራረቡንና አቀማመጡንም ማስተዋል ነው። ሳዊሮ ዘዕስሙናይን ድርሳ 1 ገጽ 142።

ምዕራፍ አሥራ አምስት።

ተጋብአ በተከፍሎ ወተከፍሎ በተጋብአ።

አንድነት ሳለ መለየት መለየትም ሳለ አንድነት ከዚህ ቀጥለን የምንወስደው ትምህርት «ተጋብአ በተከፍሎ፣ ወተከፍሎ በተጋብአ» ሲሉ ሊቃውንት የምሥጢረ ሥላሴን ተአሎጊያዊ ትምህርት ለመቀየስ የደነገጉትን ሕገ ውሳኔ ይሆናል። ይህንም የምንገልጸው በነገረ ነፍስ ምሳሌ ነው። ዳሩ ግን ከነገረ ነፍስ በምንወስደው ምሳሌም መጠቀሚያን ሳይቀር፣ የአቀራረቡን ጉዳና መለወጥ እንዳለብን ማስተዋል ይኖርብናል።

ስለምን ቢሉ? ምሳሌውና አማናዊው የሚለያዩበትና የሚዛመዱበት ሁኔታ መኖሩን የትምህርቱ መሠረታዊ አቋም አመልክቶ ስለተገኘ ነው። አስቀድመን እንደተናገርን አማናዊው ተገላጭ «ዓይተኛ ነገር /ከምሳሌው ፈቀቅ ብሎ በሚገኝበት ጊዜ፣ ተስቦና ተገድዶ በምሳሌው መጠን ጭብጥብጥ እንዲል መጨቂን የለበትምና ነው።/ የማይወሰነው አምላክ በሚወሰን ምሳሌ ጭብጥብጥ ለማድረግ እንደማይቻል ግልጽ

ነው። «ሥሉስ ዘኢይሲደት /የማይጨረሰት ሦስትነት/ የሚለውን መመሪያ አለመዘንጋት ነው። ጎርጎ ዘአርማንያ ገጽ 195 ገጻዊ ትምህርት አብስላጢስ። 481»

ስለዚህ ነው፤ ምሳሌውና አማናዊው ተገላጭ ተተካክለው፤ ወይም አንዱ አንዱን አህሉና መስሎ ጉን ለጉን በሚሄዱበት ጊዜ፤ በአዎንታ ደንብ እያዛመድን፤ በሚለያዩበት ጊዜ ደግሞ፤ በማነጻጸር እያመዛዘን፤ ምሳሌውና አማናዊው አንዱ ከአንዱ በልጦ ወይም አንሶ ቢገኝ ደግሞ፤ ልዩነቱን በአፍራሽ ጉዳና አነጻጽረን በማቅረብ እያብራራን መግለጽ አለብን።» የሚል የሊቃውንቱን አብነት መከተል ይኖርብናል ያልነው።

ይህን እያሰላሰልን የተጋብአ በተከፍሎ፤ የተከፍሎ፤ በተጋብአም አንድነት በመለየት፤ መለየትም በአንድነት ውሳኔያዊ ድንጋጌን ለማጥናት እንሞክራለን፡-

መቸም የነፍስ ኩነታትና፤ የኩነታት አስማት ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ ቅደም ተከተል አንድ ላይ የመገኘታቸው ርዕይ ፈቃድ፤ ክሂል፤ ሥልጣን ያላት አንዲት ሕያውትና ባለ ግዕዝን የነፍስ አካልን ብቁዕ በሆነ ቁመናዊ ህሉና ለማየት አስችሎናል። ይህም አስረጅ ሆኖ የዘለዓለም የሥላሴ አስማተ ኩነታት በተሰኙ የልብ፤ የቃል፤ የእስትንፋስ፤ አንድ ላይ የመገኘት ርዕይ፤ ግሩምና ገናና ፈቃድና ክሂል፤ ሥልጣንም ያለው የእግዚአብሔር ሕይወት ባሕርይን ፍጹምነት እንድንመለከትበት ተመርተንበታል።

ዳሩ ግን «ተጋብአ በተከፍሎ ተከፍሎ በተጋብአ» አንድነት በመለየት መለየትም በአንድነት ስለሚል፤ ስለ ምሥጢራዊ ድንጋጌ መንገድ ለማጥናት በምንሞክርበት ጊዜ፤ ምሳሌው እንዲሁ እንደመጣበት አኳኋን አይሄድልንም። ልዩነቱንም በሚከተለው መረዳት ነው።

እነሆም፡- በነገረ ነፍስ ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ የሰው ነፍስ አስማተ ኩነታት በመሆን ልዩ ክሂልና ሥልጣን ፈቃድ፤ ያላት አንዲት አካል መሆንዋን ከማሳየት በቀር፤ ኩነታቱ የየራሱ ህሉናዊ ጠባይዕነትን /መነሻን/ ሲገልጹ አይታዩም። ወይም በሌላ አቀራረብ ብንናገር፤ ሦስቱ ሁሉ የአንዲቱ ነፍስ የአካልዋ ጠባይዕነት ሆነው ይገኛሉ እንጂ፤ እያንዳንዳቸው የሚታወቁበት በየሰው ተለይቶ የሚጠራ ልዩ አካል እንዳላቸው አይገልጹም።

የሥሉስ ቅዱስ አስማተ ኩነታት ግን፤ ግሩምና ገናና የሆነ የሕይወት ባሕርይን ፈቃድና፤ ክሂል ሥልጣንም ምጡቅ በሆነ አምላካዊ ልዕልና በማሳየት ብቻ የተወሰኑ ሳይሆኑ፤ የሦስቱ አካላት ኩነታት ወይም ደግሞ በዐረጋዊ መንፈሳዊ አባባል «ወከመዝ እሔሊ በእንተ ጠባይዓት ስቡሐት» ስለተመሰገኑ ጠባይዕነት እንደዚህ አስባለሁ» እንደተባለው ነገር ሆነው መታወቃቸውን ይገልጻሉ። እነሆም የሚለያዩበት ሁኔታ መኖሩን በዚሁ ለማየት ይቻላል። አንባቢም በዚሁ የመለያየት ሁኔታ ምሳሌውን ገላጭ፤ ከአማናዊ ተገላጭ ካለመመጣጠን ጉድሉ መገኘቱን ያስተውሏል። ዐረጋዊ መንፈ ድርሳ 22 ገጽ 117።

ግላሰቢያ፡- «የተጋብአ» ግለት መሰብሰብ /ሰብስብ/ አንድነት የግለትን ትርጉም ያሳያል። ተከፍሎ «ሲባልም፤ መከረልን መለየትን የሚል ፍቺ ይገልጻል። እንግዲህ «ተጋብአ በተከፍሎ ውተከፍሎ በተጋብአ» ተብሎ ሲነገር፤ አንድነት ሳለ ልዩነት፤ ልዩነት ሳለም አንድነት እንዳለ ለመግለጽ ሲባል፤ የሚነገር ትምህርታዊ ኃይል ቃል ነው።

ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ የአንዲት ሰብአዊት ነፍስ አካል ጠባይ ከመሆን በቀር፣ ሦስት አካላት ጠባይዐት ወይም የሦስት አካላውያት ኩነታት ሆነው ካለመገኘታቸውም በላይ፣ አንድ ባሕርይ ሕይወትን ለማሳየት ሲገናዘቡ አለመታየታቸው ደግሞ፡- ሌላ ተጨማሪ መለዩ ነው። ይህም ሲሆን፣ የምሳሌውና የአማካኝው ተገላጭ መለያያ ሁለት ሆነ ማለት ነው። እነርሱንም በሚከተለው ዝርዝር ያለውን ልዩነት መመልከት ነው።

1ኛ፣ ሀ፣ የአንዲት ነፍስ ጠባይዐት፣ ልብ፣ ቃል፣ እስትንፋስ የሦስት ልዩ ልዩ አካላት ጠባይዐት ሆነው አለመገኘታቸው ሲሆን፡-

ለ፣ የአንዲት ነፍስ ጠባይዐት ለብዙ አካላት አካላውያን ጠባይዐት በመሆን አንድ ባሕርይ ሕይወትን ለማሳየት፣ እርስበርሳቸው ሲገናዘቡ አለመገኘታቸው ነው።

በአንጻሩ ያለው ልዩነት ደግሞ እንደሚከተለው እናያለን።

ሀ፣ የሥሉስ ቅዱስ ኩነታት ከነገረ ነፍስ ያላቸውን መለየት መከፈል በሌለበት በአንድ መለኮት ያሉ የሚኖሩ፣ የሥላሴ ኩነታት ግን የእያንዳንዱ ሥላሴያዊ አካል መሆናቸውን ይገልጻሉ።

ይኸውም፡-

«አሁን ከመ አብ ልብ፣ ወወልድ ቃል ወመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስ»።

ሲል ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ እንደተናገረው ነው። ያዕቆ ዘእል መዝገበ ሃ.

ለ፣ የሦስት አካላት ኩነታት በመሆንም አንድ ባሕርይ ሕይወትን ለማሳየት እርስ በርስ ይገናዘባሉ።

እነሆም፡- «ተጋብኦ በተከፍሎ ወተከፍሎ በተጋብኦ» ተብሎ የተደነገገውን ምሥጢራዊን ሕግና መሠረታዊ አቋሙን ለመረዳት የሚያስችለን ትምህርት በዚህ አኳኋን እንገነዘባለን።

ም ዕ ራ ፍ አሥራ ስድስት።

በነፍስ ኩነታትና በቅድስት ሥላሴ መካከል ያለው መለያ።

በነፍስ ኩነታትና በቅድስት ሥላሴ ኩነታት መካከል ስላለው መለያ ለተነገረው አነጋገር፣ ቀጥሎ ያለው ገለጻ ተደራቢ ማስታወቂያ በመሆን ጉልቶ እንዲታየን ያደርገዋል።

ይኸውም ነፍስ በአካልዋ አንዲት ስትሆን፣ ኩነታተ ነፍስ የሚባሉት ነባቢነት፣ ሕያውነት የአንድ አካልነትዋ ጠባይዐት ሆነው መገኘታቸውን ነው።

የሥላሴ ኩነታት /ጠባይዐት/ የተባሉ ለባዊነት ነባቢነት ሕያውነት ግን፣ ከመሠረቱ ከአንዱ ባሕርይ መለኮት የነበሩና ያሉ ናቸውና። የሦስት አካላት ኩነታት /ጠባይዐት/ መሆናቸውን የሚያሳዩ ናቸው። ስለዚህም እንጂ፣ የአንድ አካል ኩነታት /ጠባይዐት/ በመሆን አይገኙም። የሦስት አካላት ኩነታት /ጠባይዐት/ ሆነው እንደመገኘታቸውም ደግሞ፣ እርስበርሳቸው አካላትን አገናዝበው የሥላሴ አንድ ባሕርይ መለኮትን ይገልጻሉ።

ሊቀ ሊቃውንት ኃይለ መስቀል ገ/መድኅን /አቡነ ማቴዎስ/ ሥርወ ሃይማኖት በተባለው መጽሐፋቸው ስለዚህ ትምህርት ሲገልጹ፡- «ነገር ግን ነፍስ ልብ ቃል ሕይወት በመሆን የከዊን ሦስትነት ቢኖራት ነፍስ በአካል አንዲት ናት እንጂ፤ ሦስት አካል የላትም። ሥላሴ ግን እንዲህ ሳይሆኑ፤ አብ አካላዊ ልብ ነው፤ በአካሉ ይታያል። ወልድ አካላዊ ቃል ነው፤ በአካሉ ይታያል። መንፈስ ቅዱስም አካላዊ ሕይወት ነው፤ በአካሉ ይታያል። ስለዚህ ሥላሴ ሦስት አካላት በመሆናቸው ከነፍስ ይለያሉ። በኩነታት በመገናዘብ ከነፍስ ጋር ይመሳሰላሉ። በማለት አስረድተዋል። ሥርወ ሃይ ፲፩ 45፤46።

«ወለለአሐዱ እምአካላት ቅድስት ሥላሴ ያበጽሕ ፍጹመ መለኮተ ምስለ ዚአሁ አካል ወስም።»

ከቅድስት ሥላሴ አካላትም እያንዳንዱ ከገዛ ራሱ አካልና ስም ጋር፤ የመለኮት ፍጽምናን ብቁዕ ያደርጋል። ባስልዮስ ዘአንጾ ሃይ አበ ፲፩ 420 ክፍል 1 ቊፕር 7።

ስለዚህ በአካልዋ አንዲት ለሆነች ነፍስ ጠባይዐትዋ /ኩነታትዋ/ በሚሆኑ በለባዊነት፤ በነባቢነት፤ በሕያውነት፤ የኩነታተ ነፍስ ይዞታ መካከልና አንድ ባሕርየ መለኮትን ተገናዝበው በሚገልጹ ልቡና ቃል እስትንፋስ በሚሰኙ በሥላሴ የአካላት ኩነታት ይዞታ መካከል ያለውን ተቃራኒ ልዩነት፤ ጠንቅቆ መረዳት ነው።

ነፍስ አንድነትና ሦስትነት ያላት በመሆንዋ፤ ስለ እግዚአብሔር አንድነትና ሦስትነት ትምህርት የምንጠቀምባት ምሳሌ ብትሆንም ቅሉ፤ በአካል ረገድ አንዲት ሆና የምትጠራው በአንድ አካል ስም ሆና ነው። ሦስትነትዋ ግን፤ ጠባይዐዋን ሁኔታ ኩነታትዋን ነው የሚገልጸው።

የሥላሴ ህሉና /አኗኗር/ ግን እንዲህ አይደለም። ሦስትነቱ የአካላቸውንና የየአካላቸውን ስም በጽናቱ እንደተጠበቀ ሦስቱን አካላታቸውን በሚያገናዝቡ ኩነታት በህልውና፤ በመለኮት ወይም በባሕርይ አንድ ሆኖ መታወቅ ነው።

«ለእሉኒ ልብ ወቃል እስትንፋስ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ ወይስመዩ ሠለስተ በአካል።»

ለእነዚህ ልብ ቃል እስትንፋስ በየራሳቸው አካል አላቸው። «እየአካላቸውም ሦስት ተብለው ይጠራሉ።» እንደተባለ ተመልከት።

ስለዚህ ሦስቱን የሥላሴ አካላት ምን ጊዜም አንዲት ከምትሆን ከነፍስ አካል ጋር ሙሉ በሙሉ አመጣጥኖ መመስል፤ ትምህርቱን አወዛጋቢ ትምህርት እንዲሆን ያደርገዋልና፤ ጠንቅቀው ካልተረዱት፤ የአገላለጹን ይዞታ እንዳያናጋው የሚያስፈራ ነው።

በርግጥ ከዘላለም እስከ ዘላለም ሳይለወጥ፤ በሦስትነት የጸናውን የማይወሰንና የሁሉ ፈጣሪ የሆነ የእግዚአብሔርን ትሥልስተ አካላት፤ እንደተፈጠረች ነፍስ አንድ አካል ይሁን ብሎ ሙሉ በሙሉ መነሣት፤ የተገላቢጦሽ ፈጣሪን በፍጡር አሳብ ወስኖ ለመፍጠር እንደመታጣት ያህል የሚያስቂጥር ነው።

የምሳሌውን አያያዝ ባለማወቅ ከሚመጣ ስሕተት መጠበቅ ያስፈልጋል።

ልዑል እግዚአብሔር በቸርነቱ ለምሥጢሩ መግለጫ መቄናጠጫ እንዲሆን የሰጠንን ምሳሌ፤ አያያዝን ካለማወቅ የተነሣ ከቅዱስ መጽሐፍ ትምህርት ውጭ እንዳናደርገው መጠንቀቅ ያለብን እንደዚህ ባለ ጊዜ ነው። «ከአያያዝ ይቀደዳል» የሚባለውን ምሳሌ አለመዘንጋት ጠቃሚ ነው።

በእውነቱ ፍጡር ሰው፣ ምሳሌው እንዲያመቸኝ ብሎ፣ የማይለወጠውንና የማይወሰነውን የአምላክን ዘላለማዊ ህላዌን እንደ አሳቡ ለማድረግ እንደማይቻለው ተገንዝቦ፣ የአእምሮ መቅሰፍት እንዳይወድቅበት፣ ትሕትናን በመልበስ ተጠንቅቆ ግጥናት አለበት።

እግዚአብሔር በነቢዩ በኢሳይያስ ሲናገር «በማን ትመስሉኛላችሁ? ወይስ በምን ምሳሌ ታስተያዩታላችሁ?» እስከ ማለት የደረሰው እንደዚህ ቢሆንበት አይደለምን? ኢሳ. 40፡18።

ይህ በራስ አሳብ የሚረመዱበት መንገድ እነሰባልዮስን ያሳሳተ ሆኖ ተገኝተዋል። እነሰባልዮስ ሊሳሳቱ የበቁት፣ ሦስቱን አካላት ሥላሴን፣ ለባዊነት፣ ነባቢነት፣ ሕያውነት፣ ጠባይዓትዋ በሆነ በአንዲት የነፍስ አካል ሊመስሉ በተነሡ ጊዜ ነው።

ሰባልዮስ በዚህ በተነገረው ምሳሌ፣ የእግዚአብሔርን ሦስት አካላት አንድ አካል ለማድረግ ቃጣ እንጂ፤ በለባዊነት፣ በነባቢነት፣ በእስትንፋስነት ሕያው አይደለም አላለም። በለባዊነት፣ በነባቢነት፣ በእስትንፋስነት ሕያው አይደለም አለማለቱም የሚታወቀው፤ ፈጣሪነቱን፣ አዳኝነቱን፣ ማሕየዊነቱን አምኖ መገኘቱ ነው። /ይህ የዚህ ግብር ነው/።

መቼም የመፍጠር፣ የማዳን፣ የመቀደስ፣ ክሂል በልብነት፣ በቃልነት፣ በእስትንፋስነት ካልተገለጸ፣ ምልዐተ ሕይወት የሌለው መሆኑ ነው። ይህን በልዕልና ባሕርይ ሕያው ያልሆነ አይሠራውምና ነው። ስለዚህ ይህን አልካደም። ዳሩ ግን ሰባልዮስ ሦስቱን የሥላሴን አካላት በአንዲት ነፍስ አካልና ለአንዲት የነፍስ አካል ጠባይ ሦስቱን የሥላሴን አካላት በአንዲት ነፍስ አካልና ለአንዲት የነፍስ አካል ጠባይዐትዋ እንጂ፤ አካላትዋ ባልሆኑ በለባዊነት፣ በነባቢነት፣ በእስትንፋስነት፣ እንዲሁም ፀሐይም አንዲት ስትሆን ብርሃንዋና ሙቀትዋ፣ መገለጽዋና በእስትንፋስ በመመስሉ ትልቅ ስሕተት ተሳሳተ። በገዛ ራሱ አሳብ እግዚአብሔርን ያህል ጌታ በፈለገው ምሳሌ ሊመስለው በመነሣቱ ታላቅ የአእምሮ መቅሰፍት ወደቀበት። ሮሜ 1፡21።

በእርሱ አንጻር ደግሞ ያሻሻሉ መስሎአቸው፣ ሦስት ኩነታት ነፍስ ባሉዋቸው በሦስት የነፍሳት አካላት፣ የሥላሴን ትሥልስተ አካላት ሊመስሉ የተነሡ እነ ፍሐንስ ተዐቃቢ የሚባሉ ወገኖች ተገኝተዋል።

ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 319 ክፍል 1 ቁጥር 111 91።

እነዚህም በዚሁ ጉዞአቸው በሦስት አካላውያን ኩነታት /ጠባይዐት/ አንድ ባሕርያ መለኮት የሚገናዘበውን ወይም በመገናዘብ ዘላለማዊ ሆኖ የሚኖረውን አካላት ሥላሴን

ወደ ዘጠኝ ጠባይዓት /ኩነታት/ በማባዛት የተበተኑና የማይገናዘቡ ሦስት ልዩ ልዩ አማልክትን እስከ መፍጠር የደረሱ ናቸው።

ወደዚሁ ሁኔታ ለመድረስ መነሻ የሆናቸው፡ ቀጥሎ ያለው ነው። እነዚህ ሰዎች ለሥላሴ ሦስት አካላት እንዳሉዋቸው ባረጋገጡ ጊዜ፤ ምሳሌን ሲፈልጉ፤ በቅዱሳት መጻሕፍት የነፍስን ሁኔታ አገኙ። አንዲት ነፍስ አንዲት አካል እንደሆነች ዐወቁና፤ ለሦስት አካላት ሥላሴ መግለጫ ሦስትን ነፍሳት በየአካላቸው ደረደሩ። ይህን ሲያደርጉም በእያንዳንድዋ ነፍስ ሦስት ባሕርያት ነፍስ መኖራቸውን ለመጀመሪያ ጊዜ ዘንግተውና ሳያስቡበትም ቀርተው ነው።

እነዚህ ወገኖች ምንም እንኳ ተከራካሪዎቻቸው እውነተኛ ትምህርት አብራርተው ሲገልጹላቸው ቢገባቸውም ቅሉ፤ ተከራካሪዎቻቸው ወደሚያምኑበት «የህልውና መገናዘብ» ወደሚባል የተራቀቀ ትምህርት መግባቱ ደግሞ ከበዳቸው። ስለዚህም በቀላሉ ራስ ራሳቸውን በቻሉ በሦስት ገናን ባለጸጎች አመሳስለው፤ በተመሳሳይነታቸው አንድ ናቸው» ብለው ሲወሰኑ፤ ለእነርሱ አሳብ ቀላልና አመች መንገድ ሆኖ ታያቸው። እንደዚሁም ሁሉ እልካቸውን ከዚሁ ጋር በማደጋገፍ አምርረው ይገፉበት ጀመር። በሌላ ዓለማውያን ያደጉና በዚሁም ከበርቴነትን ያገኙ ባለ ሥልጣኖችም፤ መንፈሳዊ ትምህርት በመንፈሳዊ መራቀቅ የሚገለጽ መሆኑን ስለማይገባቸው፤ ባደጉበት ግዙፍ ምሳሌ ተማርከው፤ የእነዮሐንስ ተዐቃቢን አሳብ ደገፉና በስሕተታቸው እንዲገፉበት ደገፋቸው።

በዚሁ ጉዳይ ተመርተው እምን ላይ እንደወደቁ ባያስተውሉም፤ እነዚህ ወገኖች በሦስት አካላውያን ኩነታት ተገናዝበው በአንድ ሕይወት ባሕርይ ወይም ህላዌ መለኮት በማይጠቀሙ፤ ማለት ተጋብእ በሌላቸው በሦስት አማልክት ማመናቸው መሆኑ ተረስቶ ሊታለፍ የማይቻል ጉዳይ ነው።

በቅዱሳት መጻሕፍት በብዙ ስፍራ በተለይም በኦሪት ዘጸአት 20፥3። ላይ ጌታ እግዚአብሔር፤ ኢታምልክ ባዕደ አምላክ ዘእንበሌየ።

«ከእኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ ብሎ በሚያውቅበት ጊዜ» ከእኛ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ» ባለማለቱ እንዲሁም፡-

«ወኢትስግድ ለአምላክ ነኪር እስመ እነ ውእቱ እግዚአብሔር አምላክከ እኔ እግዚአብሔር አምላክህ ነኝና ለሌሎች አማልክት አትስገድ» በሚልበት ጊዜ፤ «እኛ አምላኮችህ ነንና፤ ከእኛ በቀር ለሌላ አትስገድ» ባለማለቱ «ስግደት አምልኮት ለአንድ አምላክነቱ ማድረጉ የተመሰከረ ነገር ነው።

እንዲሁም «አሐዱ ውእቱ እግዚአብሔር አምላክከ።

አምላክህ አንዱ እግዚአብሔር ነው» የሚለው ቃል የመጽሐፍ ቅዱስ መሠረታዊ ቃል ነው። ዘጸአ. 20፥2፤ 5። ዘዳግ. 6፥3፤4። ማር. 12፥29፤ 30። 1ቆሮ. 8፥4። 1ጢሞ. 6፥16። ዘዳግ. 32፥12። ቊጥር 39፤ 40። ኢሳ. 43፥10፤ 13። ኤር. 10፥6፤7። እነዚህን ጥቅሶች ከላይኞቹ አገናኝና ተመልከት።

ታዲያ እነዮሐንስ ተዐቃቢ ይህን ክልውል እግዚአብሔር በግልጽ የተነገረ መሠረታዊን እምነት ትተው በአሕዛብ ልማድ በብዙ አማልክት ማምለካቸው አይደለምን? የሚያስገርም ድርጊት ነው። ይሁን እንጂ በሰይፍ የሚያጠቁ አይዞላችሁ ባዮች ስላሉዋቸው፤ ብዙ አማልክት በማምለካቸው የእነ ዮሐንስ ተዐቃቢ ወገኖች ድፍረትን እየጨመሩ ገፉበት እንጂ አላፈሩበትም።

እውነተኛቹ መምህራን ግን፡- «ወኢንሰግድ ለሠለስቱ አማልክት አላ ለአሐዱ አምላክ። ወንሰምዮሙ በሠለስቱ አስማት አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ መለኮት ወአሐዱ ኃይል እንዘ ሠለስቱ አካላት ኡጉዛን በፅምረተ አሐዱ መለኮት ወህላዌ፡- ለአንድ አምላክ እንጂ ለሦስት አማልክት አንሰግድም። በሦስት ስሞች አብ፡ ወልድ፡ መንፈስ ቅዱስ፡ ብለን እንጠራቸዋለን፡- እነርሱም ሦስት አካላት ሲሆኑ፤ አንድ መለኮት አንድ ኃይል ናቸው። በአንድ መለኮትና ህላዌም የተያያዙ ናቸው» ሲል ተናገረ። ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት ሃይ አበ ገጽ 211 ክፍል 1 ቊጥር 6፤ 7።

የዮሐንስ ተዐቃቢ ትምህርትንም ሲያወግዙ፡- «አኮ ከመዝ ሃይማኖትን አላ ለነሰ ለርቱዓን አላ አሐደ አምላክ ንስብከ፤ ወአሐደ ህላዌ ወአሐደ መለኮት ወአሐደ ኀይል ወኢንብል ከመ በዝየ ሱታፌ ለለአሐዱ አሐዱ አካላት በከመ ይቤ ዮሐንስ ተዐቃቢ ዘይትሚካህ በዕበዱ ምስለ እለ ይብሉ ሠለስቱ ህላዌ ዘመለኮት፤ አኮ ዝንቱ ንባብ ቅድስት ቤተ ክርስቲያን። በቅንነት ላለን ለእኛ ግን እምነታችን እንደዚህ አይደለም። ነገር ግን አንዱን አምላክ እንሰብካለን። አንድ ህላዌ አንድ መለኮት አንድ ኃይል ብለን እናስታውቃለን። አንድ እንደማለታችንም ሁሉ፡ እያንዳንዱን አካላት አንድ የምንል አይደለንም። በስንፍናው የሚመካ ዮሐንስ ተዐቃቢ ሦስት አማልክትና ሦስት የአካላት ባሕርይ ከሚሉ ጋር እንደተባበረ አንልም። ይህ የቅድስት ቤተ ክርስቲያን ፈሊጥ ትምህርት አይደለምና» ኪራ ሃይ አበ ገጽ 391 ክፍል 1 ቊጥር 11።

እንዲሁም፡- «ወ-አቱሰ አሐዱ አምላክ ወአኮ ሠለስቱ፤ አሐዱ እግዚእ፤ ወአኮ ብዙኃን፤ ወክብረ ምልክናሂ ልዑል ለመለኮት»

እርሱስ አንድ አምላክ ነው እንጂ፤ ሦስት አማልክት አይደለም። አንድ ጌታ ነው እንጂ፤ ብዙ ጌቶች አይደለም። ልዕልና ያለው የአምልኮት ክብርም የመለኮት ነው» /እመልክተ ሲኖዲ ዘአንጾኪያ ወደ አባ ሚናስ ዘእስክንድርያ የላከው ገጽ 439 ክፍል 1 ቊጥር 5።

እንግዲህ በአንድ መለኮት ያሉ ሦስት የሥላሴ ኩነታት፤ የሦስቱ አካላት ጠባይዐት መሆናቸውን፤ የነፍስ ሦስት ጠባይዐት ግን፤ የአንዲት አካል የነፍስ ጠባይዐ መሆናቸውን አጥብቀን ማስተዋል ይገባናል።

የዚህንም ልዩነት ለመረዳት ጠባይዓቱ የአንዲት አካል ናቸው። ወይስ የሦስት አካላት ናቸው? በሚል ጥያቄ ላይ ብናተኩር፤ መልሱ በማያሻማ ሁኔታ ጉልህ አድርጎ ሊያብራራልን ይችላል።

ይኸውም፡- የነፍስ ጠባይዓት የአንዲት አካል ነፍስ ጠባይዓት ሆነው የሚታዩ፤ ነፍስ በአካልዋ አንዲት ናትና፡- የሥላሴ ግን የሦስት አካላት ኩነታት በመሆን ይገኛሉ። ምክንያቱም ኩነታት ሆነው የሚገልጹአቸው አካላት ሦስት ናቸውና ነው። ይህም ከላይኛው ያለው ልዩነት በግልጽ የሚያስታውቅ ሁኔታ ነው። «አአምን ከመ አብ ልብ፤ ወወልድ ቃል፤ ወመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስ»።

እንዲሁም የነፍስ ጠባይዓት በአንድ ህሉና ተገኝተው ነፍስን ከሂል ያላት አንዲት ሕያዊት አካል እንደሆነች አሳይተዋል እንጂ፤ እርስበርሳቸው አይገናዘቡም። የሥላሴ ኩነታት ግን ሦስቱን አካላት ሥላሴን በአንድ ህላዌ መለኮት /ሕይወተ ባሕርይ/ እያገናዘቡ በአንድ ህልውና ያዋሕዳሉ።

ምዕራፍ አሥራ ስምንት።

ኩነታት ለየአካላቱ ከዊን ስለመሆናቸው።

ኩነታት የየአካላቱ ሲሆኑ ቀጥሎ ባለው መሠረት ነው።

1፥ ልቡና ቅኑመ ስሙ አብ ለተባለ አካል ከዊን ልብ በመሆን ስመ ኩነቱ /ጠባይዑ/ ነው።

2፥ ቃል ቅኑመ ስሙ ወልድ ለተባለ አካል ከዊን ቃል በመሆን ስመ ኩነቱ /ጠባይዑ/ ነው።

3፥ እስትንፋስ ቅኑመ ስሙ መንፈስ ቅዱስ ለተባለ አካል ከዊን እስትንፋስ /እስትንፋስነት/ ወይም ሕይወት በመሆን ስመ ኩነቱ /ጠባይዑ/ ነው።

ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ፡- ገጽ 34 ቁጥር 13 መዝገበ ሃይ በቅድስት ሥላሴ የታተመ በ1959 ዓ.ም. »

«አአምን ወእትአመን ከመ አብ ልብ፥ ወወልድ ቃል፥ ወመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስ» ባለው መሠረት ይረዷል። በስመ እግዚአብሔር ዋሕድ ዘይሄለስ በአካላት ወኩነታት ተብሎ በፍትሐ ነገሥት በመጽሐፈ ሥርዓት ተገልጾል።

ፍትሐ ነገሥት አንቀጽ 1።

እንግዲህ ይህ አቀራረብ «አብ፥ ወልድ፥ መንፈስ ቅዱስ» የሚሉ የመጠሪያ ስሞች፥ የአካላት ሥላሴ /አቃኒም/ መጠሪያ አስማት መሆናቸው ሲታወቅ፤ «ልቡና ወይም ከዊን ልቡና፥ ቃልነት ወይም ከዊን ቃል፥ እስትንፋስ ወይም ከዊን እስትንፋስ /ሕይወትነት/» ተብለው ሲነገሩ ግን፤ ለየአካላቱ የኩነታት አስማት ሆነው መነገራቸውን ይገልጻል።

በትምህርተ መለኮት አባባል፥ «ከዊን ልብ፥ ከዊን ቃል፥ ከዊን እስትንፋስ እያሉ፤ ኩነታት» በሚል አነጋገር «ስለ ልብና፥ ቃል እስትንፋስ» ለይቶ መናገር፤ ደጋግመን ተመልከተንዋልና እንግዲህ የሚያደናግረን አይሆንም። የአባባሉ መሠረት አዲስ ሳይሆን፤ ከአበው መጻሕፍት ተነግሮ በመቆየቱ ሥረ ነገሩን በቅንነት ለመመርመር አቅርቦ መመልከቱ ተገቢ ነው።

ለምሳሌ፡- ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ፡- «አአምን ከመ ውእቱ አምላክ በሠለስቱ ኩነታት። አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ። ወአአምን ከመ ውእቱ ዋሕድ በመለኮት ወሥሉስ በኩነታት፤ ትሥልስት በተዋሕዶ ወተዋሕዶ በትሥልስት፥ ተከፍሎ በጉባሬ፥ ወጉባሬ በተከፍሎ። አልቦ ፍልጠት ማዕከል ልቡናሁ ወንባቡ ወሕይወቱ እብል ወእትአመን ከመ አብ ልብ ወወልድ ንባብ ወመንፈስ ቅዱስ ሕይወት። በሦስት ኩነታት አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ አንድ አምላክ እንደሆነ አምናለሁ። በመለኮት አንድ እንደሆነና በኩነታትም ሥሉስ እንደሆነ፤ ሦስትነት በተዋሕዶ፥ ተዋሕዶ በሦስትነት፥ ተከፍሎ፥ በአንድነት፥ አንድነት በተከፍሎ እንደሆነ፤ በልቡናው በቃሉ በሕይወቱም መካከል ልዩነት እንደሌለ፤ አምናለሁ። ዳግም አብ፥ ልብ፥ ወልድ ቃል /ንግግር/ መንፈስ ቅዱስ ሕይወት እንደሆነ አምና ሁ፤ እየታመንሁም እላለሁ።» ሲል ከነምሥጢሩ አትቶ ገልጾል። መዝገበ ሃይ ገጽ 33 ቁጥር 12።

ሠለስቱ ምእትም በፍትሐ ነገሥት፡- «በስመ እግዚአብሔር ዋሕድ በመለኮት ዘይሄለስ በአካላት ወኩነታት። በመለኮት አንድ በሚሆን በአካላትና በኩነታትም ሦስት በሚሆን በእግዚአብሔር ስም» ሲሉ ቃሉን ከምሥጢሩ ጋር በማዛመድ ተናግረዋል። ፍ. ነገሥት አንቀ. 1።

ምዕራፍ አሥራ ዘጠኝ።

እኛ ኩነታት የምንላቸው ሁሉ ከየሊቃውንቱ ልዩ ልዩ አባባሎች አላቸው።

ስለሆነም፡- እኛ «ኩነታት» የምንላቸውንና ያልናቸውን «ልብን፣ ቃልን፣ እስትንፋስን ኩነታት ላይባሉ፤ ከየሊቃውንቱ በልዩ ልዩ መጠሪያ ሲነገሩ መገኘታቸው ይታወሳል። በኩነታት ቦታ እየገቡ ሲጠቀሙባቸው የነበሩ ስሞችም የሚከተሉት ናቸው።

እነርሱም፡-

1ኛ፣ ኃይላት፣	6ኛ፣ ግዕዝ፣
2ኛ፣ ጠባይዓት፣	7ኛ፣ ግዕዝ ጠባይዕ፣
3ኛ፣ ባሕርያት፣	8ኛ፣ ህላዌ፣
4ኛ፣ መለኮት፣	9ኛ፣ በባሕርይና በአካላት መካከል ስም
5ኛ፣ አሣሪ፣	ይውጣለት በመባል የተጠቀሙ ናቸው።

ከዚህ በላይ በዝርዝር የተገለጹት በአስማተ ኩነታት ቦታ እያገቡ የተናገሩ ሊቃውንትንና መጻሕፍትን ከነማስረጃቸው ስናቀርብ፤ አንባቢ በቅጥነት ሕሊና ሆኖ አገባባቸውን እንደምን ባለው አቋሙ መገኘቱን ያያል ብለን ተስፋ እናደርጋለን።

1ኛ፣ ኃይላት፡- እነሆም፣ «ዐረጋዊ መንፈሳዊ ኃይላት» ብሎአቸው እናገኛለን። ቃሉም እንደሚከተለው ቀርቦአል።

«ወሶበ ይትኔጸር ወይትሔለይ በሠለስቱ አካላት ይትሔለይ ምስለ ኃይላቲሁ» በሦስቱም አካላት በሚታይበትና በሚታሰብበት ጊዜ፤ ከኃይላቱ ጋር ይታሰባል።»

እነሆም፡- በብዛት ምጣኔ ሦስት አካላት ብሎ በየአካላቱ ኃይላት ብሎ በብዛት ምጣኔ መናገሩና ኃይላቲሁ ብሎ የዘረዘረለትም ለእያንዳንዱ አካል መሆኑ ስለሚረጋገጥ፤ እኛ አካላውያን ወይም የሦስቱ አካላት ኩነታት ያልነውን «የአካላት ኃይላት» በሚል ዘይቤ መናገሩ እንደሆነ ይታወቃል። ዐረጋ መንፈሳዊ

2ኛ፣ «ጠባይዓት» ብሎ የተናገረም ይህ ዐረጋዊ መንፈሳዊ ነው።

ቃሉም፡- «ወከመዝ እሔሊ በእንተ ጠባይዓት ስቡሐት፡-»

ስለ ተመሰገኑ ጠባይዓትም እንደዚሁ አስባለሁ።

ከዚህም ስለ ተመሰገኑ ጠባይዓት ሲል፤ ጠባይዓትን አስማተ ኩነታት ሊገባበት ባለው ቦታ አግብቶ መናገሩ አገባቡ ሊያስገነዝብን ይችላል።

አለቃ ገሩይም ይህን ዐረጋዊ መንፈሳዊ የተመሰገኑ ጠባይዐት ያለውን ጠቅሰው በዚህ ጊዜ፤ ጠባይዐት የተባሉ ኩነታት እንደሆኑ መናገሩን ገልጸዋል።

ፍኖተ እግዚአብሔር ገጽ 28

3ኛ፡ አካላውያን አስማተ ኩነታት ባሕርያት በሚል ስም ተከቶ ሲነገር፤ የተገኘው የደራሲው ስም ባይታወቅም፤ ሰይፈ ሥላሴ በተባለው ብሔራዊ ጽሑፍ ነው። ቃሉም እንደሚከተለው ነው።

«አኣምን አንሰ በባሕርየ ስሙ ለአብ ዘይሴባሕ ቦቱ ወልድ ወይትዌደስ ቦቱ መንፈስ ቅዱስ። አኣምን አንሰ በባሕርየ ስሙ ለወልድ ዘይትዌደስ ቦቱ አብ፤ ወይትባረከ ቦቱ መንፈስ ቅዱስ። አኣምን አንሰ በባሕርየ ስሙ ለመንፈስ ቅዱስ ንቡረ ተአኩቶ ምስለ አብ ወወልድ። እኔ ወልድ በሚመሰገንበት መንፈስ ቅዱስም በሚወደስበት በአብ የባሕርይ ስም አምናለሁ። አብ በሚወደስበት መንፈስ ቅዱስ በሚባረክበት በወልድ የባሕርይ ስም አምናለሁ። ከአብና ከወልድ የምስጋና አንድነት ባለው በመንፈስ ቅዱስ የባሕርይ ስም አምናለሁ።» ምሳ. 32+4።

እነሆም ከዚህ በላይ «የአብ የባሕርይ ስም የወልድ የባሕርይ ስም የመንፈስ ቅዱስም የባሕርይ ስም» እያለ ባሕርይን በመጥቀስ የሚናገረው፡- ከዚህ አስቀድመን «ቅኑመ ስሙ አብ ለተባለ አካል ስመ ኩነቱ፤ ቅኑመ ስሙ ወልድ ለተባለ አካል ስመ ኩነቱ፤ ቅኑመ ስሙ መንፈስ ቅዱስ ለተባለ አካል ስመ ኩነቱ» እያልን በተናገርንበት ስፍራ ተተክቶ፤ «አስማተ ኩነታት» ያልነውን «አስማተ ባሕርያት» ብሎት መገኘቱን ልንገነዘብ እንችላለን።

ምናልባትም «ስመ ባሕርይ» በማለቱ አስማተ ኩነታት በሚወድቅበት ቦታ ሳይሆን፤ በሌላ መንገድ ተናግሮት ይሆናል። በሚል ጥርጣራ እንዳንቸገር በአስማተ ኩነታት አግብቶ ለመናገር «አብ የሚመሰገንበት፤ ወልድ የሚወደስበት፤ መንፈስ ቅዱስ የሚባረክበት» ሲል የማገናዘብ ይዞታን ለስመ ባሕርይ ሰጥቶ መገኘቱ ሊያስረዳን የሚችል ነው።

የሀገራችን መተርጉማንም የኩነታትን አስማት፤ ባሕርያት የሚሉዋቸው መሆኑን በሚከተለው ማስረጃ መመልከት ነው።

«አብን ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ የባሕርይ ልቡናቸው፤ ወልድን ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ የባሕርይ ቃላቸው፤ መንፈስ ቅዱስን ለአብና ለወልድ የባሕርይ ሕይወታቸው» እያሉ በየአንቀጹ የሚተረጉሙት ነው።

4ኛ፡ «ኩነትን መለኮት ብለው ከተናገሩ መካከል፤ የአንጾኪያ ሊቀ ጳጳሳት አግናጥዮስን እናቀርባለን።

ቃሉም፡- «ገደረ አሐዱ አካል እምሠለስቱ አካላት ውስተ ከርሣ ለድንግል ማርያም ወበእንተ ተዋሕዶተ መለኮት ዘንትናገር በዝየ ዘህልው በወልድ ወአኮ በእንተ አብ ወመንፈስ ቅዱስ። ወኢንቤ ግሙራ ከመ እሙንቱ ገደሩ ለተሰብኦ ውስተ ከርሣ ለድንግል። ዳዕሙ ወልድ ዋሐድ ባሕቲቱ አሐዱ እምሠለስቱ አካላት።»

ከሦስቱ አካላት አንዱ አካል በድንግል ማርያም ማኅፀን አደረ። በዚህ አንቀጽ ስለመለኮት መዋሐድ የምንናገረው በወልድ ስላለው እንጂ፤ በአብና በመንፈስ ቅዱስ ስላለው አይደለም። እነርሱ /አብና መንፈስ ቅዱስ/ ሰው ለመሆን በድንግል ማኅፀን

አደሩ አንልምና። ከሦስቱ አካላት አንዱ ብቻውን ወልድ /ቃል/ አደረ እንላለን እንጂ» ይላል። /ቃል ሥጋ ኮነን/ ሲተረጉም፡- ዮሐ. 1፡14።

ይህም አንድ መለኮት በሦስት አካላት ህልው ሆኖ ሦስቱን አካላት ማገናዘቡን በመረዳት፤ ይህን ምሥጢር ሳይለቁ፤ ሦስትን አካላት «መለኮት፤ መለኮት፤ መለኮት» ለማለት ስለሚቻል፤ ሊቁ ይህን እያጠናቀቀ፤ ከሦስቱ አካላት አንዱ አካል ወልድ በድንግል ማርያም ማገፀን አደረገ። ብሉ ሲያበቃ፤ በዚሁ አንቀጽ ስለመለኮት ተዋሕዶ የምንናገረው በወልድ ስላለው ነው እንጂ፤ በአብና በመንፈስ ቅዱስ ስላለው አይደለም» አለ። «በወልድ ስላለው ብሉ በበቂ ቅጽል የጠቆመው የወልድ የቃልነቱን ከዊን መሆኑ ነው። እንደምን ቢሉ «ስለ መለኮት መናገረ አይደለም» ማለቱ ሲታሰብበት፤ ቅኑ መስሙ ወልድ ለተባለ አካል ስመ ኩነቱ ቃል ነው» በምንልበት ቦታ አግብቶ ሊጠቀምበት እንደቻለ ገልጾ ሲያብራራ ባቀረበው መግለጫ ይታወቃል።

5ኛ፡ «አሣሪሁ» «አሣሪ» ተብሎ የተነገረው ቃል አውሳብዮስ በጻፈው «መቅድመ ወንጌል» ይገኛል። ቃሉም እንደሚከተለው ነው።

«ወንቀድስ ስም ቀድሶተ ድልወ በእንተ ዘከሠተ ለነ እምነ ምሥጢራተ ሃይማኖት በተዋሕዶተ ባሕርዩ ለሊሁ ወትሥልስተ አካላቲሁ ወገጻቲሁ ወመልክዑ ወአሣሪሁ። ራሱ በባሕርዩ ተዋሕዶ ከሃይማኖት ምሥጢራት ገልጾልናልና፤ እንዲሁም የአካላቱ ሦስትነትንና ገጻቱን መልኩን /አሣሪ መሆኑን/ አንድ አድራጊውን/አገናዛቢውን/ ገልጾልናልና ተገቢ በሆነ ምስጋና ስሙን እንቀድስ፡- በዚሁ ስፍራ «አሣሪሁ የሚለው አስማተ ኩነታት ያለውን ነው» ይሁን እንጂ፤ አገናዛቢነቱን ሲያይ፤ ስም አድርጎ ተጠቅሞበታል እንጂ፤ ኩነት ከሚል ምሥጢራዊ ስያሜ ቀርቶ «ኃይላት፤ ጠባይዓት» ከያዙት ምሥጢራዊ ስያሜ እንኳ፤ ለመወዳደር የተጠቀሰበት ቦታ አይፈቅድም። ማለት የትሥልስተ አካላት ባሕርያዊ መገናዘብን ያመለክታል እንጂ፤ የጠባይዑን ትርኢት አይገልጽም።

6ኛ፡ ግዕዝ፡- ግዕዝ፤ የሚል ስያሜ አስማተ ኩነታትን ተከቶ ስለመነገሩ፤ ይህ ቃል የሚገኘው በቅዱስ ዮሐንስ ወልደ ነጉድንድ ነው። ቃሉም ይኸውና፡- «ወመሀረነ በእንተ ድማሪከ፤ ወአጥበበነ በእንተ ሥላሴከ፤ እንበይነ ዕሪናክሙ ዘኢይበሊ፤ ወድማሪክሙ ዘኢይዘር ወግዕዝክሙ ዘኢይትፈለጥ። የአንድነትህን /የድማሪህን/ ነገር አስተማረን፤ የሦስትነትህንም ነገር አስታወቀን፤ ስለማያረጅ መተካካችሁ፤ ስለማይበተን መዋሐዳችሁ፤ መለየት ስለሌበት ግዕዛችሁ ነገረን፡-»

7ኛ፡ ግዕዝ ጠባይዕ፡- ግዕዝ ጠባይዕ ብሎ የተናገረ ዮሐንስ አፈወርቅ ነው። ቃሉም ቀጥሎ ያለው ነው። «እስመ አርአያ ባሕርይ ካልዕ ውእቱ እምቀዳሚ ሥርው ወባሕቱ ኢፍሉጥ እምኔሁ በግዕዝ ጠባይዕ ወሥምረት ዘእንበለ በአካል ባሕቲቱ» የባሕርይ አምሳያ ብቻ እንጂ በግዕዝ ጠባይዕና በፈቃድ ከእርሱ የተለየ አይደለም።

«እስመ አርአያ ባሕርይ ካልዕ ውእቱ እምቀዳሚ ሥርው ወባሕቱ ኢፍሉጥ እምኔሁ በግዕዝ ጠባይዕ ወሥምረት» ዘእንበለ በአካል ባሕቲቱ፡- በአካል የባሕርይ አምሳያ ብቻ እንጂ በግዕዝ ጠባይዕና በፈቃድ ከእርሱ የተለየ አይደለም።»

ከዚህ ላይ ግዕዝ ጠባይዕ ሲል፤ ሊቁ የሚናገርለት ስም በተረካካቢ ሁኔታ ከስመ ኩነት ይዞታ ይገናኛል እንጂ፤ ቀጥታ በእርሱ ቦታ ተተክቶ ሲነገር በመገኘት አይታይም። የሁለት አካላት የአብና የወልድ ዘለዓለማዊ መገናዘብ፤ በግዕዝ ጠባይዕ ጸንቶ ያለመለየት መኖሩን ያሳየ ሲሆን፤ የአገናዛቢው ግዕዝ ጠባይዕ ምሥጢራዊ ግብር የሚነካው የአስማተ ኩነታትን ይዞታ ሆኖ ይገኛል። ስለዚህ በምሥጢር እንጂ፤ በጥሪ ግብሩ ቀጥታ በስመ ኩነት ቦታ ገብቶ እንዳልተነገረ መገንዘብ ያሻል።

8ኛ፣ ህላዌ ነው።

ህላዌ በልዩ ልዩ የሰመ ህላዌያት አቋም የሚነገር ቃል ሲሆን፤ በዚህ በአስማተ ኩነታት ቦታ ተተክቶ ሲነገር መገኘቱን፤ ከዚህ ቀጥለን እንገልጻለን።

«ህላዌ ዘአብ፣ ህላዌ ዘወልድ፣ ህላዌ ዘመንፈስ ቅዱስ፣ አሐዱ ውእቱ ኅቡረ ህላዌ፡- የአብ ህላዌ፣ የወልድ ህላዌ፣ የመንፈስ ቅዱስም ህላዌ፣ በህላዌ የተባበረ አንድ ነው» ተባለ። ይህን የተናገረው ያረድ ነው። ድን ዘስብከት በዚህ ጊዜ አስተባባሪው ህላዌ የተባለው አገናዛቢው ኩነት መሆኑ ነው።

ዳግመኛም «ሠለስቱ ህላዌ በአካላት ወአሐዱ ህላዌ በመለኮት» በአካላት ሦስት ህላዌ በመለኮት አንድ ህላዌ ይሰኛል። ዮሐንስ ዘአንጾኪያ።

እነሆም ሦስት ህላዌ የሚላቸው አካላውያን አስማተ ኩነታትን ነው። በዚህ ጠቅሰን ያቀረብነው ኩነታት በገቡበት ሰፍራ ሙሉ በሙሉ ገብቶ ቦታ መያዙን ልንመለከት እንችላለን።

«ወከዋኔ ይትበሀል ከመ ውእቱ ህላዌ ዘያስተጋብእ አካላተ እስመ ህላዌ ይትበሀል በእንተ ክዋኔ። ክዋኔ ስለ ህላዌ ይነገራልና ክዋኔም ራሱ አካላትን እንደሚሰበስብ፣ ህላዌም ስለ ክዋኔ ይነገራል።» ዲዮናስዮስ ዘአንጾ ክፍል 1 ቀጥር 18።

9ኛ፣ አንዳንድ ሊቃውንት፡- «ሌላ ስም ታጥቀለት ነው እንጂ፤ በአካላትና በባሕርይ መካከል ሌላ የተለየ ማዕከላዊ ስም ያስፈልገው ነበር» በማለት የአስማተ ኩነታት ቦታ፣ ክፍት እንዳይሆን ሌላ የማያሻማ ስም መገኘት እንዳለበት መመኘታቸውን ገልጸዋል። ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽ ሰዋሰው ወግሥ ገጽ 376።

የተጠቀሱት ሊቃውንት የሀልውና መገናዘብ ወይም ጽምረተ ሥላሴ ተጋብእ በተከፍሉና ተዋሕዶተ መለኮት በሚጠቅስ አንቀጽ አሣሪ የሆነው የአስማተ ኩነታት ጠቅላላ መጠሪያን ባሕርይ ወይም ጠባይዕ ያደረጉ እንደሆን፤ የባሕርየ መለኮትን ቦታ ይዞ እንዳይሻማቸው በማሰብ ይሆናል እንጂ ይህን አጥተውት አይመስልም።

ኪዳነ ወልድ ክፍሌ መጽ ሰዋ ወግሥ 317።

እነሆም የገዛ ራሳቸው የአስማተ ኩነታት ቦታ ወይም ይዞታ ክፍት ሆኖ እንዳይቀር፣ ህላዌ የሚልን ስም በቦታው ተክተው ተጠቅመውበት አልፈዋል። እንግዲያውስ ሌላ ማዕከላዊ ስም ይውጣለት ማለታቸው ስለምንድን ነው? ቢባል፤ ህላዌ አንዳንድ ጊዜ አካል፣ አንዳንድ ጊዜም ባሕርይ በመሆን በአሻሚነት ይዞታ ከመገኘቱ የተነሣ፤ አስቸጋሪ በመሆን፣ ሌላ ማዕከላዊ ስም ያስፈልገው በዚህ ምክንያት መሆኑን አልደበቁም። ጠባይዕ በሚል ስም እንዳይጠቀሙም ጠባይዕ ራሱ እንደ ህላዌ አንዳንድ ጊዜ ባሕርይ አንዳንድ ጊዜም አካል ወይም ኩነት እየሆነ በአሻሚነት ደረጃ መገኘቱን ይገልጻልና ነው።

ያም ሆነ ይህ በዚህ ሁሉ አጠቃለን የምንመለከተው ነገር ቢኖር፣ ሊቃውንት ስለ ምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት በሚናገሩበት ጊዜ፤ የአስማተ ኩነታት ቦታንና ይዞታን ክፍት አድርገውት ሳያልፉ፤ ለእያንዳንቸው በተሰጣቸው ልዩ ችሎታና ስጦታ መጠን፣ ገላጭ መስሎ በታያቸው መጠሪያ ገሚሶቹ ኃይላት፣ ጠባይዕት፣ ባሕርያት ወዘተ... ሲሉ፤ ገሚሶቹም በአካላትና በባሕርይ መካከል የማያሻማ ማዕከላዊ ስም ይኖረው ዘንድ ስም አልተገኘለትም በማለት አለመሠረዛቸው ነው። ይህም የሚያስመሰግናቸው ዐቢይ ሙያ ነው። አዎን፣ ተሠርዞ ቢሆን ኖሮ፣ ለተዋሕዶተ ሥላሴ ትምህርት የሚያፍታታና የሚያብራራ መንገድ ባልተገኘም ነበርና ነው።

የቀደሙት ሊቃውንት አንዳንድ ጊዜ»

ይህን የቀደሙት ሊቃውንት አንዳንድ ጊዜ ባሕርይ አንዳንድ ጊዜም ጠባይዕ ወይም ኃይላት የመሳሰለውን ስም እየሰጡ በመጠቀም ቦታው ከፍት ሆኖ እንዳይቀር ጥረት እያደረጉ ውሳኔያዊ አንድ መደበኛ ስም ሳያገኙለት ያቆዩት መሠረታዊ ትምህርት፣ እንዲህ ሆኖ ከፍቱን ሲኖር፤ ከ1800 እስከ 1940 ዓ.ም. የነበሩት ታላቁ መምህር ወመፈክር አለቃ ጎሩይ ፈንታ «ፍኖተ እግዚአብሔር በተባለው መጽሐፋቸው «ኩነታት» በሚል ስያሜ በመግለጽ በሚበቃ ግስረጃ አስተዋወቁት» በዚህ ጊዜ በእውነቱ የሊቃውንቱ ልብ በጭንቀት ከመዋለል ዐረፈ ለግለት ይቻላል»

አለቃ ጎሩይ ፈንታ ይህን ምሥጢር ይህን ጠቃሚ ትምህርት ያገኙት፡- እምትምህርተ ሐዋርያት ትምህርተ ሥላሴ በተከሥቱ እመጻሕፍት ቅዱሳት ዘሐዲስ ወብሉይ በሚል አርእስት በ14ኛው ምእት ክፍለ ዘመን በጉንዳጉንዲ ተጽፎ ከተገኘው ኢትዮጵያዊ ድርሰት፣ ደግሞ፡- በትምህርተ መለኮት ወንበር አያታቸው ከሆኑ ከዐቃቤ ሰዓት ከብቴ መሆኑ ይመስላል» እንደዚሁም የገዛ ራሳቸው እግዚአብሔር በመንፈሱ ባበራላቸው ዕውቀት እንደሆነ ግልጽ ነው»

ይኸውም እምትምህርተ ሐዋርያት ወይም ትምህርተ ሥላሴ በተከሥቱ መጻሕፍት ቅዱሳት ከሚልና በጉንዳጉንዲ ከተገኘው መጽሐፍ ስለ ኩነታት ምሥጢራዊ ይዘት እንደሚከተለው ይገኛልና ነው»

«አብሰ ልቦና ወአእምሮ በርእሱ ለእርሱ ወልቦና ውእቱ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ ወአልቦሙ ካልዕ ልቦና ዘእንበሌሁ» ወልድኒ ቃል በርእሱ ለርእሱ» ወቃል ውእቱ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ፣ ወአልቦሙ ካልዕ ቃል ዘእንበሌሁ» ወመንፈስ ቅዱስኒ ሕይወት በርእሱ ለርእሱ፣ ወሕይወት ውእቱ ለአብ ወወልድ» ወአልቦሙ ካልዕ ሕይወት ዘእንበሌሁ ወቦ እለ ይቤሉ አብ ጠባይዕ ወወልድ አእምሮ፣ ወመንፈስ ቅዱስ ሕይወት» አብ በራሱ ለራሱ ልቦና አእምሮ ነው» ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስም ልቡናቸው ነው» ከእርሱ ሌላ ልቡና የላቸውም» ወልድም በራሱ ለራሱ ቃል ነው፤ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው፤ ከእርሱ ሌላ ቃል የላቸውም» መንፈስ ቅዱስም ለራሱና በራሱ ሕይወት ነው፤ ለአብና ለወልድም ሕይወታቸው ነው፤ ከእርሱ ሌላም ሕይወት የላቸውም»» እምትምህርተ ሐዋርያት ገጽ 114»

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ፡-

«ተዋሕዶተ አብ ምስለ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፣ አኮ በከዊን ሉሙ አካለ፤ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ አላ በከዊን ሉሙ ልበ» ወተዋሕዶተ ወልድ ምስለ አብ ወመንፈስ ቅዱስ አኮ በከዊን ሉሙ አካለ፤ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ አላ በከዊን ሉሙ ቃለ» ተዋሕዶተ መንፈስ ቅዱስም ስለ አብ ወመንፈስ ቅዱስ አኮ በከዊን ሉሙ አካል እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ፤ አላ በከዊን ሉሙ እስትንፋሱ» አብ ከወልድ ከመንፈስ ቅዱስ ያለው ተዋሕዶ አካል በመሆን ወይም በአካል አይደለም፣ የራሳቸው አካል አላቸውና፤ ነገር ግን በልብነቱ ነው» ወልድም ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ የሚዋሐደው አካል በመሆን ወይም በአካልነቱ አይደለም፣ የራሳቸው አካል አላቸውና፤ ነገር ግን በቃልነቱ ነው» ብለው የኩነታትን ምሥጢር ገልጸው ጽፈው ነበርና» ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ገጽ 31»

ይህን ከአባቶች መምህራን ይገንዘቡ እንጂ፤ በእውነቱ አለቃ ገሩይ መንፈሳዊና ለባዊ በሆነ፤ በመንፈስ ቅዱስ በተቃኘ አእምሮአቸው አምልተውና አስፍተው የኩነታትን አቋም በተገቢ ቦታ እንዲውልና ለማንኛውም የምሥጢረ ሥላሴ ትምህርታዊ ገለጻ ለሰው አእምሮ በሚገባ ስልት በተመርሆ ልቡናዊ አቀራረብ እንዲስተዋል ያደረጉ እርሳቸው ናቸው ለማለት እደፍራለሁ። አለቃ ገሩይ ፈንታ ፍናተ እግዚአብሔር በተባለው መጽሐፋቸው «ኩነታትን» እንደሚከተለው አድርገው አቅርበውታል።

«አንድ መለኮት ሦስት አካላት ሦስት ኩነታት እንዳሉ ማመን ነው። ማስረጃም፡- ሠለስቱ ምእት በስመ እግዚአብሔር ዋሕድ በመለኮት ዘይሢላስ በአካላት ወኩነታት፡- በመለኮት አንድ በአካላትና በኩነታት ሦስት በሚሆን በእግዚአብሔር ስም እናምናለን እንዳሉ»። መጽሐፈ ሥርዓት አንደኛ አንቀጽ ብለው ከጠቀሱ በኋላ፡- ኩነታት ግን ተፈልጦ ተከፍሎ /መለየት መከፈል/ ሳይኖርባቸው በተዋሕዶና በተጋበአ በአንድነት /በመዋሐድ በህልውና/ በአኗኗር/እያገናዘቡ በአንድ መለኮት የነበሩ ያሉ የሚኖሩ ናቸው።

እነዚህም፡- «ከዊነ ልብ፤ ከዊነ ቃል፤ ከዊነ እስትንፋስ ናቸው። ከዊነ ልብ በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ ሆኖ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ዕውቀት /ማወቂያ/ መሆን ነው። ከዊነ ቃል በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ ሆኖ፤ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ንባብ /መናገሪያ/ መሆን ነው። ከዊነ እስትንፋስ በአብ መሠረትነት ለራሱ ሕያው ሆኖ ለአብና ለወልድ ሕይወት መሆን ነው። ሦስት ኩነታት ያልናቸው እሊህ ናቸው» አሉ።

ከዚህም በማያያዝ «የነፍስን አኳኋንና የባሕርይዋን ከዊን ቢመረምሩ ይታወቃል። ሲመረምሩም የሥላሴ የባሕርያቸውን ከዊን በአካሏ ከሦስት የማትከፈል አንዲት ናት። አንዲት ስትሆንም በባሕርይዋ ሦስት ከዊን አላት። ይኸውም ከዊነ ልብ፤ ከዊነ ቃል፤ ከዊነ እስትንፋስ ነው። በባሕርይዋ ሦስት ከዊን ያላት መሆንዋ አካልዋን ከሦስት አይከፍለውም።

ይኸውም «በነፍስ ከዊን የተገለጠውን የሥላሴን ከዊን በእሳትና በፀሐይ በቀላይም ከዊን ይገለጣል።» በማለት በሰፊው እያብራሩ ገለጹ። ከዚህ በኋላ የሊቃውንቱ ልብ ረከቶ ዐረፈ። በተለይም በ20ኛው ክፍለ ዘመን በኢትዮጵያ ከተነሡት ስመ ጥር መምህራን ይህን አብነት ተከትለው በጽሑፍ ገልጸዋል። ይህን ትምህርት ከገለጹት መካከል ቀጥለው ያሉትን አቅርበናል።

1ኛ፡ ሊቀ ሊቃውንት ኃይለ መስቀል ገብረ መድኅን /አሁን አቡነ ማቴዎስ/። በኢየሩሳሌም የኢትዮጵያ ገዳማት ሊቀ ጳጳስ።

የእግዚአብሔር አንድነቱ በባሕርይ በሕልውና ነው ለሦስቱ አካላት ሦስት ኩነታት አሉዋቸው።

ኩነታትም ማለት በአማርኛ ኩኔታዎች ማለት ነው።... ኩነታት የተባሉትም ልብነት፤ ቃልነት፤ ሕይወትነት ናቸው። ባሕርይ የሚባሉ እነዚህ ናቸው። ማለት ሦስቱ ልብነት፤ ቃልነት ሕይወትነት ወይም እስትንፋስነት ናቸው። የአብ ከዊንነቱ /ባሕርይነቱ/ ልብነቱ ነው፤ የወልድ፤ የመንፈስ ቅዱስ ልባቸውና ማወቂያቸው እርሱ ነው። የወልድ ከዊንነቱ /ባሕርይነቱ/ ቃልነት ነው። ለአብ ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው መናገሪያቸው እርሱ ነው። የመንፈስ ቅዱስ ከዊንነቱ /ባሕርይነቱ/ ሕይወትነቱ ነው። የአብ፤ የወልድ ሕይወታቸው እርሱ ነው።» ብለዋል። ሊቀ ሊቃ. ኃይለ መስቀል ሥርወ ሃይማኖት ገጽ 41142 ክፍል 3።

2ኛ፡ መልእክ ብርሃን አድማሱ ጀምበሬ።

«አካላት በህልውና የሚገናኙበት የባሕርይ ከዊን ስም አላቸው ያልነውም፤ ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ መባል ነው። ይኸውም ተከፍሎ ተፈልጦ በሌለባት ባንዲት የባሕርይ የከዊን ስም ነው። እርሱም ልዩነት ሳለበት አንድነት፤ አንድነት ሳለበት ልዩነት አለበት። ልዩነቱ በከዊን፤ አንድነቱ በህልውና መገናኘብ ነው።»

ይህንንም በነፍስ ከዊን ልንረዳው እንችላለን። ነፍስ በአካሏ አንድ ስትሆን፤ ሦስት ከዊን አላት። ይኸውም ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ መሆን ነው። «የነፍስ የልብነቷ ከዊን በልብነቱ የቃልነቷም ከዊን በቃልነቱ የእስትንፋስዋም ከዊን በእስትንፋስነቱ ጸንቶ ከመኖር በቀር፤ የልብነቷ ከዊን ወደ እስትንፋስ፤ ወደ ቃልነት፤ የቃልነቷም ከዊን ወደ ልብነት ወደ እስትንፋስነት፤ የእስትንፋስነቷም ከዊን ወደ ልብነት ወደ ቃልነት እንደማይለወጥ እንደማይቀላቀል፤ የአንዲት ባሕርየ መለኮት ከዊንም እንደዚሁ የልብነቷ ከዊን የአብ፤ የቃልነቷ ከዊን በወልድ፤ የእስትንፋስነቷ ከዊን በመንፈስ ቅዱስ ጸንቶ ይኖራል እንጂ አይለወጥም፤ አይቀላቀልም። የከዊን ሦስትነት አንድነት አለበት ያልነው ይህ ነው። መድሎተ አሚን ገጽ 180።

ሁለተኛም ቃል እስትንፋስ ከልብ ቢገኙም ተከፍሎ ተፈልጦ ሳይኖርባቸው፤ በአብ ሳይለዩ፤ ህልዋን ሆነው እንዲኖሩ፡- ወልድና መንፈስ ቅዱስም በቃልነትና በእስትንፋስነት ከዊን በልብነት ከዊን ካለ ከአብ ቢገኙ፤ ተከፍሎ ተፈልጦ ሳይኖርባቸው በአብ ህልዋን ሆነው ይኖራሉ እንጂ፤ ተከፍሎ ተፈልጦ የሰባቸውም። ሥላሴ በህልውና አንድ ናቸው የሚያስኘው ምሥጢር ይህ ነው።» መልእክ ብርሃን አድማሱ ጀምበሬ መድሎተ አሚን ገጽ 181።

3ኛ፡ ከሊቀ ጠበብት አያለው ታምሩ፡-

«የኩነት /ሁኔታ/ ሦስትነት ኩነታት በተከፍሎ በተፈልጦ ያለ መጠቅለል ያለመቀላቀል በየራሳቸው ጸንተው የሚኖሩ አካላትን በተዋሕዶ በተጋብኦ /በአንድነት/ በህልውና /መኖሪያ/ እያገናኙበት በአንድ መለኮት የነበሩ ያሉ የሚኖሩ ናቸው።

እነርሱ፡- ልብነት፤ ቃልነት፤ እስትንፋስነት፤ ናቸው። ልብነት በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ /ዐዋቂ/ ሆኖ፤ ለወልድ ለመንፈስ ቅዱስ ልብ ዕውቀት መሆን ነው። ቃልነት በአብ መሠረትነት ነባቢ ቃል ሆኖ ለአብ ለመንፈስ ቅዱስ ንባብ /ቃል/ መሆን ነው። እስትንፋስነት በአብ መሠረትነት ለራሱ ሕያው ሆኖ፤ ለአብ ለወልድ ሕይወት መሆን ነው። ስለዚህ በአብ ልብነት፤ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ህልዋን ናቸው። ያስቡበታል። በወልድ ቃልነት አብ መንፈስ ቅዱስ ህልዋን ናቸው። ይናገሩበታል። በመንፈስ ቅዱስ እስትንፋስነት አብ ወልድ ህልዋን ናቸው ሕያዋን ሆነው ይኖሩበታል። ብለዋል። ሊቀ ጠበብት አያሌውም የኢትዮጵያ እምነት በሦስቱ ሕግጋት ገጽ 127 ክፍል 4 ቍጥር 41-43።

4ኛ፡ «በትግርኛም» መጽሐፈ ምዕዶ፤ በአባ ገብረ ሥላሴ እተደርሰ፤ «ምሥጢር ሥላሴ» ከሚል ኩነታት የተነገረውን ብቻ ከዚህ ጠቅሰን እናቀርባለን።

ምሥጢር ሥላሴ ማለት ሠለስተ ከዊን ዘለዎ መለኮት ቅድሚኛ ዓለም ዝነበሩ ሎሚ ዘለ ዊንዓለም አሕሊፎም ዝነብሩ፤ አብ፤ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ዚበህሉ፤ በሠለስተ አካላት በስም በገጽ በአካል ሠለስተ፤ ማለት እግዚአብሔር ሐዳኸነሱ መለስተ፤ ሠለስተ ኸነሱ ድማ እቲ ዘለዓለማዊ ሐደ መለኮት ምኽኑ መጻሕፍቲ አብ ብዙሕ ክፍልታት ይነግሩና እየም። ዘፍጥ. 11፤6፤7። እግዚአብሔር ድማ።

እዚ ስለ ኾነ ግና ናይ ኣካላት ሦስትነትን፡ ናይ ኩነታት ኣንድነትን ሓደ ኣይኮነን። ኣካላት ምትሕውዋስ ሰብሎም ብፍጹም ገጸ ብፍጹም መልክዕ በብርእሶም ኣኳ ዝቆሙ እንተ ኾኑ፤ ኩነታት ፍልይላይ ዜበሎም ብተዋሕዶ ብተጋብእ ሓደ ብሞሊን፤ ንኣካላት ብህልውና እናገዘቡ ብሓደ መለኮት ዝነበሩ ዘለው ንዘለዓለም ዝነበሩ ኢዮም። ዕብ. 13፡8።

እዚእቶም ድማ ናይ ልቢ ኸዊን፡ ናይ ቃል ከዊን፡ እስትንፋስ ከዊን እዩም። ናይ ልቢ ከዊን በኣብ መሠረትነት ንርእሱ ለባዌ ኾይኑ፡ ንወልድን ንመንፈስ ቅዱስን ፍልጠት ሞትኺን እዩ። ከዊን ቃል ብኣብ መሠረትነት ንርእሱ ነባቢ ኾይኑ፡ ንኣብን ንመንፈስ ቅዱስን ንባብም፡ ኺን እዩ።

ከዊን እስትንፋስ ብኣብ መሠረትነት ንርእሱ ሕያው ኮይኑ፡ ንኣብንን ወልድን ሕይወት ምኻን እዩ። ሠለስተ ኩነታት ዝበልናዩም እዚእቶም እዮም።

ነፍስ ብኣካላ ኣብ ሠለስተ ዘይትኸፈል ሓንቲ እንትትኩውን፤ በባሕርያ ግናሽም ሥላሴ ሠለስተ ከዊን ኣለዋ። ንሱ ድማ ከዊን ልብ፡ ከዊን ቃል፤ ከዊን እስትንፋስ እዩ። እዚ ኣብ ባሕርያ ዝኔሆ ሠለስተ ከዊን ኣብ ሠለስተ ኪኸፍሎ ከምዘይኸለል፤ ከምኡ ድማ ነቲኣብናይ ሥላሴ ባሕርይ ዘሎ ናይ ከዊን ሦስትነት ንባሕርያ ሥላሴን፡ ንመለኮተ ሥላሴን ኢኸፍሎ ኣይኸእልን።

ከማኡ ድማ ንፀሐይ፤ ክበብ፤ ብርሃን፤ ዋዕይ ሠለስተ ሸዌን ኣለዎ። ብሸበቡ ንኣብ፤ በብርሃኑ ንወልድ፤ በሙቀቱ ንመንፈስ ቅዱስ ይምሰል።

ሠለስተ ከዊን ዘለዎ ፀሐይ ሓደ ፀሐይ ይበሃል እምበር፤ ሠለስተ ፀሐይ ከምዘይበሃል። ሠለስተ ከዊን ዘለዋ ባሕርያ ሥላሴን መለኮተ ሥላሴን ድማ ሓንቲ ኣያ እምበር ከቶ ሠለስተ ኢይትበሃልን። ናይ ሓዌ ምሳሌነት እውን ልክዕ ከምዚ እዩ።»

እምበእርሲ እዚ ዘለዓለማዊ ሓደ መለኮት ንሱ ዘይርእን ዝይምርመርን ኩሎ ነገራት ኪገብር ዝኸኣል፡ ዝርእን ዘይርእን ፍጥረት ኩሎ ዝፈጠረ፡ ይቅሬታኡን ሻርነቱን ዘይወስን፡ ንዘለዓለም ዝነበር መጀመርታን ወመዳዕታን ዘብሎ፡ ሓደ ኣምላክ ምህላው ነኣምን ኣሎና።

ንሱ በኣካላት ሠለስተ፡ በመለኮት ግን ሓደ ኣምላክ እዩ። ብሠለስተ ኣካላት ኣብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ይብሃል። ብመለኮት ግን ሓደ ኣምላክ ይብሃል።» ተብሎ ተጽፎ ይገኛል። መጽሐፈ ምዕዶ ብኣባ ገብረ ሥላሴ እተደርሰ፡-

ገጽ 46፤ 47 በ1950 ዓ.ም. ተሓትመ ኣስመራ።

እስከዚህ ድረስ ስለ ኩነታት ይዘት በስድ ንባብ ከኢትዮጵያ ሊቃውንት የተጻፈውን ኣቀረብን።

ምዕራፍ ሃያ ኣንድ።

ሊቃውንት በቅኔና በግጥም ስለ ኩነታት የተናገሩት።

እንደዚህም ሁሉ ከሊቃውንቱ በቅኔና በግጥም ስለ ኩነታት የተነገረውን ጠቅሰን እናሳያለን። መምህር ይኒይስ ወርቄ በቅኔ ቀጥሎ ያለውን ተናግረዋል።

ሥላሴ ቅኔ»

«ቁረ ባህል ዘተዐቃቢ ወባህለ ሰባልዮስ አስሐትያ ለዘ በአካላት ኢክህሉ ሥላሴ አዕሩገ ሠለስቱ ኩነት»

አልበሙ እምነ ፀሐይ ወእሳት ፍልጠት፥
አፅፈ ያዕቆብ ወኢሳው ምንታዌ ወሰንዱን አርባብ ትርብዕት»
እስመ ኢህለዎሙ እምትካት
እንበለ አሐቲ ልብሶሙ ፅምረተ ትሥልስት፥
ዘትሄሉ በመዝገብ ቅድመት»»

ትርጓሜ፡-

የዮሐንስ ተዐቃቢ ባህል ቅዝቃዜንና የሰባልዮስ ባህል ብርድን በአካላት ለማይችሉ የሦስት ኩነት /አኳኋን/ ሽማግሌዎች ሥላሴ ከፀሐይና ከእሳት መለየት የለባቸውም» የኢሳውና የያዕቆብ አፅፍ መጉናፀፊያ መንታነትና የኪሩቤል ቀሚስ አራትነት ከጥንት ጀምሮ የላቸውምና፤ በሣጥን ቅድምና ከምትኖር ከአንዲት ልብስ የሦስትነት መገናዘብ በቀር»» ንባብ ወትርጓሜ ዘቅኔያት ገጽ 50 ቍጥር 28»

ዳግም፥ መልአከ ብርሃን አድማሱ ጀንበሬ፥ በበገና መዝሙር በግጥም ስለኩነት /ኩነታት/ አቋም እንዴት አድርገው እንደገለጹ እንይ»

በመለኮት ሰላሉ ሦስት ኩነታት»
አንድ ብንል እንደ ሰባልዮስ አንድ፥
ሦስት ብንል እንደ ዮሐንስ /ተዐቃቢ/ መንገድ፥
አንልም አለበትና ስሕተት፥
መለኮት ሦስት፥ አካላትን አንድ ማለት፥
እንደዚህ ነው እውነተኛውስ ትምህርት፥
ለመለኮት ሦስት ኩነታት አሉት፥
ሦስቱን አካል የሚያገናዝብበት፥
ምናልባት የኩነታትን ምሥጢር፥
ከምዕመናን የማያውቅ ሰው ቢኖር፥
ከሊቃውንት የሰማሁትን እንዳቅሜ፥
እጽፋለሁ የኩነታትን ትርጓሜ»
ባለመቅደም የቃል የእስትንፋስ መገኛ፥
አካላዊ ልብ መሆን ነው አንደኛ፥
አካላዊ ቃል መሆንም ነው ዳግመኛ፥
አካላዊ እስትንፋስ መኾን ሦስተኛ፥
ተገናዝበው በኒህ በሦስቱ ኩነታት፥
በመለኮት አንድ እንዲባሉ ተመልከት»
ብንመረምር የኩነታትን ባሕርይ፥
ይነግረናል ምላሌ ሆኖ ፀሐይ፥

ከሱም ጋር እሳትና ነፋስ ቀላይ፥
 ኩነታት በሊህ ባራቱ ግብራት፥
 ይገኛሉ በያንዳንዳቸው ሦስት ሦስት፥
 ብርሃን ዋዕይ ነበልባል አሉ በእሳት፥
 ፀሐይ ከበብ ከብርሃን ሙቀት፥
 በቀላይም ርጥበት ሁከት ስፍሐት፥
 ለነፍስ አላት ለባዊነት አንደኛ፥
 በአንደበቷም ነባቢት ዳግመኛ፥
 በእስትንፋሷም ሕያዊት ሦስተኛ፥
 የተዐቃቢ ባህልንና የሰባልዮስ ባህልን በአካላት፥
 እንዳትስት በነሰባልዮስ ባህል፥
 ተጠንቀቅ ወዲያና ወዲህ ሳትል፥
 መለኮትን በምሳሌዎች አካል፥
 አካላት በኩነታት መሰል፥ በእንዲኸ ያለ ስልት በእንደዚህ ያለ ዐዋጅ፥
 አንድ መለኮት በሦስት አካላት አለ እንጅ፤
 መለኮት እንደ አካላት ከሦስት፥
 መከፋፈል የሌለበት ነው ከጥንት።
 ተናገርን እጅግ በሚያምር ምሥጢር፥
 ሳይረዝም እጅግም አድርጎ ሳያሳጥር፥
 በዘመን አንዱ ሳይቀድመው አንዱን፥
 አንዱ ካንዱ የድሜ አነስተኛ ሳይሆን፥
 አንድነትን ሳይከፋፍለው ሦስትነት፥
 ሦስትነትን ሳይጠቀልለው አንድነት።
 መልአክ ብርሃን አድማሱ ጀንበራ፥
 መዝሙር ሐዋዝ ዘምስለ መሰንቆ ገጽ 23።
 ታተመ ብርሃንና ሰላም ማተሚያ ቤት በ1940 ዓ.ም.

ምዕራፍ ሃያ ሁለት።

ተዋሕዶተ ህልውና።

የሥላሴ በህልውና መገናዘብ ትርኢትን የሚያሳይ ትምህርት።

«ኅቡራን እንበለ ተሌልዮ ወሊሉያን እንበለ ትድምርት» ቆዝሞስ ዘእስክንድርያ ባለ መለየት አንድ ናቸው፤ ባለ መደባለቅም ልዩ ልዩ ናቸው።

ቆዝሞስ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 432 ክፍል 1 ቀጥር 3።

እስከዚህ የአስማተ ኩነታትን መሠረታዊ አቀማግጥ ወይም ምዕማድ ተመለከትን። እንግዲህ ደግሞ፡- የመገናዘብ ህልውና ወይም ጽምረተ ትሥልስት እንዲሁም የተዋሕዶተ መለኮት ምሥጢራዊ አቋም እንዴት እንደሆነ ወደማየት ዓይነ ልቡናችንን እንግለጥ።

ለዚሁም መሠረት የሚሆንን ቃል ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በቅዱስ ወንጌሉ፡- «ከመ ታእምሩ ወትጠይቁ ከመ አነ በአብ፤ ወአብ ብየ»

እኔ በአብ እንደሆንሁ፤ አብም በእኔ እንደሆነ፤ ታውቁና ትረዱ ዘንድ ነው። ብሎ የተናገረው ቃል ነው። ዮሐ. 14፥10፤11። ይህ የጌታችን ቃል ስለ ህልውናው ብቻ በተናጠል የተነገረ ሳይሆን፤ በእርሱና በአብ ያለውን ህልውና እንድናውቅ አንድንረዳ የሚገባን መሆኑንም ጭምር የሚያስነገዝብ የጋይለ ቃል ምሥጢር አለበት።

ከቤተ ክርስቲያን አበውም ባስልዮስ ዘቂሣርያ፡- ይህን ማወቅ የሚገባን ስለ መሆኑ፤ ቀጥሎ ያለውን ትምህርታዊ ቃል ተናግሮአል። ቃሉም፡-

«ይደልወነ ናአምር ኅብረተ ተዋሕዶተ መለኮት ዘሠለስቱ አካላት ወናስተዋሕዶ በአኅብሮ ዘዚአሆሙ አሐደ መለኮተ ፍጹመ።»

የሦስቱ አካላት በመለኮት መዋሐድ እንዴት እንደሚገናዘብ /ኅብረቱ እንዴት እንደሆነ/ ማወቅ ይገባናል። የየራሳቸውም ፍጹም የሆነ፡- አንድ መለኮት በማገናዘብ እናዋሕድ» የሚል ነው።

ባስልዮስ ዘቂሣርያ ሃይ አበው ገጽ 107 ክፍል 1 ቅጥር 5።

ከዚህ በፊት እንደተመለከትነው፡- እነዮሐንስ ተዐቃቢ ሥላሴን ለእያንዳንዳቸው ሦስት ጠባይዐት /ኩነታት/ ባሉዋቸው በሦስት ሰብአውያን አካላውያት ነፍሳት አምሳል መስለው፤ ሦስት ባለጸንች በሀብት ወይም በሽምግልና እንደሚተካከሉና እንደሚመሳሰሉ፤ በተመሳሳይነታቸውም አንድነት እንደሚኖር ብቻ አድርገው ሲያስተምሩ ሁሉ፤ ሥላሴ እርስበርሳቸው በመገናዘብ የሚዋሐዱበትን ባሕርያዊ ተዋሕዶና መለኮታዊ አንድነት እንደሌለ አድርገው፤ እንደዚህ ካለው ጣጣ አንገባም ብለው መወግሽታቸውን፤ እዚህ ላይ እናስታውስ ዘንድ አስፈላጊ ነው።

ታዲያ፡- ቅዱስ ባስልዮስ የጽምረተ ትሥልስት ወይም የተዋሕዶተ መለኮት /የሦስትነቱ በአንድነት መያያዝ ወይም የመለኮት መዋሐድ/ አቋም፤ በመገናዘብ ይዞታ መታወቅ ያለበት መሆኑን በሚያስረዳ ሁኔታ፡ «ሦስት አካላት በመለኮት በመዋሐድ እንዴት እንደሚገናዘቡ ማወቅ ይገባናል» ብሎ ሲያስጠነቅቀን፤ ምን ይሰማናል? አንባቢ ሆይ፤ ይህንን ማወቅ ተገቢ ግዴታ መሆኑን የሚያስረዳው ኅይለ ቃሉን» ማወቅ ደኅና ነው፤ ወይም ብናውቅም ባናውቅም ግድ የለም፤ ሌላ ቀርቶ «ማወቅ ያስፈልገናል» እንኳ ተብሎ አልተነገረም። ነገር ግን «ማወቅ ይገባናል» በሚል ሕጋዊ አነጋገር ተገልጾ የመነገሩ ተገቢነት፤ ይህን ማወቅ ግዴታ ተግባር አድርጎታል።

እንግዲህ ሊቁ «ማወቅ ይገባል» ብሎ ውሳኔ እስከመስጠት የደረሰው፤ ከራሱ አፍልቆ ከኅሳቡ ጨምቆ በመጻፈር ሁኔታ አይደለም። እላይ እንዳየነው በቅዱሳት መጻሕፍት መሠረት በተለይም ባለቤቱ ጌታችን፡-

«ከመ ታእምሩ ወትጠይቁ ከመ አነ በአብ፤ ወአብ ብየ። አብ በእኔ እንዳለ፤ እኔም በአብ እንዳለሁ እንድታውቁና እንድትረዱ ነው።» ብሎአል።

ስለ መንፈስ ቅዱስም ሲናገር፤ «ኩሉ ዘበ ለአቡዮ ዚአየ ውእቱ፤ ወበእንተ ዝንቀ እብለክሙ እምዚአየ ይነሥእ ወይነግረክሙ»

ለአባቲ ያለው ሁሉ የእኔ ነው። ስለዚህም ከእኔ ወስዶ ይነግራችሁማል» አልጓችሁ። በሌላም ስፍራ፡- ይእተ አሚረ ተአምሩ ከመ አነ በአብተ ወአብ ብዩ፤ እኔ በአብ፤ አብም በእኔ እንዳለ፤ የዚያን ጊዜ ታውቃላችሁ» ብሎ የተናገረውን አብነት አድርጎ ሊቁ እንደተናገረ ልንገነዘብለት ይገባል። ዮሐ. 10፥30። ዮሐ. 14፥10፤11። ም. 16፥15። ም. 10፥38። ም. 17፥21፤22።

ይህን ካየን፡- ጌታችን ራሱ የህልውናውን መገናዘብ እንድናውቅና «በእርሱ፤ በአብ፤ በመንፈስ ቅዱስ» ያለውን የመለኮት ተዋሕዶ እንረዳ ዘንድ፤ ፈቃዱ ሆኖ መገኘቱን ካወቅን፤ የሦስቱ አካላት በአንድ መለኮት መዋሐድ እንዴት እንደሆነ፤ በመገናዘብ የሚታየውን ትርኢታዊ አኳኋንም እንደምን እንደሆነ መሠረቱን ተከታትለን ማጥናት የእኛም ድርሻ መሆኑን እንረዳለን።

ምዕራፍ ሃያ ሦስት።

ኩነታት መለያየትና መከፈል ሳይኖርባቸው የነበሩ ናቸው።

በዚሁ መሠረት የሐዋርያት ተከታታዮች የሆኑ የቤተ ክርስቲያን አበው ይህን ጌታ በወንጌሉ የተናገረውን ቃል ተከታትለው ሲያብራሩትና ሲያተኩሩበት እናገኛለን። ይልቁንም፤ በየጊዜው የተነሡ መምህራን ይበልጥ ምሥጢሩን እንዳጉሉት ልናይ እንችላለን።

እነሆም፡- አግኖፕዮስ ሰማዕትና የአንጾኪያ ኤጲስ ቆጶስ፡- «ነአምን ከመ አብ በወልድ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወወልድ በአብ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወመንፈስ ቅዱስ በአብ ወበወልድ» አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ፤ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ እንዳለ እናምናለን።» ብሎአል።

አግኖፕዮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 37 ክፍል 1 ቊጥር 5።

አግኖፕዮስ እንዳለው ሁሉ፡- ዮሐንስ ዘአንጾኪያ «ህልው» የሚለውን ቃል ከውስጡ ታዋቂነት በማውጣት ሲገልጸው፤

«እስመ አብ በወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ ወወልድ ህልው በአብ ወመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው ነውና፤» እያለ አስረድቶአል። እንደ እርሱም የተናሩ ብዙ ናቸው። ዮሐ ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 390 ክፍል 1 ቊጥር 11።

አዎን፤ አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ህልው መሆኑን፤ ወልድ በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልው መሆኑን፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው መሆኑን እንዳመኑበት አስታውቀዋል።

ከዚህ በላይ በተጠቀሱት ማስረጃዎች ስለ ህልውና ይዘት ተመልክተናል። ስለሆነም አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ፤ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ፤ መንፈስ ቅዱስም

በአብና በወልድ በህልውና መኖራቸውን ተመለከትን እንጂ፤ አኗኗራቸው እንደምን አንደሆነ፤ አሁንም ጉልቶ አልተገለጸልንም። ስለዚህ ይህን ግወቅና መረዳት የሚያሻ ሆነ።

በዚህም ምክንያት የቤተ ክርስቲያን መምህራን ስለ ሥላሴ ሲያስተምሩ፤ አንዱ በአንዱ ህልው እንዲሆንና እንዲኖር፤ የሚያደርገው ምን እንደሆነ ለግወቅ ፈለጉና፤ ይመረምሩ ገቡ።

እነሆም በቅዱሳት መጻሕፍት ዳዊት በመዝሙሩ፡-

«ሣሁሉ ለእግዚአብሔር መልዕ ምድረ፤ ወበቃለ እግዚአብሔር ጸንዓ ሰማያት፤ ወእምእስትንፋስ አፋሁ ኩሉ ኃይሉሙ። ወሕሊና ልቡኒ ለትውልደ ትውልድ። የእግዚአብሔር ይቅርታ ምድርን ሞላ፤ በእግዚአብሔር ቃልም ሰማያት ጸኑ። ኃይላቸውም ሁሉ በአፋ እስትንፋስ ነው። የልቡም አሳብ ለልጅ ልጅ ነው።» ሲል ተናግሮ መኖሩን ተገንዝበው በትምህርታዊ ምሥጢሩ ላይ አተኩሩበት። መዝ. 32/33/ተ6፤9።

ሦስቱ አካላት እርስበርሳቸው ህልዋን ሆነው የሚዋሐዱበትንና የሚኖሩበትን በዚህ በልብ በቃል በእስትንፋስ ኩነታት መሆኑን ይበልጥ ተረዱ።

ኩነታት፤ መለየትና መከፈል ሳይኖርባቸው አካላትን በህልውና እያገናዘቡ በአንድ መለኮት ያሉ የነበሩ ናቸው። እነርሱም ልብ ቃል እስትንፋስ ናቸው። «እነዚህም ለየራሳቸው አካላት አሉዋቸው። ለእሉኒ ልብ ወቃል ወእስትንፋስ ቦሙ አካል ለለእርሶሙ።»

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ምዕላድ ገጽ 3።

በየአካላቱም ሲኖሩ ልብ በአብ፤ ቃል በወልድ፤ እስትንፋስ በመንፈስ ቅዱስ እንደሆኑ ይታወቃሉ። ዮሐ. 1፤3፤18።

«ነአምን ከመ አብ ልብ፤ ወወልድ ቃል፤ መንፈስ ቅዱስ እስትንፋስ፤ አብ ልብ እንደሆነ፤ ወልድም ቃል እንደሆነ፤ መንፈስ ቅዱስም እስትንፋስ እንደሆነ አምናለሁ።» ማሪ ያዕቆብ መዝገበ ሃይ ገጽ 34 ቍጥር 13።

እነዚህም በየአካላቸው ጸንተው ሳይፋሉ ይኖራሉ። «ኢይፈልስ ልብ ለከዊነ ቃል ወእስትንፋስ፤ ወቃልኒ ኢይፈልስ ለከዊነ ልብ ወእስትንፋስ፤ ወእስትንፋስኒ ኢይፈልስ ለከዊነ ልብ ወቃል። ልብ ወደ ቃልና ወደ እስትንፋስ አይለወጥም። ቃልም ልቡና እስትንፋስ ለመሆን አይለወጥም። እስትንፋስም ልብና ቃል ወደ መሆን አይለወጥም።» እም ትምህርተ ሃይ ርትዕ /ትምህርተ ሥላሴ ገጽ 111/።

እነሆም እዚህ ላይ በተገለጸው አካላት በህልውና የሚያገናዝቡት፡-

- 1፤ መለየትና መከፈል ሳይኖርባቸው በአንድ መለኮት ባሉና በነበሩ በሚኖሩ ኩነታት መሆናቸውን፡-
- 2፤ ኩነታት የተባሉም ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ መሆናቸውን፡-
- 3፤ ከዊነ ልብ በአብ ከዊነ ቃል በወልድ ከዊነ እስትንፋስ በመንፈስ ቅዱስ ሆነው ያለመለወጥና ያለመፋለስ መኖራቸውን፡-

4፥ ከዊነ ልቡና በአብ እንደሆነ፤ በራሱ ለራሱ ለባዊ ሆኖ ከዊነ ቃል በወልድ እንደሆነ በራሱ ለራሱ ነባቢ ተናጋሪ ሆኖ፤ ከዊነ እስትንፋስም ለራሱ ሕያው እንደሆነ ሕያው ሆኖ፤ መኖሩን።

5፥ ከዊነ ልብ ከዊነ ቃል ከዊነ እስትንፋስ ሲባል፤ ልብ መባል፤ ቃል መባል፤ እስትንፋስ መባል፤ እየተሰኘ መጠራቱ ብቻ ሳይሆን፤ ልብን በልብነቱ ሊያሳየው ያለውን ምስጢር /ከዋኔ/ የሚያጠነክር እንደሆነ፤ የሚያስገነዝብ መሠረታዊ አቋም ያለው ነው።

ቃልም በቃልነቱ ሊያሳየው ያለውን ምስጢር /ከዋኔ/ የሚያጠነክር እንደሆነ የሚያስገነዝብ አቋም ያለው ነው።

እስትንፋስም በእስትንፋስነቱ ሊያሳየው ያለውን ምስጢር /ከዋኔ/ የሚያጠነክር እንደሆነ የሚያስገነዝብ መሠረታዊ አቋም ያለው ነው።

እንግዲህ የመዋሐድ ይዘቱም ሊቁ አለቃ ገሩይ ፈንታ ባቀረቡት ገለጻ ብሩህ ሆኖ እንዴት እንደሚታይ መገንዘብ ነው። «ከዊነ ልብ በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ ሆኖ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ልቡና ዕውቀት ማወቂያ መሆን ነው። ከዊነ ቃልም በአብ መሠረትነት ለራሱ ንባብ /ነቢብ/ መናገሪያ ሆኖ፤ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃል መናገሪያ መሆን ነው። ከዊነ እስትንፋስም በአብ መሠረትነት ለራሱ ሕይወት ሆኖ /ሕያው ሆኖ/ ለአብና ለወልድ ሕይወት እስትንፋስ መሆን ነው። ሕይወት ሆኖ /ሕያው ሆኖ/ ለአብና ለወልድ ሕይወት እስትንፋስ መሆን ነው። አለቃ ገሩይ ፈንታ ፍኖተ እግዚአብሔር ገጽ 14።

እነዚህም በየአካላቸው ጸንተው ሳይፋለሱ ይኖራሉ። «ኢይፈለስ ልብ ለከዊነ ቃል ወእስትንፋስ፤ ወቃልኒ ኢይፈለስ ለከዊነ ልብ ወእስትንፋስ፤ ወእስትንፋስኒ ኢይፈለስ ለከዊነ ልብ ወቃል»።

ልብ ወደ ቃልና ወደ እስትንፋስ አይለወጥም። ቃልም ልብና እስትንፋስ ለመሆን አይለወጥም። እስትንፋስም ልብና ቃል ወደመሆን አይለወጥም። እም ትምህርተ ሐዋርያት /ትምህርተ ሥላሴ ገጽ 111/።

እነሆም እዚህ ላይ በተገለጸው አካላት በህልውና የሚያገናዝቡት፡-

- 1ኛ፥ መለየትና መከፈል ሳይኖርባቸው፤ በአንድ መለኮት ባሉና በነበሩ በሚኖሩ ኩነታት መሆናቸውን፡-
- 2ኛ፥ ኩነታት የተባሉም ልብ ቃል፤ እስትንፋስ መሆናቸውን፡-
- 3ኛ፥ ከዊነ ልብ በአብ ከዊነ ቃል በወልድ ከዊነ እስትንፋስ በመንፈስ ቅዱስ ሆነው ያለመለወጥና ያለመፋለስ መኖራቸውን፡-
- 4ኛ፥ ከዊነ ልቡና በአብ እንደሆነ፤ በራሱ ለራሱ ለባዊ ሆኖ ከዊነ ቃል በወልድ እንደሆነ፤ በራሱ ለራሱ ለባዊ ሆኖ፤ ከዊነ ቃል በወልድ እንደሆነ በራሱ ለራሱ ለባዊ ሆኖ ከዊነ እስትንፋስም ለራሱ ሕያው እንደሆነ ሕያው ሆኖ፤ መኖሩን።
- 5ኛ፥ ከዊነ ልብ ከዊነ ቃል ከዊነ እስትንፋስ ሲባል፤ ልብ መባል፤ ቃል መባል፤ እስትንፋስ መባል እየተሰኘ መጠራቱ ብቻ ሳይሆን፤ ልብን በልብነቱ ሊያሳየው ያለውን ምስጢር /ከዋኔ/ የሚያጠነክር እንደሆነ የሚያስገነዝብ መሠረታዊ አቋም ያለው ነው።

እስትንፋስ በእስትንፋሰነቱ ሊያሳየው ያለውን ምሥጢር /ከዋኔ/ የሚያጠነክር እንደሆነ የሚያስገነዝብ መሠረታዊ አቋም ያለው ነው።

እንግዲህ ይዘቱም ሊቁ አለቃ ኅሩይ ፈንታ ባቀረቡት ገለጻ ብሩህ ሆኖ ይታያል። «ከዊነ ልብ በአብ መሠረትነት ለራሱ ለባዊ ሆኖ ለወልድ ለመንፈስ ቅዱስ ልቡና ዕውቀት ማወቂያ መሆን ነው። ከዊነ ቃልም በአብ መሠረትነት ለራሱ ንባብ /ነቢብ/ መናገሪያ ሆኖ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃል መናገሪያ መሆን ነው። ከዊነ እስትንፋስም በአብ መሠረትነት ለራሱ ሕይወት ሆኖ /ሕያው ሆኖ/ ለአብና ለወልድ ሕይወት እስትንፋስ መሆን ነው።

በሌላም አገላለጽ፡- በመገናዘብ የሚታየው ትርኢታዊ አኳኋን እንደምን ያለ ነው? ቢሉ? በሚከተለው አገላለጽ አቅርቦን እናሳያለን።

«ቅኑመ ስሙ አብ የተባለ አካል፣ በስመ ኩነቱ በልቡና፣ ቅኑመ ስሙ ወልድ ለተባለ አካልና ቅኑመ ስሙ መንፈስ ቅዱስ ለተባለ አካል፣ ለባዊነት የዕውቀትና ማወቂያ ነው።

ቅኑመ ስሙ ወልድ የተባለ አካል፣ በስመ ኩነቱ በቃል፣ ቅኑመ ስሙ አብ ለተባለ አካልና፣ ቅኑመ ስሙ መንፈስ ቅዱስ ለሆነ አካል ቃል ወይም መናገሪያ፣ ንባብ ነው።

ቅኑመ ስሙ መንፈስ ቅዱስ የተባለ አካል በስመ ኩነቱ በእስትንፋሰነት ቅኑመ ስሙ አብ ለተባለ አካል፣ ቅኑመ ስሙ ወልድ ለተባለ አካል ስም እስትንፋስ ወይም ሕይወት ነው።»

በዚሁ መገናዘብ የትሥልስተ አካላት ህልውና ይታይበታል። ይህ መገናዘብ ነው የትሥልስተ አካላትን ጽምረት ወይም ተዋሕዶ እንዴት እንደሆነ የሚያስተምረን።

ዳግም «ተዋሕዶቹ ለአብ ምስለ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አኩ በከዊን ሎሙ አካለ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ፣ አላ በከዊን ሎሙ ልበ። ወተዋሕዶቹ ለወልድ ምስለ አብ ወመንፈስ ቅዱስ አኩ በከዊን ሎሙ አካለ፣ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ አላ በከዊን ሎሙ ቃለ። ወተዋሕዶቹ ለመንፈስ ቅዱስ ምስለ አብ ወወልድ፣ አኩ በከዊን ሎሙ አካለ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ። አላ በከዊን ሎሙ እስትንፋስ።

ለአብ ከወልድና ከመንፈስ ቅዱስ ያለው ተዋሕዶ ልባቸው በመሆን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን አይደለም። እነርሱ በየራሳቸው አካል አላቸውና ነው። ለወልድም ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ያለው ተዋሕዶ፣ ቃላቸው /መናገሪያቸው/ በመሆን ከዊን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን ከዊን አይደለም። እነርሱ በየራሳቸው አካል አላቸውና ነው።

ለመንፈስ ቅዱስም ከአብና ከወልድ ጋር ያለው ተዋሕዶ፣ እስትንፋሳቸው /ሕይወታቸው/ በመሆን ከዊን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን ከዊን አይደለም። እነርሱ በየራሳቸው አካል አላቸውና ነው።» ተባለ።

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ መጽ ገጽ 31 የእጅ ጽሑፍ።

እንደዚሁም ሁሉ አካላት በየአካላቸው እንደጸኑ ኩነታት ማለት «ከዊነ ልብ ከዊነ ቃል ከዊነ እስትንፋስ፣ በህልውና እንደሚያዋሕዱአቸው ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ እንደሚከተለው ያለውን ትምህርት ገልጾ አስረድቶአል።

«አብ እንዘ ሀሎ በአካሉ ወበግጻዊሁ ሀሎ በወልድ፣ እስመ ቃሉ ውእቱ ወልድ ዘኢይትፈለጥ እምኔሁ። ወዓዲ ሀሎ በመንፈስ ቅዱስ፣ እስመ መንፈሱ ውእቱ ዘኢይትፈለጥ እምኔሁ። ወልድ እንዘ ሀሎ በአካሉ ወበግጻዊሁ ሀሎ በአብ ወወልድ፣ እስመ ቃሉሙ ውእቱ ወልድ፣ ለአብ ወመንፈስ ቅዱስ ዘኢይትፈለጥ እምኔሆሙ። ወመንፈስ ቅዱስ ሀሎ በአብ ወወልድ፣ እስመ መንፈስ ቅዱስ ውእቱ መንፈሱሙ ዘኢይትፈለጥ እምኔሆሙ። አብ በአካሉና በገጹ ሳለ፣ በወልድ ይኖራል። ወልድ ከእርሱ የማይለይ ቃሉ ነውና» እንዲሁም በመንፈስ ቅዱስ ይኖራል፤ መንፈስ ቅዱስ ከእርሱ የማይለይ መንፈሱ ነውና።

ወልድም በአካሉ በገጹ ሳለ፣ በአብ በመንፈስ ቅዱስ ይኖራል። ወልድ ከእነርሱ የማይለይ ቃላቸው ነውና። መንፈስ ቅዱስም በአካሉና በገጹ ሳለ፣ በአብና በወልድ ይኖራል። መንፈስ ቅዱስ ከእነርሱ የማይለይ እስትንፋሳቸው ነውና» ብሎአል። ያዕቆብ ዘእልበረዳኢ በመዝገበ ሃይማኖት ገጽ 53 ቊጥር 90 በቅድስት ሥላሴ ካቲድራል የታተመ።

ኢትዮጵያዊ ሊቅ አለቃ ኅሩይ ፈንታም ይህን ለሰው በሚገባ ገለጻ ሲያስረዱ እንዲህ ብለዋል።

«ሥላሴ ግን አካላቸው የተለየ ሲሆን፣ ባሕርያቸው ተከፍሎ የሌለበት አንድ መሆኑን የሚያስረዳ፣ የሦስቱ ልብ አንድ አብ ሆኖ፣ አንድ ዕውቀትን ያውቃሉ። የሦስቱ ቃል አንድ ወልድ ሆኖ፣ አንድ ንግግርን /ቃልን/ ይናገራሉ። የሦስቱም እስትንፋስ አንድ መንፈስ ቅዱስ ሆኖ፣ አንድ የሕይወት ሥራን ይሠራሉ» ብለዋል። ፍኖተ እግዚአብሔር ገጽ 32 አንቀጽ 5።

«ወልድ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው። መንፈስ ቅዱስ ለአብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ነው። በዚህም ምክንያት የሥላሴ መለኮት አፕድ እንደሆነ ዐወቅን፣ ለእርሱም እንሰግዳለን።» ሲል አቡሊዲስ ያስረዳን ይህንኑ መንግዛዘብ ሲያስረዳ እንደሆነ ተገልጾ ይታያል። አቡሊዲስ ሃ አበ ገጽ 138 ክፍል 2 ቊጥር 8፣9።

«አብስ ልቦና ወአእምሮ በርእሱ ለርእሱ፣ ወልቦና ውእቱ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ ወአልቦሙ ካልዕ ልቦና ዘእንበሌሁ። ወልድኒ ቃል በርእሱ ለርእሱ፣ ወቃል ውእቱ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ፣ ወአልቦሙ ካልዕ ቃል ዘእንበሌሁ። ወመንፈስ ቅዱስኒ ሕይወት በርእሱ ለርእሱ፣ ወሕይወት ውእቱ ለአብ ወወልድ፣ ወአልቦሙ ካልዕ ሕይወት ዘእንበሌሁ፤ ወቦእለ ይቤሉ አብ ጠባይዕ ወልድ አእምሮ ወመንፈስ ቅዱስ ሕይወት። አብ በራሱና ለራሱ ልቡናና አእምሮ ነው። ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ልቡናቸው ነው። ያለ እርሱም ልቡና የላቸውም። ወልድም በራሱ ለራሱ ቃል ነው። ለአብና ለመንፈስ ቅዱስም ቃላቸው ነው። ያለ እርሱም ለእነርሱ ሌላ ቃል የላቸውም። መንፈስ ቅዱስም በራሱና ለራሱ ሕይወት ነው። ለአብና ለወልድም ሕይወታቸው ነው። ያለ እርሱም ለእነርሱ ሌላ ሕይወት የላቸውም። አንዳንዶቹም አብ ጠባይዕ ነው። ወልድ አእምሮ ነው፣ መንፈስ ቅዱስም ሕይወት ነው» ይላሉ። ተብሎ ተነግሮአል።

«እምትምህርተ ሐዋርያት በእንተ ትሥልስተ አካላት ወድማሬ መለኮት መጽሐፈ ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት ዘተምህርነ እም አበዊነ ቅዱሳን ለባስያነ መስቀል ትምህርታተ ሥላሴ ዘተከሥተ በመጻሕፍት»። ዝጉንዳጉዲ ገጽ 110።

የአስማተ ኩነታት በቦታው ተጠብቀው መገኘት።

እነሆም የአስማተ ኩነታት በቦታው ተጠብቆ መገኘት፤ አስፈላጊ የሆነበት ዓይነተኛው ምክንያት፤ እንዲህ ያለውን የመገናኘብ ምሥጢር እውስጡ ስላለበት መሆኑን፤ ደጋግመን ልናሳስብ እንወዳለን። ጉዳዩ እስከዚህ ሆኖ መገናኘቡ በኩነታተ አስማት እንጂ፤ በአካልና በግብር አስማት እንዳልሆነ ጠንቅቆ መረዳት ያሻል። በማስተዋል የምንከታተል ከሆነ፡- እነሆ ሊቁ አቡሊዲስ «ወልዶሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ ወይም» መንፈስ ቅዱሶሙ ለአብ ወለወልድ፡-

ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ልጃቸው ነው፤ «ወይም ለአብና ለወልድ፤ መንፈስ ቅዱሳቸው ነው» ብሎ በአካል ሰማቸው፤ ለማገናኘብ አይሞክርም። እንዲሁም «ተወላዲሆሙ ለወላዲ ወለሠራዊ፤ ወይም፤ ሠራዊሆሙ ለወላዲ ወለተወላዲ። ለወላዲና ለሠራዊ ተወላዲአቸው ነው። ወይም ለወላዲና ለተወላዲ ሠራዊአቸው ነው፤ ብሎ በግብር ሰማቸው ለማገናኘብ ፈጽሞ አልቃጣም። ነገር ግን «ወልድኒ ቃሉሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ። ወመንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሶሙ ለአብ ወለወልድ። ወልድ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው፤ መንፈስ ቅዱስም ለአብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ነው» ብሎ በኩነት ሰማቸው ማገናኘቡን፤ በቅጥነት ሕሊና ማስተዋል ነው። ውጤቱም ቀና ለሆነ ምርመራ መንገድ የሚጠርግ ነው።

አቡሊዲስ ሃይ አበ ገጽ 138 ክፍል 2 ቊጥር 8።

አዎን፡- የአካል ስሞችና የግብር ስሞች ከኩነት ስሞች ተለይተው የሚታወቁበት በዚሁ ትምህርታዊ አገባብና ይዞታ ነው። ይህም ይታወቅ ዘንድ፡- የመገናኘቡን ትምህርት እንደሠንጠረድ ቈጥረን፡- አስማተ አካላትንና አስማተ ግብርን አቅርበን በመገናኘቢያ ሠንጠረድ ላይ ብንተነትን፤ የአካል ስሞችና የግብር ስሞች ሊገቡልን የማይቻላቸው መሆኑን በጣም ሳንርቅ በቅርብ እንረዳለን።

የማገናኘቢያ ሠንጠረድ።

የመገናኘቢያው ሠንጠረድ የሚጉላው፤ ሰዋስዋዊ አቀማመጡ በቅድሚያ ሲታወቅ ለመሆኑ፤ ቀጥሎ ያለው መረጃ ቀርቦአል። ይኸውም፡- በምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት የአንዱን የአካል ስም ወይም የአንዱ የግብር ስም ሰዋስውን በሚመለከት በአገናካቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘር ለብዙ ቊጥር ማለት ለሁለት የአካል ስሞች ወይም ለሁለት የግብር ስሞች ሲዘረዝርላቸው አለመገኘቱ ነው። አንዱ የኩነት ስም ግን፤ ከሁለቱ የአካል ስሞች ጋር ሊገናኝብ ሰዋስውን በሚመለከት በአገናካቢ የብዙ ቊጥር ለሁለቱ ሲዘርዘርላቸው መገኘቱ ነው።

ለማሳየት ያህል፡- የአገናካቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘር ያልነውም በግዕዙ «ሙሆሙ» ሲሆን፤ በአማርኛ «አቸው» ሲል ይገኛል።

ይህን አዋጅ ችላ በማለት የሥላሴን አስማተ አካላት፤ ወይም አስማተ ግብራት ወስደን እርስበርሳቸው በአገናካቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘር ለማገናኘብ ሙከራ ብናደርግ፤ የእያንዳንዱ አካላት ግብርንና የየአካላቱ መሠረታዊ አቋምን የሚያፋልስበን ሆኖ ነው የምናገኘው።

መቼም ቢሆን የአዋጁ ምሥጢራዊ መሠረት ብሉይና ሐዲስ ነው እንጂ ሰዋሰው አይደለም። ታዲያ በብሉይ ሆነ በሐዲስ ኪዳን ከትሥልስተ አካላት አስማት ወይም ከሥላሴ የግብር አስማት በአንዱ ስም የብዙ ቊጥር መዘርዘር ሰጥቶ እርስ በርስ ሲያገናኙ የሚገኝ አብነት ፈጽሞ የለምና፤ የሰዋሰውም አዋጅ የሚጻፍው ይህንኑ መሠረት ተከትሎ ነው።

ሊቃውንትም እንዲህ ያለው አብነት ከቅዱሳት መጻሕፍት አለመኖሩን የተረዱ በመሆናቸው፤ ስለ አካላት አስማት ሲጽፉ፤ የአንዱ አካል ስም በአገናዛቢ ነጠላ ቊጥር እንደሚዘረዝርለት አድርገው፡-

«አቡሁ ለወልድ፡ «ወይም ወልዱ ለአብ»

ለወልድ አባቱ ወይም ለአብ ልጁ» በሚል አብነት ገለጹ። ግን የአንዱ አካል ስም በአገናዛቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘር ለሁለት ስሞች መዘርዘር እንዳለበት በማድረግ፡-

«አቡሆሙ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ፤ ወልዶሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ። ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ አባታቸው፤ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ልጃቸው፤ ከማለት ተጠንቀቁ እንጂ፤ በዚህ አኳኋን ለመጻፍ አልደፈሩም።

ስለ ግብር ስምም «አብ ወላዲ፤ ወልድ ተወላዲ፤ መንፈስ ቅዱስ ሠራጂ» እያሉ ጻፉ እንጂ፤ አካላትን ለማገናከብና በግብራትም የጽምረተ ሥላሴን ሁኔታ ለማስረዳት በመሞከር፤ ለአንድ የግብር ስም በአገናዛቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘርን ሰጥተው ለሁለቱ እንዲዘረዝርላቸው ለማድረግ ከቶ አልቃጡም፤ አልፈተኑም። ስለዚህም «ወላዲሆሙ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ፤ ተወላዲሆሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ ሠራጂሆሙ ለአብ ወለወልድ፡-

ሲተረጉም፡- አብ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ወላጃቸው፤ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ተወላዲአቸው፤ ለአብና ለወልድ ሠራጂአቸው» የሚል ትምህርት ሆነ አባባል ከደጋጎች መምህራን ጽሑፍ ወይም ትምህርት ፈጽሞ እንደማይገኝ እናውቃለን።

«አልተጻፈም» በምንልበት ጊዜም፤ ምናልባት ስላልጻፉ ብቻ እንጂ፤ ነገሩ ግን ቢነገር የሚያስኪድ እንደነበረ የሚገምት አሳብ ከልባችን ይነሣ ይሆናል። ዳሩ ግን ስላልጻፉ ብቻ ሳይሆን፤ የአካላት /የስመ አካላት አቃኒም/ ጽንዕና፤ የግብር ስም አቋም ከመሠረቱ እንዳይናጋና እንዳይደበላለቅባቸው ነቅተውና ተጠንቅቀው እንደተከላከሉ በእውነቱ ብናይላቸው፤ ተቃራኒው አሳባችን ፈጥኖ ሊሟሸሽ ይጀምራል።

ለምሳሌ፡-

1ኛ፡ የአካልንና የግብርን ስም በአገናዛቢ የብዙ ቊጥር መዘርዘር ለሁለት ስሞች እንዲዘረዝርላቸው አድርገው ቢያናገሩና፡-

«አቡሆሙ ወይም ወላዲሆሙ ለወልድ ወለመንፈስ ቅዱስ።» ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ አባታቸው ወይም ወላጃቸው ነው።» ቢሉ ኖሮ፤ የወልድ ተወላዲነትና የመንፈስ ቅዱስ ሠራጂነት ተለይቶ ሊታወቅ ባልተቻለም ነበር። አብ ወልድን ይወልዳልና መንፈስ ቅዱስንም ያሠርጻል እንጂ ወልድን አያሠርፅም መንፈስ ቅዱስንም አይወልድምና ነው።

ቀደምትነት ያለው ምዕላድ ከመሪ ጌታ ዳርጌ ዐስበ ተፈሪ የሚገኝ የእጅ ጽሑፍ።

«መንፈስ ቅዱስ ውእቱ ሠራጂ እምክብ ኢኮነ ውእቱ ወላዲ ወውእቱ ተወላዲ ወኢአሥራጂ» እንዲያውም ይህ አባባል በቀጥታ፡- «አብ ውእቱ ወላዲ ወልድ ወአሥራጂ መንፈስ ቅዱስ፡ ኢተወልደ ወኢሠራፀ እምክልፅ አላ ውእቱ ወላዲ ወአሥራጂ» ወልድ ውእቱ ተወላዲ እምክብ ኢኮነ ውእቱ ወላዲ ወኢአሥራጂ አላ ተወላዲ ውእቱ»

አብ የወልድ ወላዲ የመንፈስ ቅዱስ አሥራጂ ነው። ሆኖም ወላዲና አሥራጂ ነው እንጂ፤ ከሌላ የተወለደ ወይም የሠረፀ አይደለም። አይወለድም አይሠርፅም /ወልድም ከአብ ተወላዲ/ የተወለደ/ ነው። ነገር ግን እርሱ ተወላዲ ነው እንጂ። ወላዲ ወይም አሥራጂ አይደለም። መንፈስ ቅዱስም ከአብ ሠራጂ ነው። ነገር ግን እርሱ ሠራጂ ነው እንጂ፤ ወላዲ ወይም አሥራጂ አይደለም።» በግሌ ድንጋጌ የተወሰነውን የእምነት አዋጅ ሊያፈርስብን በቻለ ነበር። /ምዕላድ/»

2ኛ፡ «ዳግም፡- ወልዶሙ ወይም ተወላዲሆሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ» ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ልጃቸው ወይም ተወላዲአቸው ነው» ቢሉ ኖር፡ ወልድ የተወለደው ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ነው ባለኝ ነበር። ነገር ግን ሊቃውንቱ እንደዚህ እንዳይሆንባቸው በማሰብ፡ ተገቢ መከላከያን ሲያበጁና አላቸውን መንገድ ሲያጥፉ እንመለከታለን። ይኸውም፡- «ዘበኅበ አብ ወልድ፡ ዘበመንፈስ ቃል፡-

በአብ ዘንድ ልጅ፡ በመንፈስ ዘንድም፡ ቃል የሚሆን ወይም ትርጉሙን በማብራራት ብንገልጸው፡- «ከወደ አብ ዘንድ ልጅ የሚሰኝ፤ ከወደመንፈስ ቅዱስ ዘንድ፡ ቃል የሚባል» ሲሉ ማስገንዘባቸው ነው።

«ዘበኅበ አብ ወልድ»

ከወደ አብ ዘንድ ልጅ የሚሰኝ» ብለው በወጡት በአካልም ስም ገለጻ መሠረት «ዘበመንፈስ ወልድ» ከወደመንፈስ ልጅ በማለት ንባቡን በመጨረስ ፋንታ፡ «ዘበመንፈስ ቃል ከወደ መንፈስ ዘንድ ቃል የሚሰኝ» በማለት የተገደዱበት እንደምንድን ነው? ብለን ብንጠይቅ መልሱ ሩቅ አይደለም።

በአብ ዘንድ፡ ልጅ፡ በመንፈስ ዘንድም፡ ቃል የሚሆን፤ ወይም ትርጉሙን በማብራራት ብንገልጸው፡- «ከወደ አብ ዘንድ ልጅ የሚሰኝ፤ ከወደ መንፈስ ዘንድ ቃል የሚባል» ሲሉ ማስገንዘባቸው ነው።

መጽሐፈ ሰዓታት በብራና የተጻፈ የአክሱም ተመልክት። በኮከበ ጽባሕ ቤተ ማኅተም ዘማኅበረ ሐዋርያት ፍሬ ሃይማኖት አሥመራ የታተመ። ገጽ 150

«ወአልቦ ዘይትከፈለ ምንትኒ ማዕከሌሁ ወማዕከለ አቡሁ ወዝንቱ ስም ዘውእቱ ወልድ ያጤይቅ ኅብረተ ህላዌሆሙ እስመ ወልዱ ውእቱ ዘተወልደ እምኒሁ» በእርሱና በአባቱ መካከል የሚከፍል የለም። ይህም ስም እርሱም ወልድ መባል ከእርሱ የተወለደ ልጁ ነውና፡- የህላዌያቸውን አንድነት ያስረዳሃል» እንደ ተባለው ሆኖ፡ ወልድ ተብሎ የሚጠራበት የአካል ስሙ የሁለቱን የአብና የወልድ አንድነት ብቻ ስለሚያስረዳ ነው። በተረከቦ ስሙም ቢነገር፤ በአካል ስሙ የተለየ ጠባይ አያመጣም።

ባስልዮስ ዘቂሣርያ ሃይ አበ ገጽ 113 ክፍል 1 ተጥር 31፤ 32»

ቴዎዶሎስ ዘዕንቂራ ገጽ 172 ተጥር 611»

«ዘበኅበ አብ ወልድ፡- ከወደ አብ ዘንድ ልጅ የሚሰኝ» ባሉበት መንገድ ውጥን ጨራሽ በማድረግ «ዘበመንፈስ ወልድ ከወደ መንፈስ ዘንድ ልጅ የሚሰኝ»

አለግላታቸው፡- ወልድ የአብ ልጅ እንጂ፤ በመለኮታዊ ባሕርያ ልደቱ የመንፈስ ቅዱስ ልጅ የማይባል በመሆኑና፤ በአካል ስምነቱ ግለት ወልድ በመባሉ የሁለቱን /የአብንና የወልድን/ አንድነት ሲያስረዳ እንጂ፤ የሦስቱን አንድነት አያስረዳምና ነው።

«ዘበመንፈስ ቃል፡- በመንፈስ ዘንድ ቃል፤ ወይም ከወደ መንፈስ ዘንድ ቃል ይሰኛል» ግለታቸው ግን፤ ቃል መባል የኩነት ስም በመሆኑ ቃል አብ ቃል መንፈስ ቅዱስ ይሰኛልና፤ በማገናዘብ የሦስቱን አንድነት የሚያስረዳ መሆኑን ዐውቀው ተጠንቅቀው ስልቱን ለይተው ለማስገንዘብ ነው።

«ወአኮ ግብር ከንቱ ሶበን ስምዮ ለአብ አበ» ያለው የመቃርዮስ እስክንድርያ ገለጻም ቦታው እዚህ ላይ እንደሆነ ያስገነዝባል።

መቃርዮስ ዘእስክንድርያ ገጽ 435 ክፍል 1 ተጥር 4።

አንዱ ኢትዮጵያዊ ሊቅም ወንጌላዊ ዮሐንስ «ቃል ሥጋ ኮነ» ስለማለቱ ባተቱበት ክፍል፡- «ወይቤ ውእቱ ቃል ሥጋ ኮነ» ወኢበወልድ ሥጋ ኮነ እስመ ብሂለ ወልድ ያኤምር ከመ ውእቱ ዘአብ ባሕቲቱ ወአኮ ዘመንፈስ ቅዱስ ወብሂለ ቃልስ ያኤምር ከመ ውእቱ ዘአብ ወመንፈስ ቅዱስ»።

ዮሐንስ ወንጌላዊ «ቃል ሥጋ ሆነ አለ፤ ወልድ ሥጋ ሆነ አላለም። ይኸውም «ወልድ ግለት የአብ ብቻ እንደሆነ ያመለክታልና፤ የመንፈስ ቅዱስ መሆኑን አያመለክትምና፤ ቃል ሲባል ግን የአብና የመንፈስ ቅዱስ መሆኑን ያመለክታል።» ሲሉ አብራርተዋል።

ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው በኢትዮጵያውያን መተርጉማን አባባልም በወንጌላ ዮሐንስ ስለ ቃል ሲያትቱ።

ዮሐንስ ወንጌላዊ፡-

«ወልድ ብሉት ቢሆን፤ የሁለቱን አንድነት ነው እንጂ፤ የሦስቱን አንድነት አያስረዳምና... ቃል ግን የሦስቱን አንድነት ያስረዳልና፤ ቃል አብ ቃል መንፈስ ቅዱስ ነው ይላሉ። ትርጓሜ ወንጌል ገጽ 402 2ኛ ጥምድ።»

ምዕራፍ 4 ያለ አምስት።

ወልዶሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ በማለት ሊነገር እንደማይገባ።

እንግዲህ «ወልዶሙ ወይም ተወላዲሆሙ ለአብ ወለመንፈስ ቅዱስ፤ ለአብ ለመንፈስ ቅዱስ ልጃቸው ወይም ተወላዲአቸው ነው» ተብሎ በአገናዛቢ ዝርዝር በብዙ ተጥር የማይነገርበት አኳኋን በዚሁ ትምህርታዊ ምሥጢር ተገልጾልኝ።

1ኛ፤ እንዲሁም፡- «ሠራዊታዊ ለአብ ወወልድ፡- ለአብና ለወልድ መንፈስ ቅዱስ ሠራዊታቸው ነው» ቢሉ ኖሮ፤ መንፈስ ቅዱስ ከአብና ከወልድ እንደሚሠርዕ አድርጎ የመናገር ያህል በበቃ ነበር። ይህም አባባል የእኛ ብቻ ሳይሆን አበው ሊቃውንቱ፡-

«ወይመርሀን ዝ ቃል ንበል ኣብ ወመንፈስ ቅዱስ ወለድዎ ለወልድ፡ ወዓፄ ኣብ ለወልድ ኣሥራዕዎ ለመንፈስ ቅዱስ። ወእመኪ ተወልደ ወልድ እምኣብ ወእመንፈስ ቅዱስ፤ ወሠረፀ መንፈስ ቅዱስ እምኣብ ወወልድ። ናሁኪ ኣጥረየ ወልድ ክልዒተ ወላድያን ዘውእተሙ ኣብ ወመንፈስ ቅዱስ። ወመንፈስ ቅዱስኒ ኣጥረየ ክልዒተ ኣሥራዕያን ዘውእተሙ ኣብ ወወልድ»

ይህም ቃል፡ ኣብና መንፈስ ቅዱስ ወልድን ወለዱት፡ መንፈስ ቅዱስንም ኣሠረፀት እንል ዘንድ የሚመራን ነው። እንግዲህ ወልድ ከኣብና ከመንፈስ ቅዱስ ከተወለደ፤ መንፈስ ቅዱስም ከኣብና ከወልድ ከሠረፀ፤ እንኪያስ ወልድ ሁለት ወላጆች ኣግኝተኣል። እነርሱም ኣብና መንፈስ ቅዱስ ናቸው። ሲል ኣነጋገሩ የሚያስከትለውን ኣሳቻ መንገድና ሁኔታ ሁሉ፡ ከተሸሸገበት ኣውጥተው በምፀት ገልጸውታል።

ኣዎን፡ እንዲህ ኣድርጎ ስለ ኣካላትና ስለ ግብራት መገናዘብ መናገር፡ የኣካላትንና የግብራትን ኣስማት እንደብረት ጨፍልቆ ኣንድ ስለማድረግ ያህል በሆነ ነበር።

ስለዚህም ሊቀ ቀጥሎ ያለውን ተናገርኣል፡- «ንኤነስኪ ንቤ ኢይደልዎ መንፈስ ቅዱስ ይለዶ ለወልድ። ወከማሁ ኢይደልዎ ወልድ ያሥርዖ ለመንፈስ ቅዱስ። ኢንተስኤ ከመ ኢይኩን ሕውሰ፤ ወኢንፍልጥ ከመ ኢይኩን ብዑደ፡-

እኛ ግን መንፈስ ቅዱስ ወልድን እንዲወልደው፤ ወልድም መንፈስ ቅዱስን እንዲያሠርፀው መናገር ኣይገባም እንላለን። ቅይጥ እንዳይሆንብን ኣንደባልቅ፡ ልዩ ብዑድ እንዳይሆን ምንም ኣንለይ» መዝገበ ሃይም 4፤ ገጽ 55 ተጥር 4።

ስለዚህም መንፈስ ቅዱስ ለኣብና ለወልድ ሠራጊያቸው ነው ተብሎ፡ በኣገናዛቢ ዝርዝር መነገር እንደማይገባ የቀረቡትን ማስረጃዎች ተመልከተናል።

በዚህም ነገር ዮሐንስ የተባለው የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት «እስመ ምግባሩ ይመርህ ንበ ጥያቄ ኣስማት ወምግባርኒ በህላዌሁ ይትፈጸም በዝንቁ ፍጻሜ ኣስማትስ ኢየንብሩ በበይናቲሆሙ። ግብሩ ስሞችን ወደ መረዳት ይመራና ያደርሳል። ግብሩም በኣንዋንዋር ባሕርይ በዚሁ ፍጻሜ ይፈጸማል። ስሞች ግን እርስ በርሳቸው ኣንድ ኣይሆኑም» ያለው ስለ ኣካል ስሞችና ስለ ግብር ስሞች መሆኑን እዚህ ላይ ማስታወስ ይገባል። ሃይ. ኣበ. 390 ክፍል 1 ተጥር 8።

እነሆም በዚሁ በማገናዘቢያው ሠንጠረጅ የኣካልና የግብር ስሞች ሊገቡ ያልቻሉ መሆኑን በዚሁ ንይለ ምሥጢር ለመረዳት ይቻላል።

በህልውና የሚገናዘቡ የኩነታት ኣስማት፡ ከዊነ ልብ፡ ከዊነ ቃል፡ ከዊነ እስትንፋስ ግን፡-

«ወልድኒ ቃሉሙ ለኣብ ወለመንፈስ ቅዱስ መንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሶሙ ለኣብ ወለወልድ ወበእንተዝ ኣእመርነ ከመ ኣሐዱ ውእቁ መለኮተ ሥላሴ ወሎቱ ንስግድ፡-

ወልድ ለኣብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው። መንፈስ ቅዱስም ለኣብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ነው። ስለዚህም የሥላሴ መለኮት ኣንድ እንደሆነ ዐወቅን። ለእርሱም እንስግዳለን» ተብሎ ጽዋረተ ሥላሴ ወይም ህልውና ኣካላት ሲገናዘብባቸው ይገኛል።

ይህንም ሊቃውንት በልብ ወለድ የተናገሩትን በፈጠራም ውሳኔ የሰጡት ትምህርታዊ ኣቋም ሳይሆን፤ በቅዱሳት መጻሕፍት በብሉይና በሐዲስ ተመሥርቶ እውነትነቱ ጉልቶ የጸና ነው። ስለዚሁም የሚከተሉትን ጥቅሶች በማስተዋል መመልከት ጠቃሚ ነው።

ምዕራፍ ሃያ ስድስት።

ከዚህ ላይ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት አምልተውና
አስፍተው የገለጹት ትምህርት።

ከዚህ በላይ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት አምልተውና አስፍተው የገለጹት
ትምህርት ከቅዱሳት መጻሕፍት ከብሉይና ከሐዲስ መመሥረቱን የሚያሳዩ ጥቅሶች
እንደሚከተለው እንይ።

1ኛ፡ ወልድ ቃለ አብ ስለ መሆኑ፡-

ስሙም የእግዚአብሔር ቃል ይባላል። ራዕ. 19፥13።

በእግዚአብሔር ቃል ሰማያት ጸኑ። መዝ. 32/33/፥6።

ቃሉን ላክ አዳናቸውም። መዝ. 106/107/፥20።

ቃልም በእግዚአብሔር ዘንድ ነበረ። ዮሐ. 1፥1፥2።

2ኛ፡ ወልድ ቃለ መንፈስ ቅዱስ ስለመሆኑ፡-

ከአብ ዘንድ የምልከላችሁ አጽናኝ /ጳራቅሊጦስ/ እርሱም ከአብ የሚወጣ
የእውነት መንፈስ በመጣ ጊዜ፤ እርሱ ስለ እኔ ይመስክራል። ዮሐ. 15፥26።

ነገር ግን እርሱ የእውነት መንፈስ በመጣ ጊዜ ወደ እውነት ሁሉ ይመራችኋል።
ከራሱ አይናገርምና፤ የሚሰማውን ሁሉ ይናገራል እንጂ፤ የሚመጣውንም ሁሉ
ይነግራችኋል፤ እርሱ ያከብረኛል። ከራሴ /ከገንዘቤ/ ወስዶ ይነግራችኋልና፤ ለአብ
ያለው ሁሉ የእኔ ነው። ስለዚህ ከእኔ ይወስዳል ይነግራችሁማል አልሁ። ዮሐ.
16፥13። 14፥15።

ጌታችን ከተናገረው በተለይም «ለአብ ያለው ሁሉ ገንዘቤ ነው» ያለውን ቃል
ስንመረምር፤ ምን ማለቱ እንደሆነ መረዳት የሚያቻ ነው። መንፈስ ቅዱስ ከአብ
እንደሚወጣ ተናግሮ፤ የመንፈስ ቅዱስ መሥረፅ ከአብ መሆኑን ያስገነዘበ ሲሆን፤
«ለአብ ያለው ሁሉ ገንዘቤ ነው» በማለቱ በህልውና ረገድ በአብ ህልው የሆነ መንፈስ
ቅዱስ፤ ለራሱም ለወልድ ገንዘቡ መሆኑን አስጠብቆበት ይገኛል። «ይነግራችኋል»
በሚል ቃል ላይ ብናተኩር ደግሞ «ከእኔ ወስዶ ይነግራችኋል።» ሲል፤ ምሥጢሩን
ጉላ ያደርገዋል። «ከእኔ ወስዶ ማለት እኔን ወይም ቃልነቴን ገንዘብ አድርጎ»
ይነግራችኋል ማለትን፤ «ቃሉ እንደመሆኑ፤ በእኔ ቃልነት ይነግራችኋል» ከራሱ
አይናገርምና «ማለት ከአካሉ ወይም ከሠራዊነት ግብሩ አይነግራችሁም። ቃሉ እኔ ብቻ
ነኝና» ማለት ነው። ኤፌ. 6፥17። ሲሉ ሊቃውንት በትርጓሜ አስማምተውታል።

3ኛ፡ መንፈስ ቅዱስ ለአብ እስትንፋሱ ስለመሆኑ፡-

መንፈሱ ላከኝ። ኢሳ. 48፥16።

«ወእምእስትንፋስ አፋሁ ኩሉ ኃይሉሙ ኃይላቸውም ሁሉ የአፋ እስትንፋስ»
ተብሎአል። መዝ. 32/33/፥6።

ነገር ግን የአባታችሁ መንፈስ በእናንተ ሆኖ ይናገራል። ማቴ. 10፥20።

ቀጥሎ ያሉት ጥቅሶች ይህን መሰል ናቸው።

ኢዮብ 26+13። 27+3። ምዕ. 33+4። ዘፍጥ. 1+2። ኢዩሌል 2+28፤ 29። ዮሐዋ. 2+17 ተመልከት።

4ኛ፡ መንፈስ ቅዱስ ለወልድ እስትንፋሱ ስለመሆኑ፡-

«እነግረከሙ እስትንፋሱ ቃልየት የቃሌን እስትንፋሱ እነግራችኋለሁ»። ምሳሌ 1+23።

በከንፈሩ እስትንፋሱ ዐመፀኛን ይገድላል። ኢሳ. 11+4።

«የልጁን መንፈስ ወደ እናንተ ላከ» ገላ. 4+5።

ዮሐዋ. 2+32፤ 33። ዮሐ. 10+22። ኢሳ. 59+21።

ማስገንዘቢያ፡-

እዚህ ላይ መንፈሱ ለወልድ ሲል የተነገረው፡ እስትንፋሱ በማለት የተነገረ መሆኑን አንባቢ ሊያስብበት ይገባል። በአማርኛ ወይም በግዕዝ ልሳን ልማድ መንፈስ የሚለው እስትንፋሱ ተብሎ የሚተረጉምበት ጊዜ አለና ነው።

ለመረዳት ያህል፡ ነቢዩ ኢሳይያስ «በከንፈሩ እስትንፋሱ ዐመፀኛን ይገድላል» ያለውን ሐዋርያ ጳውሎስ «ጌታችን በአፋ መንፈስ የሚያጠፋው ያ ክፋ ይገለጣል» ብሎ ሲናገርበት ይገኛል። ስለዚህ አንዱ ቃል በአንድ ምሥጢር መንፈስም እስትንፋስም ተብሎ ሲነገር መገኘቱን መረዳት ነው። 2ተሰ. 2+8። ኢሳ. 11+4።

ይህንም ልናስገነዝብ የፈለግንበት ምክንያት፡ ምናልባትም አንዱ ተመልካች «መንፈስ» የሚለውን ጥሪ ቃል ይዞ አብነታዊ ምሥጢሩን በመልቀቅ፡ በአካል ስሙ ከወልድ ጋር የተገናዘበ እንዳይመስለው፤ ወይም ይህን እንደ ግብር ስም ቁጥር ከወልድ ሠረፀ ብሎ ያለመንገዱና ያለ ስልቱ ሄዶ በአሳቻ መንገድ እንዳይወድቅ ለማስጠንቀቅ ነው።

አስቀድመን እንደተናገርን፤ ሥላሴ ልብ ቃል እስትንፋሱ በሚሰኙበት በአስማተ ኩነታት እንጂ፤ አብተ ወልድ፡ መንፈስ ቅዱስ በሚሰኙበት በአካላት ስማቸው፡ እንዲሁም ወላጁ አሥራፂ ተወላጁና ሠራፂ በሚሰኙበት በግብር ስማቸው፡ የህልውና መገናዘብ ወይም ትድምርት ሲሰናሰልበት አይገኝምና።

ይህንም ከሥሩ ጀምሮ ያለውን ምሥጢር ለማየት እንጓጓ እንደሆነ፤ የሥላሴ ተዋሕዶ ወይም መገናዘብ አንድ ባሕርየ ሕይወት ወደመሆን እንጂ፤ አንድ አካል ወደ መሆን አይደለምና ነው።

የአካላትን አንድ አካል ለማድረግ እንዳንቃጣ፤ ገባሬ መንክራት ጎርጎርዮስ የሰጠን ግልጽ ማብራሪያ ከአሳባችን እንዳይርቅ እንደገና ማስታወስ የሚያገኝ ይሆናል።

«ወአቃኒመ እግዚአብሔር እሙንቱ አስማት ወአስማትኒ እሙንቱ አቃኒም እስመ ትርጓሜሁ ለአቃኒም አካላት ጽኑዓን ወቀዋምያን ፍጹማን ገጽ ወመልክዕ ብሂል። ወሥሉስ ቅዱስ ይሰመዩ እሉንተ አስማተ ጽኑዓን»።

ገባሬ መንክራት ጎርጎ ሃይ አበ ገጽ 39 ክፍል 1 ቀጥር 2-6።

የእግዚአብሔር አቃኒም ግን አስማት ናቸው። አስማትም አቃኒም ናቸው። የአቃኒም ትርጓሜ በገጽና በመልክ ፍጹማን ሆነው ጸንተው የሚኖሩ አካላት ማለት ነውና። ልዩ ሦስት የሚሆኑ አካላት ጸንተው በሚኖሩ በእነዚህ ስሞች ይጠራሉ።

ይህን በቅዱሳት መጻሕፍት መሠረት ስለ አካላት ሥላሴ ጽንዕት አትተን ያቀረብነውን የጎርጎርዮስን ትምህርት በመጣስ፣ አካላትን ወደ አንድ አካል ለማዋሐድ መሞከር፣ የአካላትን ጽንዕ እንደብረት ጨፍልቆ አንድ ድብልብል ነገር ስለማድረግ ያህል የሚቈጠር ነው። ቀጥሎ ያሉትን ጥቅሶች ተመልከት። «ሥሉስ ዘኢይሴደቅ፣ ዋሕድ ዘኢይትነፈቅ፣ በአንድነቱ የማይከፈል በሦስትነቱ የማይጨረሰቅ»።

ጎርጎ ዘአርማንያ ገጽ 205 ፃምድ 4።

ግጽው ወተግሣጽ ዘአብስሊጢስ

ድጓ ዘታጎሣሥ ገብርኤል መሃትው 179 ከታተመው ገጽ ተመልከት።

ታዲያ የሥላሴ ተዋሕዶ እንደምንድን ነው? ተብሎ ቢጠየት ግን፣ መልሱ እነሆ፣ በከዊነ ልብ በከዊነ ቃል፣ በከዊነ እስትንፋስ የመገናዘብ ህልውና አንድ አምላካዊ ክሂልና ሥልጣን ፈቃድ የሚገለጽበት ልዑል ባሕርይ ሕይወት /መለኮት/ ሆኖ መገኘት ነው።

እነሆም አንዱ ኢትዮጵያዊ ሊቅ ስለዚሁ ሁኔታ አምልተው አስፍተው የተናገሩትን አቅርቦን ብንመለከት ምሥጢራዊ ልዩነቱ ሊገባን ይችላል ይሆናል።

«ተዋሕዶቱ ለአብ ምስለ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፣ አኮ በከዊን ሎሙ አካለ፣ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ፣ አላ በከዊን ሎሙ ልበ። ወተዋሕዶቱ ለወልድ ምስለ አብ ወመንፈስ ቅዱስ አኮበ ከዊን ሎሙ አካለ፣ እስመ ቦሙ አካል ለለርእሶሙ አላ በከዊን ሎሙ ቃለ። ወተዋሕዶቱ ለመንፈስ ቅዱስ ምስለ አብ ወወልድ አኮ በከዊን ሎሙ አካለ፣ እስመ ቦሙ አካል ለለእርሶሙ፣ አላ በከዊን ሎሙ እስትንፋስ ወበእንተዝ ኢይሰመዩ አሐደ አካለ፣ እስመ ተዋሕዶቶሙ አኮ በከዊነ አካል፣ አላ ለከዊነ ሕይወት። ወብሂለ ሕይወትኒ ልብ ወቃል ወእስትንፋስ ውእቱ።»

ስለአብ ከወልድና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ያለው ተዋሕዶ ልባቸው በመሆን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን አይደለም። ለየራሳቸው አካል አላቸውና። ለወልድም ከአብና ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ያለው ተዋሕዶ ቃላቸው በመሆን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን አይደለም። እያንዳንዳቸው አካል አላቸውና። ለመንፈስ ቅዱስም ከአብና ከወልድ ጋር ያለው ተዋሕዶ እስትንፋሳቸው በመሆን ነው እንጂ፣ አካላቸው በመሆን አይደለም። እየራሳቸው አካል አላቸውና፣ ስለዚህም በአንድ በከዊነ ሕይወት ይጠራሉ እንጂ፣ በአንድ ከዊነ አካል አይጠሩም። መዋሐዳቸው በከዊነ ሕይወት እንጂ፣ በከዊነ አካል አይደለምና። ሕይወት ማለትም ልብ ቃል እስትንፋስ ማለት ነው።» ብሏል። /ዐ ሰ ከብቲ ምዕ የእጅ ጽሑፍ ያልታተመ ገጽ 31።

ለአንባቢም በአካላትና በኩነታት ይዞታ ወይም በማገናዘብ ግብር ያለባቸውን አገባብ ለመለየት ያህል እንዲረዳው ይህንኑ ስለመግቢያ እንዲሆንለት ታስቦ በአጭር ረድፍ ቀርቦለታል። ይሁን እንጂ፣ ዝርዝር ሁኔታው በሚቀጥለው ተጽፎለት ይገኛልና ይከታተል።

«ፈትል ሥሉስ ኢይትበተክ፥ ሥሉስ ሆኖ የተከረረ ፈትል አይበጠስም።»

መክብብ እሥራኤል የሚባለው ንጉሥ ሰሎሞን፥ ክልዑል እግዚአብሔር በተገለጸለት ዕውቀት፥ በምሳሌ በሚገልጽበት ጊዜ «ፈትል ሥሉስ ኢይትበተክ፥ በሦስት የተገመደ ወይም የተከረረ ፈትል አይበጠስም» ሲል ጠቃሚ ምሥጢር ተናግሮአል። መክ. 4፥12።

በምሥጢር ሥላሴ ትምህርታችን የአምላካችን የማይበጠስ ጽምረተ ትሥልስት ወይም ተዋሕዶተ ሥላሴ እንዴት ሊገባን እንደሚችል ጥናት እያደረግን በምንገኝበት ጊዜ፤ ይህ የጠቢቡ የሰሎሞን መሪ ቃል በርን ከፍቶ የማገናዘብን ስልት ሊያሳየን በመቻሉ፥ አእምሮአችን ይህን እርሱ ያቀረበውን ትምህርት ከፍ ያለ ዋጋ ሰጥቶ፥ የመግለጫነቱን ጥቅምን ተገንዝቦለታል።

ባለፈው ትምህርታዊ ክፍል ውስጥ፥ የተነገረውን ያስታወስን እንደሆነ፤ የሥላሴ የአካላት አስማትና የአካላት ግብራት አስማት እንዳልተገናዘቡ ተመልክተናል። ይኸውም፥ ሦስቱ አካላት /አቃኒ መ እግዚአብሔር/ ጸንተው የሚኖሩ የእግዚአብሔር ስሞች እንደመሆናቸው መጠን፥ በዘላለማዊ ጽንዕ የሚኖሩ እንጂ፤ የሚቀላቀሉ ወይም የሚለዋወጡ ሆነው አለመታየታቸው የሚታወስ ነው። ሦስቱ አካላት በአስማተ ኩነታት፥ እርስበርሳቸው እየተገናዘቡ በአንድ ህልውና መገኘታቸው ደግሞ፥ መዘንጋት የለበትም።

መቼም ቢሆን ኩነታት መለየትና መከፈል ከሌለበት ህላዌ መለኮት ያሉና የሦስቱ አካላት ኩነታት እንደመሆናቸው፥ ሁሉ እርስበርሳቸው ሲገናዘቡ፤ ሦስት አካላት ከእነርሱ /ከጠባይዐቱ/ ይለያሉ፥ ከባሕርየ መለኮት ውጭ ሆነው ይገኛሉ። የማለት ፈሊጥ የለንም። ይህን ከመሠረቱ በጥንቃቄ መርምረን በመመዘን በሚገባ የተገነዘብነው ነገር ነው።

ታዲያ አካላት ለኩነታት እርስበርሳቸው ይገናዘባሉ ሲባል፤ ምን ማለት ነው? ቢሉ፥ አካላት በኩነታት አንዱ ያለ አንዱ ወይም አንዱ ያለ ሁለቱ ህልውና ስለማይኖራቸው፤ እየተገናዘቡ በህልውና ይኖራሉ ማለት ነው።

ባስልዮስ ዘቂሣርያ «ዕቀብ ሊተ አካላተ በተዋሕዶ፡- እነዚህ አካላት በየህላዌያቸው እንደሆኑ፤ በተዋሕዶ እንደሚኖሩ ጠብቅልኝ» ብሎአል።

/ባስልዮስ ዘአንጾኪያም፡-

«ወለለ አሐዱ አሐዱ እምአካላተ ቅድስት ሥላሴ ያበጽሕ ፍጹመ መለኮተ፤ ምስለ ዘዚአሁ አካል ወስም፡- ከቅድስት ሥላሴ አካላትም እያንዳንዱ ከገዛ ራሱ አካልና ስም ጋር፥ የመለኮት ፍጽምናን ያስተባቃል።» ሲል የሰጠው ትምህርታዊ ማሳሰቢያ ቀዋሚ ትምህርት መሆኑ መዘንጋት የለበትም እንላለን።

/ሃይ አበ ገጽ 420 ክፍል 1 ቊጥር 7/።

ይህም ሳይቀር ራሳቸው ኩነታት፥ አካላትን እርስበርሳቸው በማገናዘብ አንድ የሕይወተ ባሕርይ አቋምን ወይም የህላዌ መለኮትን ፍጽምና ማሳየታቸውን እየተመለከትን መጥተናልና የሚያደናግረን ሁኔታ አይኖርም።

እንግዲህ ከአካላት አስማትና በተለየ ስልት የማገናዘብ ጠባይ ያለው እያንዳንዱ አካላዊ ኩነት፣ ይኸውም ከዊነ ልብ፣ ቃል፣ ከዊነ እስትንፋስ፣ በዘለዓለምነት አቋሙ ሲፈጽመውና ሲያከናውንው ከሚኖር ሥላሴያዊ ተዋሕዶ ጋር፣ መክብብ እሥራኤል ሰሎሞን፣ «ፈትል ሥሎስ ኢይትበተክ፣ በሦስት የተገመደ ወይም የተሸረበ ፈትል አይበጠስም» ብሎ ያቀረበልንን መግለጫ ብናስተያይ፣ «ምሳሌው ከትምህርቱ ምን ያህል እንደተዛመደ ከምናይበት ሁኔታ ላይ ሊያደርስን ችሎአል ብንል፤ የማያሰጋ ሁኔታ ሆኖአል»።

የሀገራችን ሊቅ ቅዱስ ያሬድ፣ «እንተ በሥሎስ ትትገመድ፣ ወታፈሪ ለን አስካለ በረከት» በሦስት የተከረረች የበረከት ፍሬንም የምታፈራልን» ብሎአል። ድን ዘዘመን ጽጌ።

አባ ጊዮርጊስ ዘብሔረ ጋሥጫም፣ በዚሁ መሠረት የሚከተለውን መግለጫ አቅርበውልናል።

«ፈትል ሥሎስ ኢይትበተክ፣ ፈትል ቃሎሙ ለሐዋርያት ተጻፍረ በፈትል ቃሎ ለመንፈስ ቅዱስ ወተአሥረ ውስተ ጉንደ ህላዌሁ ለአብ፣ እስመ ፅንዐ መለኮት ዘአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ እጉዝ በፅምረት። በሦስት የተከረረ ፈትል አይበጠስም፣ የሐዋርያት የቃላቸው ፈትል በመንፈስ ቅዱስ ቃል እየተታታ በአብ የአኗኗር ህላዌ ታሥርአል። በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ የመለኮት ጽናትም በአንድነት ከመለኮት ጋር የተያያዘ ነውና» ብሎአል። አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫ መጽሐፈ ምሥጢር ገጽ 42።

እዚህ ላይ «ፈትል ሥሎስ ኢይትበተክ፣ በሦስት የተከረረ ፈትል አይበጠስም» ተብሎ ከጠቢቡ ሰሎሞን የተሰጠውን ምሳሌ የትምህርት መግለጫ አድርገን ስለ ሥላሴ በመለኮት መዋሐድና፣ ሦስቱ አካላትም በዕሪና /በመተካከል በመመሳሰል/ አንድ ባሕርይ ሆነው ስለመታወቃቸው ለመጻፍ እንዋክራለን። ነገር ግን ስለዚሁ ትምህርትና ስለ አገላለጹ ስልት፣ በቅድሚያ ማጥናት መረዳት የሚያስፈልገና የሚገባ ስለሆነ፣ ከሊቁ አለቃ ኅሩይ ፈንታ መጽሐፍ የተሰጠውን ትምህርትና ማስጠንቀቂያ ከዚህ ዘንድ አቅርቦን ብናይ፣ ጠቃሚ ይሆናል።

የሊቁ ትምህርታዊ ማስጠንቀቂያ።

«አንዳንድ ሰዎች የሚናገሩት በሦስት አካላት ላይ የሚገኝ ዕሪና ብቻ ነው እንጂ፣ ህልውናም ዋሕድናም /መገናዘብ አንድነት/ አይገኝበትም። እንዲህም መሆኑ መጻሕፍት ስለ ዕሪና ስለ ህልውና ስለ ዋሕድና የተናገሩትን ምሥጢር አስተውሎ ባለመመልከት ነው። ዕሪና የሚነገር በአካላት ላይ በሚወድቅ ምሥጢር ነው። ዋሕድናም የሚነገር ስለ ባሕርይ ወይም ስለ ጠባይዕ በሚነገር ምሥጢር ነው።

ስለዚህ ከዚህ በላይ ዘርዝረን ያሳየናቸው ነገሮች ስልት ስልታቸውን ማወቅና መገናዘብ ይገባል። መሳሳትን የሚያመጣ፣ ስልት ስልታቸውን ለይተው ሳያውቁ ሃይማኖትን ማስተማር፣ መጽሐፍንም መጻፍ፣ ምሥጢረ ሥላሴን ያፋልሳል። መጻሕፍትን ያጣላል፤ ሰሚውና ተመልካቹንም ገደል ይሰዳል። ማቴ. 15፥17። ስለዚህ ጠንቅቆ ማስተዋል ይገባል» ብለዋል።

አለቃ ኅሩይ ፈንታ ፍናተ እግዚአብሔር ገጽ 116 አንቀጽ 14 ክፍል 3።

ምዕራፍ ሃያ ስምንት።

የአካላቱ በኩነታት መገናዘብ፣ ተዋሕዶተ ሥላሴ ስለመሆኑ።

ከዚህ አስቀድመን እንዳየነው፤ የሥላሴ የአካላት ስሞች መፋለስና መለዋወጥ የሌለባቸው መሆኑን ተገንዝበናል። እንደዚሁም ሁሉ የኩነታት ስሞችም የማይለዋወጡና የማይፋለሱ ሆነው እናገኛቸዋለን።

ይኸውም፡- «ኢይፈልስ ልብ ለከዊነ ቃል ወእስትንፋስ ወኢቃል ለከዊነ ልብ ወእስትንፋስ፤ ወኢእስትንፋስ ለከዊነ ልብ ወቃል።»

ልብ ቃል ለመሆንና እስትንፋስ ለመሆን አይፈልስም። ቃልም ልብ ለመሆንና እስትንፋስ ለመሆን አይፈልስም። እስትንፋስም ልብ ለመሆንና ቃል ለመሆን አይፈልስም» ተብሎአል።

ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት ዘተምህርነ አምአበዊነ ከሚል ጉንዳጉንዲ ከሚገኝ ጽሑፍ ገጽ 110

እስከዚህ ድረስ የአካላትና የኩነታት ስሞች የማይፋለሱ መሆናቸውን በማስረጃዎች የተገነዘብን ስለሆነ፤ በሁለቱም መካከል ያለውን ልዩነት ደግሞ በቅጥነተ ሕሊና ማየትና ማስተዋል የእኛ ድርሻ ይሆናል።

ዐቃቤ ሰዓት ከብቴም በሥነ ፍጥረት መጽሐፋቸው፡- «ሁሉ እግዚአብሔር እምቅድመ ዓለም በትሥልስቱ ወተዋሕዶቱ እንዘ ኢይከፍሉ ትሥልስት ለተዋሕዶቱ ወእንዘ እያስተጋብአ ተዋሕዶ ለትሥልስቱ ዘከመ ዝ ግብር እስመ አልቦቱ ለዓለመ ዓለም።»

ዓለም ሳይፈጠር እግዚአብሔር በሦስትነቱና በመዋሐዱ ያለና የኖረ የሚኖር ሲሆን፤ ሦስትነቱ አንድነቱን /መዋሐዱን/ ሳይከፍለው፤ አንድነቱ /መዋሐዱም/ ሦስትነቱን ሳይጠቀልለው ነው፤ እንደዚያ ያለ ነገር አካቶ በእርሱ ዘንድ የለበትምና» ብለዋል።

/ሥነ ፍጥረት ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ። ገጽ 1።/ አዎን፣ አካላተ ሥላሴ የማይፋለሱና የማይለዋወጡ ይሁኑ እንጂ፣ በዚሁ አቋማቸው ጸንተው ከመታወቅ በቀር፣ ሊገናዘቡ ሆነ ሊያገናዘቡ አይችሉም።

ኩነታት ግን መፋለስና መለዋወጥ ሳይኖርባቸው የሥላሴን አካላት በአንድ ህልውና እያገናዘቡ በፅምረተ ሥላሴ እያዋሐዱ አንድ ተዋሕዶተ መለኮትን ያስታውቃሉ።

ይህም ይታወቅ ዘንድ የሐንስ ዘእስክንድርያ ለኪራኮስ ዘአንጾኪያ፡- በጻፈው መልእክቱ «ወለለ አሐዱ አሐዱ አካላት ዘውእቶሙስ አካላተ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ህልዋን ጥቆ በበመልክም፤ ወመለኮቶሙ አሐዱ ውእቱ።»

ከሥላሴ አካላትም እያንዳንዳቸው እነርሱም የአብና ወልድ የመንፈስ ቅዱስ አካላት በየመልካቸው እንደሆኑ በተረጋገጠ ሁኔታ ታውቀው ይኖራሉ። መለኮታቸው ግን አንድ ነው» ካለ በኋላ፤ «ወፈድፋደስ ንትአመን ከመ አሐዱ አሐዱ እምአካላተ ሥላሴ ቅድስት ይነሥኡ እምተዋሕዶተ አሐዱ መለኮት ወአካላትኒ ይነሥኡ እምኔሁ

እንበለ ማገለቅት። እስመ አብ ህልው በወልድ ወመንፈስ ቅዱስ። ወወልድኒ ህልው በአብ ወመንፈስ ቅዱስ። ወመንፈስ ቅዱስኒ ህልው በአብ ወወልድ።

እኛም ከአካላት እያንዳንዱ ይኸውም ከቅድስት ሥላሴ አካላት ከአንድ የመለኮት መዋሐዱን እንደሚገናኘቡ፤ አካላትም ከአንዱ የመለኮት ተዋሕዶ /መዋሐድ/ ያለ ፍጻሜ እየተገናኘቡ እንደሚኖሩ ላቅ አድርገን እንታመናለን። አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነውና፤ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነውና፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ህልው ነውና።» ብሎአል። ዮሐ ፲፫ ጳጳ ዘእስከንድርያ ሃይ አበ ገጽ 390 ክፍል 1 ተፋጥር 10፤11።

እንግዲህ ይህን በቅዱሳት መጻሕፍት መሠረት ከቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት የተገለጸውን ትምህርታዊ ማስረጃ ካየን፤ አካላቱና ኩነታቱ መፋለስና መለዋወጥ ሳይኖርባቸው አካላቱ በኩነታቱ እየተገናኘቡ እንዴት እንደሚዋሐዱ ስለምንረዳበት ሁኔታ እንጠይቅ፡-

እነሆም ለጥያቄያችን መልስ የሚከተሉትን አርእስተ ነገሮች አስቀድመን ብንመለከት ምናልባት እንረካ ይሆናል።

1ኛ፣ ሥላሴ መፋለስ መቀላቀል ሳይኖርባቸው አንዱ በሁለቱ ሁለቱም በአንዱ እየተገናኘቡና እየተዋሐዱ በህልውና ስለመኖራቸው፡-

2ኛ፣ ሥላሴ አንዱ ለአንዱ ዚአሁ /ገንዘቡ/ እየሆነ በመገኘት፤ በዚሁ መያያዝ በጽምረተ ትሥልስት በዘለዓለማዊ ህልውና ስለመኖራቸው ነው።

ስለ እነዚህ አርእስት በዝርዝር እንመለከታለን።

1ኛ፣ መጀመሪያ ነገር ሥላሴ አንዱ በሁለቱ፤ ሁለቱም በአንዱ እየተገናኘቡና እየተዋሐዱ በህልውና ስለመኖራቸው፤ ከዚህ አስቀድመን ስንጠቅሰው የመጣን ትምህርት ነው እንጂ አዲስ አይደለም።

ለምሳሌ፡- እነ አግናጥዮስና እነ ዮሐንስ ዘእስከንድርያ እነ ስኑትዩ ሌሎችም ከተናገሩት ደጋግመን መግለጻችን ይታወሳል።

ይኸውና «አንዱ በሁለቱ ሁለቱም በአንዱ፤ ሲባል እንደሚከተለው ነው።» አንዱ አብ በሁለቱ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው። አንዱም ወልድ በአብና በመንፈስ ቅዱስ ህልው ነው፤ አንዱም መንፈስ ቅዱስ በአብና በወልድ ህልው ነው። እየተባለ ሲነገር፤ ሥላሴ አንዱ በሁለቱ፤ ሁለቱም በአንዱ እየተገናኘቡ ህልዋን መሆናቸውን የሚያስረዳ ገለጻ አይደለምን?

ሊቁ ሳዊሮስ ዘእስመናይንም፡-

«ወለለ አሐዱ አሐዱ እምኔሆሙ ህላዌ በርእሱ ወከልዒቱ ካልዓን ስቱፋን ቦቱ። እስመ አብ ጉንድ ውእቱ ይቀውም በርእሱ፤ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ይቀውሙ ቦቱ። ወልድ ውእቱ ቃል ውውእቱ ነባቢ በርእሱ አብ ወመንፈስ ቅዱስ ነባብያን ቦቱ። ወመንፈስ ቅዱስ ሕያው በርእሱ ወአብ ወመንፈስ ቅዱስ ሕያዋን ቦቱ።»

ከሦስቱ አካላትም እያንዳንዱ በራሱ ነዋሪ ነው። ሌሎች ሁለቱም በእርሱ አንድነት አላቸው። አብ አንድ ነው በራሱ የሚቆም፤ ወልድና መንፈስ ቅዱስም በእርሱ ይቆሙበታል። ወልድ ቃል ተናጋሪ ነው አብና መንፈስ ቅዱስም በእርሱ ይናገሩበታል። መንፈስ ቅዱስም በራሱ ሕያው ነው፤ አብና ወልድም በእርሱ ሕያዋን ይሆኑበታል።» /ሳዊሮስ ዘእስመናይን ድርሳን ቀዳማዊ ገጽ 144 ዓምድ 4 ተፋጥር 4።/

ከሀገራችን ሊቃውንትም እምነትም ሀርተው ሃይማኖት ርትዕት ከሚል ጽሑፍ « እስመ ሥላሴ ይትዋሐዱ ክልዲቱ በአሐዱት ወአሐዱ በክልዲቱ »

ሥላሴ ሁለቱ በአንዱ፣ አንዱም በሁለቱ ይዋሐዳሉ። ተብሎ ተጽፎ ይገኛል። ትምህርተ ሃይማኖት ርትዕት ዘተምህርነ እምአበዊነ የሚል በጉንዳጉንዲ የሚገኝ መጽሐፍ ገጽ 110።

በዚሁ ገለጻ ስለ ህልውና ምሥጢር የምንጨብጠው ትምህርት «የሥላሴ ተዋሕዶ ወይም መገናዘብ፣ አንዱ በሁለቱ፣ ሁለቱም በአንዱ በህልውና መገኘት ሲሆን፣ በአንጻሩ ደግሞ አንዱ ያለ ሁለቱ፣ ሁለቱም ያለ አንዱ ህልዋን ሆነው ሲኖሩ ያለመገኘታቸውን ሁኔታ ጠንቅቆ መረዳት ነው»። ዘፍጥ. 11+7። ዮሐ. 1+1-3።

2ኛ፣ ሥላሴ፣ አንዱ ለአንዱ ዚአሁ /ገንዘቡ/ ሆኖ በመገኘት የተያያዙ ሆነው በህልውና ተያይዘው ወይም ተዋሕደው ስለመገኘታቸው።

ይህም አባባል ከሰብአዊ አሳብ የመነጨ ሳይሆን የገዛ ራሱ ጌታችን በቅዱስ ወንጌሉ ተናግሮታል። ቃሉም እንደሚከተለው ነው።

«አነ በአብ፡- እኔ በአብ ነኝ» ዮሐ. 14።

«ወአብ ብየ፡- አብም በእኔ ነው»

«ዘቡቱ ለአቡየ ዚአየ ውእቱ»

«ለአባቴ ያለው /በአባቴ ህልው ሆኖ የሚኖር መንፈስ ቅዱስ/ ለእኔ ገንዘቤ ነው» ዮሐ. 16+14።

«እምዚአየ ይነሥእ ወይነግረከሙ፡- ከእኔ ይወስዳል ግለት ቃልነቴን ገንዘብ ያደርጋል ይነግራችኋልም» ዮሐ. 16+14።

የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንትም በዚሁ መሠረት የሚቀጥለውን ተናግረዋል። «ለአብ ዚአሁ ውእቱ ወልድ ወዚአሁ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ። ለወልድ ዚአሁ ውእቱ አብ ወዚአሁ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ። ለመንፈስ ቅዱስ ዚአሁ ውእቱ አብ ወዚአሁ ውእቱ መንፈስ ቅዱስ።

ሲተረጉም፡- ለአብ ወልድ ገንዘቡ ነው፤ መንፈስ ቅዱስም ገንዘቡ ነው። ለወልድ አብ ገንዘቡ ነው፤ መንፈስ ቅዱስም ገንዘቡ ነው። ለመንፈስ ቅዱስም አብ ገንዘቡ ነው፤ ወልድም ገንዘቡ ነው። ስለዚህም አንድ ተብለው ይጠራሉ» ብለዋል። /መጽ ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ገጽ 28።/

ከዚሁ መሠረት ጠለቅ ብለን የምንመለከት ብንሆን የትሥልስተ አካላት ተዋሕዶ ምን ያህል ፍጹምና ጠንካራ መሆኑን የሚያሳውቅ ትምህርት እንዳለ ለማሳየት የሚቻልበት ነው።

ይኸውም፡- እያንዳንዱ የሥላሴ አካል በየራሱ ኩነት እንዳለ የገዛ ራሱ ለሌሎች መሆኑና ገንዘባቸው ሲሆን፣ የሌሎችንም ለገዛ ራሱ ገንዘብ ማድረግ ነው።

አብ በልብነቱ ለራሱ እንዳለ ሆኖ፣ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ የራሱ ገንዘብ ማድረጉ ነው።

ወልድም በቃልነቱ ለራሱ እንዳለ ሆኖ፣ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው መሆኑንና አብንና መንፈስ ቅዱስንም ለራሱ ገንዘብ ማድረግ ነው። መንፈስ ቅዱስም

ለራሱ እስትንፋስ ሆኖ እንዳለ፤ ለአብና ለወልድ ሕይወት /እስትንፋስ/ መሆንና ለገዛ ራሱም አብንና መንፈስ ቅዱስን ገንዘብ ማድረግ ነው።

ይህንም ለማስረዳት የሚያስችል ገለጻ ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ከተናገሩት እናቀርባለን።

«እመቤ ዘይብል ምንት ውእቱ ተዋሕዶ ፍካሬ ገብሎ ለአሐዱ አካል ከዊኖቱ ዘካልዕ ወረሰዮቱ ካልዐ ዘዚአሁ፤ ዝንቱ ውእቱ ተዋሕዶ።

«ተዋሕዶ ማለት ምን ማለት ነው? የሚል ቢኖር፤ አንዱ አካል መሆኑ የሌላ ሆኖ፤ የሁለተኛውን የራሱ ገንዘብ ማድረግ ነው። ተዋሕዶም ማለት ይኸው ነው። ብለዋል። ምዕላድ ዘዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ገጽ 28 ክፍል 1።

«ወልድኒ ቃሉሙ ለአብ ወመንፈስ ቅዱስ። መንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሱሙ ለአብ ወወልድ ወበዝንቱ አእመርን ከመ አሐዱ ውእቱ መለኮተ ሥላሴ ወሎቱ ንሰገድ። ወልድ ለአብና ለመንፈስ ቅዱስ ቃላቸው ነው። መንፈስ ቅዱስም ለአብና ለወልድ እስትንፋሳቸው ነው። በዚህም የሥላሴ መለኮት አንድ እንደሆነ ዐወቅን፤ ለእርሱም እንሰግዳለን» ብሎአል። /አቡሊዲስ ዘርሚ ሃይ አበ ገጽ 138 ተጥር 8።

ዐረጋዊ መንፈሳዊም «አብሰ ጠባይዕ ውእቱ... አልቦኪ ዘይሔሊ በእንተ አካላት ስቡሐት ከመ አሐዱ ይቀድም እምነ አሐዱ፤ እስመ ጠባይሆሙ ሀሎ ዕሩየ እንበለ ጥንት።

«አብ ጠባይዐቸው ነው... ብሎ ተነሥቶ፤ ስለ እነዚህ ስለተመሰገኑ አካላት ሲያስብ፤ አንዱ ከአንዱ እንደሚቀድም የሚያስብ አይነር። ጠባይዐቸው ያለ መነሻ ከዘለዓለም ህልው ሆኖ የሚኖር ነውና» ብሎአል። /ዐረጋዊ መንፈሳዊ

ሊቁ ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ አቡሊዲስና ዐረጋዊ መንፈሳዊ ከተናገሩዋቸው ቃላት አትተው ሲያስረዱ፡- አቡሊዲስ «ወልድኒ ቃል» ብቻ ሳይል መንፈስ ቅዱስም «እስትንፋስ» ብቻ በማለት ሳይናገር» «ወልድኒ ቃሉሙ መንፈስ ቅዱስኒ እስትንፋሱሙ።» ወልድ ቃላቸው ነው፤ መንፈስ ቅዱስም እስትንፋሳቸው ነው። በማለት በጥበብ መናገሩን አስረድተው ተናግረዋል። / ዐቃቤ ሰዓት ከብቴ ምዕላድ

ዐረጋዊ መንፈሳዊም «ጠባይዕ» ብቻ ብሎ ሳይናገር፤ ጠባይሆሙ። በአማርኛ «ጠባያቸው» ብሎ መናገሩን አስተውሎ ብለው ያስጠነቅቃሉ።

«ለቡኪ ከመ ኢይቤ ጠባይዕ ባሕቲቱ፤ አላ ወሰከ በጥበብ ወይቤ ጠባይሆሙ፡- ይህም አብ ለወልድና ለመንፈስ ቅዱስ ገንዘባቸው መሆኑን ያስረዳል። ይህም ተዋሕዶ ሦስትን ሁሉ አንድ ያደርጋቸዋል» ሲሉ አስረዱ።

ዐረጋዊ መንፈሳዊም፡-

«ነጽርኪ ገበ ዛቲ ባሕር እንተ ትትገሠሥ በከመ ባቲ አምሳል ዘእግዚአብሔር በከመ መሀሩን አበዊን በብዙጋት አምሳላት እንዘ ትእምርተ አምሳሊሁ ይልዕል እምኩሉ ትእምርታት።

ነጽርኪ ዘተብህለ በእንተ አበ ኩሉ ከመ መሰልዎ በዛቲ ባሕርይ እንተ ትትገሠሥ ወለወልድኒ ዘይሰገድ እምገበ ኩሉ ከመ መሰልዎ በርጥበተ ማይ፤ ወለመንፈስ ቅዱስኒ ዘይሴባሕ በገበ ኩሉ መሰልዎ በሁከተ ማይ ዘውስተ ባሕር። ወለመኑ ይትከህሉ ከመ ይፍልጥ ኃይለ ባሕር እምጠባይዕ ይትከህልኑ ከመ የሁሉ ባሕር ዘእንበለ ርጥበት ወዘእንበለ ተሀውቲ ወለመኑ ይትከህሉ ይፍልጥ ሁከተ ማይ ባሕር ወያቅማ በባሕቲታ፤

ወለማይኒ ወለርጥበት በባሕቲቶሙ፤ መኑ ዘርእየ አሐዱ እምኔሆሙ እንዘ ይቀውም በባሕቲቱ ዘእንበለ በትሥልስቱ እንዘ አሐዱ ሠለስቱ እሙንቱ ወእንዘ ንሠለስቱ አሐደ ይትበሀሉ»።

ወደዚህች ወደምትዳሰስ ባሕር ተመልከት። እርስዋ ለእግዚአብሔር የሚሆን ምላሌነት አላትና ነው። ከምልክቶች ሁሉ ከፍ ከፍ የሚል፤ የምላሌ ምልክት ያለው ሲሆን፤ በብዙ ምላሌዎች እንዲመስል አባቶታችን አስተምረውናልና።

የሁሉ አባት /መገኛ/ አብን ነፋስ በሚያማታት በባሕር ውኃ ስፋት እንደመሰሉት ዕውቅ። በሁሉ ዘንድ የሚሰገድለት ወልድንም በውኃ ርጥበት እንደ መሰሉት፤ በሁሉ ዘንድ የሚመሰገን መንፈስ ቅዱስንም በባሕር ባለ በውኃ ሁከት እንደመሰሉት ዕውቅ። የባሕር ኃይልን ከጠባዩ ለመለየት ለማን ይቻለዋል? ባሕር ያለ ርጥበትና ያለመታወክ ሊኖር ይቻላልን? ሁከት ከርጥበትና ከስፍሐት ለይቶ ለብቻዋ ለማቆም ለማን ይቻለዋል? ከእነዚህ አንዱን ብቻውን ቆሞ ያየው ማነው? በሦስትነቱ ነው እንጂ፤ ሦስት ሲሆኑ አንድ ናቸውና፤ ሦስት ሲሆኑም አንድ ይባላሉና፤ በሦስት ኩነታት እንዳለ ቢታይ ቢታሰብም ስፍሐት ኃይሉን ከሚገልጥባቸው ከርጥበትና ከሁከት ጋር ይታሰባል። ኃይሉን የሚገልጥባቸው ርጥበትና ሁከትም ከስፍሐት አይለዩም። ስፍሐትም ከርጥበትና ከሁከቱ አይለዩም። ስለተመሰገኑ ጠባይዐትም እንዲህ እንናገራለን» ብሎአል። /ዐረጋዊ መንፈሳዊ ድርሳን 36 ገጽ 116።/

ምዕራፍ ሃያ ዘጠኝ።

ተዋሕዶተ ሥላሴ በህልውና።

እንግዲህ ወልድ በአብ፣ አብም በወልድ ህልዋን ሆነው መኖራቸው፣ በዚህ የተረጋገጠ ቀዋሚ ትምህርት ሆኖ ከተገኘ ዘንድ፣ ስለመገናዘብ የተነገረው ወይም የሚወሰደው ትምህርት አስፈላጊነቱ በግልጽ ይታወቃል።

እነሆም ሊቁ አገናጥዮስ ዘአንጾኪያ፡- «ነአምን ከመ አብ በወልድ ወበመንፈስ ቅዱስ። ወወልድ በአብ ወበመንፈስ ቅዱስ፣ ወመንፈስ ቅዱስ በአብ ወበወልድ።»

አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ እንዳለ፤ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ እንዳለ፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ እንዳለ እናምናለን» ካለ በኋላ፡-

«ዛቲ ሥላሴ ዕሪት ዘእንበለ ፍልጠት ወዘእንበለ ውላጤ። ይህች ሦስትነት፤ ያለመለየትና ያለመለወጥ የመተካከልን አንድነት የምታስገነዝብ ናት» ሲል አስረድቶአል። ሃይ አበ 37 ክፍል 1 ቊጥር 5፣6።

ይህም ትምህርታዊ ምሥጢር የቤተ ክርስቲያን መምህራን «ስለ ሥላሴ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ» እያሉ በዝርዝር የሚናገሩትን «ቅዱስ ሥሉስ፤ ወይም ሥሉስ ቅዱስና ቅድስት ሥላሴ» እያሉ ውስጠ ብዛትን በሚያሳይ በአንድ አንቀጽ ለመናገር ለማስተማር ያስቻላቸው አብነት ሆኖ ተገኝቶአል። «እ ሥሉስ ቅዱስ አብ ወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፡-» በሰመ እግዚአብሔር ሥሉስ እየተባለ ከየመጻሕፍቱ መገኘቱን መገንዘብ ነው።

እንግዲህ መምህራን፡-

«በስመ እግዚአብሔር ዋሕድ ዘይሄለስ በአካላት ወበኩነታት ወይትዋሐድ በመለኮት» በማለት የሚያስተምሩት ስለ ጽምረተ ትሥልስት የህልውና መገናዘብ የተገለጸውን ትምህርታዊ አብነት በዚህ መሠረት መሆኑን ተመልካች ሊያስተውለው ይችላል።

ሊቁ ይህን አስመልክቶ በሚያጠቃልል ገለጻ «ወተዋሕዶተ መለኮቶሙ ርጉቅ እምኩሉ ክፍለት ወእምኩሉ ፍልጠት፡- በመለኮታቸው ያለው ተዋሕዶም ከመከፈል ሁሉ፣ ከመለየት ሁሉ፣ የራቀ ነው» ሲል አስታወቀ።

ዳግም «አኮ ከመ ዘርጉቃን ይትቃረቡ በበይናቲሆሙ በተራክቦ፤ አላ እጉዛን እሙንቱ በጽምረተ አሐዱ መለኮት» የተራራቁ ሰዎች እየተገናኙ እንደሚቀራረቡ አይደለም። ነገር ግን በአንድ መለኮት የተያያዙ ናቸው» አለ። /የሐ. ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 390 ክፍል 1 ቍጥር 10።/ ተዋሕዶተ ሥላሴ በባሕርይ /በመለኮት/።

በዚህ «ተዋሕዶተ ሥላሴ በባሕርይ» በሚል ርእስ ለከፈትነው ምዕራፍ፣ መሠረት የሚሆንን አብነታዊ ገለጻ፡-

«ይሄለሱ በአካላት ወይትዋሐዱ በመለኮት፡- በአካላት ሦስት ይሆናሉ በመለኮትም አንድ ይሆናሉ።»

ሲሉ የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ያወጁት የትምህርተ መለኮት ቀዋሚ መመሪያ ይሆናል። /ኅርኅርዮስ ነባቤ መለኮት ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 522 ክፍል 1 ቍጥር 3።/

አዎን፣ የዚህ መመሪያን መሠረታዊን ትምህርት መረዳት አስፈላጊ መሆኑ ከታወቀ፤ አስቀድመን በስመ ሀላዊያት ምድባዊ አሰያየም ረገድ፡- «መለኮት» የግብረ ባሕርይ መጠሪያ ሊሆን፤ ስሙ ሊታወቅ ይቻል ላልነበረ ባሕርየ እግዚአብሔር፣ መጠሪያ እንዲሆን የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚዎችና የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት እንደተጠቀሙበት ብናስታውስ፣ ከዚህ በፊት በመግለጽ ያተትነውን ደግመን እዚህ ዘንድ ማየት ይኖርብናል። በዚህ መጽሐፍ በህልውና መለኮት ክፍል ገጽ ተመልከት።

እነሆም ዮሐንስ አፈወርቅ «እስመ ሶበ ኢረከበ ስመ ዘይኤምር ኀበ ባሕርይሁ ብህለ በዝንቱ አስማት፤ እስመ ዕበይ ወስብሐት ኢይኤምሩ ኀበ ውእቱ ስም ዘፈቀደ ይዝከር... ወኢዝስም ዘውእቱ ብሂለ እግዚአብሔር ኢይኤምር ኀበ ውእቱ ባሕርይ። ወፍጹመ ኢይትክህል ይርከቡ ስሞ ለዝኩ ባሕርይ።»

ባሕርዩን የሚያስረዳ ስም ለመግለጽ ባይቻለው፤ ዕበይ ስብሐት በማለት ስለ ባሕርይ ስሙ ተናገረ፤ ሊናገረው የወደደውን የባሕርይ ስሙን ስላላገኘም፤ ዕበይ ስብሐት ብሎ በባሕርይ ስሙ ተክቶ ተናገረ። ይህም እግዚአብሔር እየተባለ የሚጠራበት ስሙ እንኳ፤ ሊታወቅ ወይም ሊመረምር የማይቻለውን ባሕርዩን ተርጉሞ ለመግለጽ አይበቃም። የዚያን የባሕርይ ስሙን ማወቅ ፈጽሞ አይቻልምና ነው።» ማለቱ የሚታወስ ነው። /የሐ. አፈወርቅ ድርሳ 2 ገጽ 39።/

ሊቁ አለቃ ኅሩይ ፈንታም ይህንኑ በማስመልከት «መለኮት ማለት ስሙ ለማይታወቅ ባሕርዩ መጠሪያ ሊሆን፤ የሚነገር ስሙ ነው።» እያሉ አትተው ማስረዳታቸው የሚዘነጋ አይደለም። /አለቃ ኅሩይ ፍኖተ እግዚአብሔር ገጽ 55-59 አንቀጽ 11።/

እንግዲህ፡- ይህን እያሰላሰልን አስቀድመን ልብ የምንላቸው በአንዲት ባሕርያ /መለኮት/ ሲኖሩ መከፈልና መለየት ሳይኖርባቸው አካላትን የሚያገናዝቡ ኩነታትን ማለት ልብን ቃልን፤ እስትንፋስን ወደምናስታውስበት ደረጃ ላይ መምጣት የሚያችን ይሆናል።

ወደዚህም ስንመጥቅ፤ አስቀድመን በትክክለኛ አእምሮ የምናስተውላቸው ቀዋምያን ፍሬ ነገሮችን አቅርበን በዝርዝር እንመልከት፡- እነዚህም የሚከተሉት ናቸው።

- 1+ ኩነታት፤ ልብ፤ ቃል፤ እስትንፋስ፤ ከአንድ ባሕርይ /መለኮት/ ያሉና የነበሩ የሚኖሩ መሆናቸው፡-
- 2+ እነዚህ ልብ ቃል እስትንፋስ በሦስቱ አካላት አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ በከዊን የመገኘታቸው ሁኔታ፡-
- 3+ ልብ ቃል እስትንፋስ በኩነታቸው ሦስቱን አካላት ማለት አብን ወልድን መንፈስ ቅዱስን እያገናዘበ በአንድ ህልውና/ ተዋሕዶ የመኖራቸው ይዘት ናቸው።

እንግዲህ እነዚህን በዝርዝር ያቀረብናቸውን ስንመረምራቸው፤ ባሕርያ መለኮት ሦስቱን አካላት፡- አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስን በኩነታቱ በልብነት በቃልነት በእስትንፋስነት እያገናዘበ አንድ የሚያደርጋቸው መሆኑን እንመለከታለን።

እነሆም፤ ይህ «ተዋሕዶተ ሥላሴ በባሕርይ፤ የማለት ትርጉምን ይዞና ገልጾ ይገኛልናልና ነው።

ስለዚህ የሐንስ ዘአንጾኪያ፡-

«ንትአመን በሠለስቱ አካላት ወሠለስቱ ገጾች እንተ አሐዱ ባሕርያ መለኮት። ባሕርያ መለኮት አንድ በሚያደርጋቸው በሦስት አካላትና በሦስት ገጾች እናምናለን»። ብሉአል። /የሐ ዘአንጾ ሃይ አበ 540 ክፍል 1 ቊጥር 6።

አግናጥዮስ ሰማዕትም «እስመ ባሕርያ ሥላሴ አሐዱ ውእቱ ዘውእቱ አሐዱ መለኮት፡- የሥላሴ ባሕርይ አንድ ነው። እርሱም አንዱ መለኮት ነው» ብሉአል።

/አግናጥዮስ ዘአንጾ ሃይ አበ ገጽ 38 ክፍል 1 ቊጥር 13።

ዳግም «እኑዛን በጽምረተ አሐዱ መለኮት። በአንዱ መለኮት መገናዘብም የተያያዙ ናቸው» አለ።

አግናጥዮስ ዘአንጾ ሃይ ገጽ 31 ክፍል 1 ቊጥር 8።

የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት አባ ገብርኤልም ኢጲፋንዮስ፡- ዘቆጵሮስ ከተናገረው የጠቀሰውን እንመለከታለን። «ኣ ሥሉስ ዘፍሉጥ በአካላት ወይትዋሐድ በመለኮት እስመ አብ በወልድ ወበመንፈስ ቅዱስ፤ ወልድ በአብ ወበመንፈስ ቅዱስ። ወመንፈስ ቅዱስ በአብ ወበወልድ። ሥሉስ ቅዱስ ሆይ፤ በአካላት የምትለይ፤ በመለኮት የምትዋሐድ አንድ የምትሆን ነህ። አብ በወልድና በመንፈስ ቅዱስ፤ ወልድም በአብና በመንፈስ ቅዱስ፤ መንፈስ ቅዱስም በአብና በወልድ ነውና» ብሉአል።

/አባ ገብርኤል ዘእስክ ሃይ አበው ገጽ 413 ክፍል 1 ቊጥር 8።/

ባሰልዮስ ዘአንጾኪያ፡-

«አንስ ሶበ እቤ እግዚአብሔር፤ እብል በእንተ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ እስመ አሐዱ ውእቱ መለኮተ ሥላሴ፡- እኔ እግዚአብሔር ባልሁ ጊዜ፤ ስለ አብ ስለ ወልድ ስለ መንፈስ ቅዱስ እላለሁ። የሥላሴ መለኮት አንድ ነውና።» ሲል አስገንዝቦአል።

/ባለልዮስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 420 ክፍል 1 ቊጥር 6።/

እንግዲህ በዚሁ ገለጻ መሠረት የሥላሴ አካላት እያንዳንዳቸው እርስበርሳቸው የተገናዘቡባቸው ኩነታት በአንዲት ባሕርያ መለኮት ያሉና የነበሩ የሚኖሩ ናቸውና፤ «የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ» የሚያሰኝ አባባል ግልጽ የሆነ ትርጉም እንዳለው ታየ።

መቼም ቢሆን በአንዱ ባሕርያ መለኮት ያሉና የሚኖሩ ኩነታት /ጠባይዓት/ ልብ ቃል እስትንፋስ አካላት ሥላሴን ይኸውም አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስን በህልውና እያገናዘቡ በአንድ ህልውና የሚኖሩ መሆናቸውን ነው «ተዋሕዶተ ሥላሴ በባሕርይ» የምንለው።

እነሆም፡- የዚህ አባባል መሠረታዊ ገለጻ በቅዱሳት መጻሕፍትና በቤተ ክርስቲያን አባቶች የነገረ መለኮት ትምህርታዊ መራቀቅ እመንነቱ ታውቆ ጸንቶአል።

ዳሩ ግን በጣም ያሳዝናል፤ በዚሁ ትምህርታዊ ገለጻ ላይ ሁለት የተለያዩ አሳቦችን የያዙ ወገኖች ተነሥተውበት እናገኛለን እነርሱም፡-

1ኛ፡ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ በመባል የታወቀ፤ ምንጊዜም በየአካላቸው እንዳሉ ሆነው ሳይለወጡና ሳይለዋወጡ የሚኖሩትን፤ የሥላሴን አካላት እንደሚጨፈሉት ግዕዣን አልቦ ነገሮች ሁሉ፤ በመቀላቀልና በማዋዋጥ አንድ አካል አድርገው ለማሳየት የተነሡ ሰባልዮሳውያንና ተከታዮቻቸው ናቸው።

2ኛ፡ ደግሞ አንዱን ባሕርያ መለኮት፤ ሊለወጡና ሊለዋወጡ እንደማይቻላቸው እንደ ሦስት አካላት፤ እንደ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ የቊጥር ብዛት /መጠን/ በመሸንሸንና በማከፋፈል፤ ሦስት መለኮት ለማድረግ የተነሡ እነ ዮሐንስ ተዐቃቤና ተከታዮቹ ናቸው።

እነዚህም፡- «ባሕርይ ያለ አካል አካልም ያለ ባሕርይ አይገኝም» የሚለውን ጥቅስ አለቦታውና አለአግባቡ እየጠቀሱ፡- «የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ» ተብሎ የሚነገረውን አብነት ለውጠውና ገልብጠው «የባሕርይ ወይም /የመለኮት/ መከፈል በሥላሴ» የሚያሰኘውን ፈሊጥ ፈጥረው ይናገራሉ።

እነዚህ፡-

«ወአኮ እምነትን በሠለስቱ ዕደው ወሠለስቱ አማልክት አው በሠለስቱ መለኮት። አላ ነአምን በሠለስቱ አካላት ወሠለስቱ ገጾት ፍሉጣን፤ ወበአሐዱ አምላክ፤ ወበአሐዱ ህላዌ። የእኛ እምነታችን በሦስት ሰዎች ወይም በሦስት አማልክት ወይም በሦስት መለኮት አይደለም። ነገር ግን በተለያዩ በሦስት አካላትና በሦስት ገጾች፤ በአንድ አምላክና በአንድ ባሕርይ እናምናለን።» ብሎ የተነገረው፡-

/ዮሐንስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 540 ክፍል 2 ቊጥር 6።/

«ወናወግዝ ዓዲ እለ ይብሉ ሠለስተ መለኮተ እንተ ዘእብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ፤ የአብንና የወልድን የመንፈስ ቅዱስን መለኮት ሦስት መለኮት የሚሉትን እናወግዛለን።» ተብሎ የተወገዘውንም ከምንም የማይቋጥሩት ናቸው። ከሁሉ በላይ

የሚያስገርመው ደግሞ፣ በተከፍሎ የሚኖሩትን ሦስትን አካላትንና አንድ የሆነውን መለኮትን ከሦስት መከፈል ልዩነት አያመጣም፣ ምሥጢሩና አባባሉ አንድ ነው» እያሉ በድፍረት መናገራቸው ነው።

«በመለኮት አንድ ይሆናሉ ማለትና፣ በአካላት ሦስት ይሆናሉ» ማለት በእውነቱ አንድ ምሥጢርና አባባል ነው ለማለት ያስችላልን?

የእነዚህ የሁለቱ አባባሎች ምሥጢር ሆነ የገለጸቸው አቋም እየብቻና የተለያየ ባይሆን ኖሮ፣ አቋማቸው እየብቻ መሆኑን ለይቶ በሚያስገነዝብ ገለጻ «ይሄለሱ በአካላት፣ ወይትዋሐዱ በመለኮት፡-

በአካላት ሦስት ይሆናሉ፣ በመለኮትም አንድ ይሆናሉ» የሚል የቤተ ክርስቲያን ቀዋሚና መሠረታዊ የአዋጅ ድንጋጌ በተነገረና ሊነገር ባስፈለገ ነበርን? /ዲዮና ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 522 ክፍል 1 ቊጥር 3።/ ደግሞስ «ወሰበሂ ንቤ ሠለስተ አካላተ በበአካላቲሆሙ ንቤ አሐደ ባሕርየ ወአሐደ ህላዌ» ሦስት አካላት በየአካላቸው አሉ ባልን ጊዜ፣ ባሕርይን አንድ ህላዌና አንድ እንላለን»። ሲል የተናገረው በአንድ ወገን መከፈል በሌላ ወገን ደግሞ አንድነት ለይቶ አካላትን በመከፈል መኖራቸውን፣ ባሕርይ ደግሞ አንድ እንደሆነ መከፈል ሳይኖርበት መኖሩን ለይቶ ለመግለጽና መግለጹን ለማስገንዘብ ባስፈለገው ነበርን?

ይልቁንም ሊቁ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት አንዱን መለኮት የመከፋፈል ዘይቤ ፈሊጥ በምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት ቦታ ሊኖረው የማይገባ መሆኑን፣ ጠንቀኛ ባዕድ አምልኮን አሽልኮ ወደ እውነተኛ ትምህርት የሚያስገባ መሆኑን በመግለጽ፣ አንዱን ባሕርየ /መለኮት/ በተከፍሎ እንደሚኖሩ እንደ ሦስት አካላት ወይም እንደ ሦስት የአካላት ግብራት፣ ከሦስት መከፈልና መለየት እንደማይገባ በማስጠንቀቅ ጭምር አስገንዝቦ የለምን?

«ወኢይትሀበሉ ጎጉላን ያብኡ ውስተ ቅድስት ሥላሴ ፍልጠተ መለኮት ወኢድማሪ አካላት። ወኢንሰግድ ለሠለስቱ አማልክት፣ አላ ለአሐዱ አምላክ ወንስምዮሙ በሠለስቱ አስማት አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ መለኮት ወአሐዱ ኃይል፣ እንዘ ሠለስቱ አካላት እጉዛን በፅምረተ አሐዱ መለኮት ወህላዌ።

የጠፋ ሰዎች ቅድስት ወደምትሆን የመለኮት መለያየትን ይጨምሩ ዘንድ አይደረፉ። ለአንድ አምላክ እንሰግዳለን እንጂ፣ ለሦስት አማልክት አንሰግድም። አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ብለን በሦስት ሰዎች እንጠራቸዋለን። እነርሱ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ከአንድ መለኮትና ባሕርይ የተገናዘቡ ሦስት አካላት ሲሆኑ፣ አንድ መለኮትና አንድ ኃይል ናቸው።» እያለ ሲያስገነዝብ እንመለከታለን።

/ጎርጎ ነባቤ መለኮት ሃይ አበ ገጽ 211 ክፍል 1 ቊጥር 5-7።/

እነሆም ሊቁ በዚሁ ገለጻው፣ አንዱን መለኮት ወይንም ባሕርይ በሦስት አካላት መጠን መከፈል እንደሌለበትና ባሕርይን መከፈል ግን፣ አምልኮተ ባዕድን እንደሚያስከትል ገልጾ ማስጠንቀቁን ልብ ማድረግ ነው።

እንደዚህም ሁሉ፡-

«ወንሕነስ ናስትት ቃሉሙ ለዐላውያን እለ ይትአመኑ አማልክተ ብዙኃን ወህላውያተ ፍሉጣተ በአሐዱ እግዚአብሔር ዘኢይትከፈል በህላዌ መለኮቱ። ወናወግዝ ዓዲ እለ ይብሉ ሠለስተ መለኮተ። እኛ ግን ብዙ አማልክትን የሚታመኑትንና በመለኮቱ

አኗኗር የማይከፈለውን አንዱን እግዚአብሔርን የተለያዩ ሀላፊዎች እንዳሉት የሚያደርጉትን ንግግራቸውን ከእኛ እናስወግዳለን። እንደዚሁም ደግሞ የአብንና የወልድን የመንፈስ ቅዱስን መለኮት፣ ሦስት መለኮት የሚሉትን እናወግዛለን።» ተብሎ በቤተ ክርስቲያን ትምህርት የተገዘተውን ደግመን በማቅረብ እንገነዘባለን። /ዮሐ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 464 ክፍል 1 ቊጥር 4።/

ይህንም «ተዋሕዶተ ሥላሴ በባሕርይ» የተባለበትን ምሥጢራዊ ትምህርት በሚገባ እንዲታወቅ የሀገራችን ሊቅ አለቃ ገሩይ ፈንታ፡- ግልጽ አድርገው በማብራራት አቅርበውታል። ይኸውም፡-

«የሥላሴ ባሕርይና አካል እንደ ሰው ባሕርይና አካል በመመጣን» አካል የሌለው ባሕርይ፣ ባሕርይም የሌለው አካል የለምና፤ የሥላሴ ባሕርይም አካልን ተከትሎ ከሦስት ይከፈላል» ስለሚሉ ሰዎች ተቃውሞአቸውን በማቅረብ በወሰዱት ትምህርታዊ ማስጠንቀቂያ ነው፡- ቃሉም፡-

«የሰው ባሕርይ በአካል ቢከፈል፤ በየራሱ ልብ በየራሱ ቃል በየራሱ እስትንፋስ ያለው ሆኖ፣ በየራሱ ልዩ ልዩ ሥራውን ይሠራል። ሥላሴ ግን አካላቸው የተለየ ሲሆን፤ ባሕርያቸው ተከፍሎ የሌለበት አንድ ነው። አንድ መሆኑም የሚያስረዳ የሦስቱ ልብ አንድ አብ ሆኖ፣ አንድ ዕውቀትን ያውቃሉ። የሦስቱ ቃል አንድ ወልድ ሆኖ፣ አንድ ነገርን ይናገራሉ። የሦስቱ እስትንፋስ አንድ መንፈስ ቅዱስ ሆኖ፣ አንድ የሕይወት ሥራን ይሠራሉ።» ብለዋል።

/አለቃ ገሩይ ፈንታ ፍኖተ እግዚአብሔር አንቀጽ 5 ገጽ 32 ያልታተመ ጽሑፍ፡-/

እነሆም በዚሁ ትምህርታዊ መራቀቅ የተገለጸው «የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ» ግልጽና በመጽሐፍ ቅዱስ መሠረት የቤተ ክርስቲያን አባቶች የቀየሱትን ተመርሆ የተከተለ ነው።

ይህም ይታወቅ ዘንድ፣ ቀጥሎ የምናቀርበውን የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅስና የሊቃውንቱንም ማስረጃ መመልከት ይጠቅማል።

ሀ፣ ጌታችን በቅዱስ ወንጌሉ፡- የመገናዘብን ምሥጢር ሲገልጽ፡-

እኔ በአብ እንዳለሁ አብን በእኔ እንዳለ እመኑኝ አለ። ዮሐ. 14፡11፤ ም. 16፡14፤ 15።

ለ፣ የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ ከሊቃውንቱ የቀረበውን እንመልከት።

«ወመለኮትኒ ይትዐወቅ ከመ ውእቱ ያጎብር ቅድስተ ሥላሴ» መለኮትም ቅድስት ሥላሴን በአንድነቱ እንደሚያዋሕድ ይታወቃል» ተብሎአል።

እንግዲህ ብዛት ካላቸው አማልክት አምልኮ ለመጠበቅ «ይሄለሱ በአካላት ወይትዋሐዱ በመለኮት፡- በአካላት ሦስት ይሆናሉ፤ በመለኮትም አንድ ይሆናሉ» የሚያስኘው የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ /በመለኮት/ ብሎ ለማመን በሚያስችለው ትምህርት እንደምን ይጠበቃል ቢሉ? ከላይ እንደገለጽነው በአንድ ባሕርይ ወይም መለኮት ያሉና የሚኖሩ ኩነታት፣ አካላትን አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ እያገናዘቡ፣ በህልውና ወይም በተዋሕዶ ስለመኖራቸው የሚያረጋግጠውን ትምህርት በምንገነዘብበት ጊዜ ብቻ ነው።

እነሆም ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ ለሰነትዩ ዘእስክንድርያ በጻፈው መልእክቱ፡- «ወንትአመን በዝንቱ ህላዌ ወንሰግድ ለዝንቱ አሐዱ ህላዌ፣ አሐተ ሰግደተ» እስመ መለኮትስ አሐዱ ውእቱ ዘሠለስቲሆሙ ወሠለስቲሆሙ አሐዱ እሙንቱ በመለኮት ወዝንቱስ የአክል ለዘቦ ልብ ወአእምሮ» ይትወሐዱ በመለኮት ወይሄለሱ በአካላት» በዚህ ህላዌ /ባሕርይ፣ ለዚህ ለአንዱ ህላዌ/ ባሕርይ፣ አንዲት ሰግደትን እንሰግዳለን» መለኮት ግን ለሦስቱ ሁሉ አንድ ነውና፣ ሦስቱም በመለኮት አንድ ናቸውና፤ ይህም ልብና አእምሮ ላለው በቂ ነው» በመለኮት ይዋሐዳሉ፣ በአካላት ግን ሦስት ይሆናሉ» ሲል አብራርቶ ገልጾአል»

ዲዮናስዮስ ዘአንጾ ሃይ አበ ገጽ 522 ክፍል 1 ቊጥር 22»

አዎን፣ አካላትን የሚያገናዝቡ ኩነታት ልብ ቃል እስትንፋስ በአንድ ባሕርይ /መለኮት/ ያለመለየት የሚኖሩ ናቸውና»

ይህንም ለማረጋገጥ፡- ዮሐንስ ሊቀ ጳጳሳት ዘእስክንድርያ፡- ሊቁ ሳዊሮስ ዘአንጾኪያ ከተናገረው ጠቅሱ፡- «አአምን በአሐዱ አምላክ ወአአምር ተዋሕዶተ በእንተ አሐዱ መለኮት ዘሠለስቱ አካላት» በአሐዱ ክብር፣ ባሕርይ በሥላሴ፣ ወሥላሴ በተዋሕዶ፤ ወሥላሴኒ ዘሠለስቱ አካላት ዘበአሐዱ መለኮት ዘውእቶሙ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ» እስመ ምሥጢረ ሥላሴ ይትሌለይ በአካላት ወኢይትሌለይ በመለኮት» በአንድ አምላክ አምናለሁ፤ በሥላሴም መዋሐድ እንዳለ ዐውቃለሁ» ተዋሕዶውም በሦስት አካላት ስላለው ስለ አንድ መለኮት ነው» እነርሱም አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ናቸው» ምሥጢረ ሥላሴ በአካላት ይለያልና፤ በመለኮት ግን አይለይምና ነው» ብሎአል»

ዮሐ. ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 383 ክፍል 1 ቊጥር 5፣6»

ዳግም «እስመ መለኮተ ሥላሴ አሐዱ ውእቱ፤ ወበሠለስቲሆሙ ሀሎ መለኮት» ተለያይተው ሳሉ አንድነት አላቸው» ለሦስቱም ሁሉ መለኮት አለና ነው» ሲል ይኸው ሊቅ ተናግሮአል» /ዮሐ. ዘእስክንድርያ ሃይ አበ ገጽ 391 ክፍል 1 ቊጥር 13።/

ተዋሕዶ እየተባለ የሚነገረው፣ ኅብረት እየተባለ የሚነገር መሆኑን መረዳት ያስፈልጋል» እነሆም፡-

«ኅቡራን እንበለ ተሌልዮ፤ ወሊሉያን እንበለ ትድምርት፣ ሥላሴ በተዋሕዶ፣ ወተዋሕዶ በሥላሴ፤ ተጋብአ በተክፍሉ ወተክፍሉ በተጋብአ፣ ያለመለያየት የሚተባበሩ ናቸው» በአንድነትም ያለመለያየት ናቸው»»

በሥላሴ በመዋሐድ፣ መዋሐድም በሥላሴ፣ መከፈል ሳለ አንድነት፣ አንድነት ሳለ፣ መከፈል አለ የሚያሰኝ የምሥጢረ ሥላሴ ትምህርት፣ እነሆም፡- አካላተ ሥላሴ አብ ወልድ መንፈስ ቅዱስ ሳይለወጡና ሳይፋለሱ ሳይደባለቁ፣ በአንድ ባሕርይ መለኮት ኩነታት በመገናዘብ የሚኖሩ፣ ዘለዓለማዊ ተዋሕዶ ብሩህ ሆኖ ሊታይ የሚቻለው፣ ይህን በቅጥነት ሕሊና ሲረዱ ነው»

ዲዮናስዮስ ዘአርዮስ ፋንጎስም፡-

«ወእንዘ ይትሌለዩ ገጸተ ሥላሴ በበመልክዎሙ ፍጹመ የኅብሩ በተዋሕዶተ መለኮት» ገጸተ ሥላሴ በየአካሉና በየመልኩ ተለይተው እየታወቁ ሳለ፣ በመለኮት ፈጽመው ይተባበራሉ /አንድ ይሆናሉ/» ብሎአል»

ዲዮናስ ዘአርዮስ ፋጎስ ሃይ አበ ገጽ 35 ክፍል 1 ቊጥር 11።

የአንጾኪያ ሊቀ ጳጳሳት አትናቴዎስ፡-

«እስመ ቅድስት ሥላሴ አሐዱ በተዋሕዶ እንበለ ፍልጠት። ቅድስት ሥላሴ ባለመለየት በተዋሕዶ አንድ ናቸው» በማለት አረጋገጠ።

/አትናቴዎስ ዘአንጾኪያ ሃይ አበ ገጽ 477 ክፍል 1 ቊጥር 8።

ምዕራፍ ሠላሳ።

ዕሪና ሥላሴ /የሥላሴ እኩልነት/ በባሕርይ /በባሕርየ መለኮት/።

ባለፉት ትምህርታውያን ገለጻዎች፣ የሥላሴ ተዋሕዶ በባሕርይ /በመለኮት/ ስለተባለው ተመርሆ ክፍል ስናይ ነበርን።

ይኸውም ተዋሕዶ የሚለው ቃል የሥላሴ አካላት በኩነታት መገናዘብን በአንድ ህልውና መለኮት አስመልክቶ የሚነገር መሆኑን ነው። አሁን የምናቀርበው ግን የሥላሴ አካላት በዕሪና በራዕይ /በመተካከልና በእይታ መመሳሰል/ የአንድ ጠባይዕ ወይም የአንድ ባሕርይ አቋም ይዞ መገኘትን ነው።

አዎን፣ ዕሪና ሥላሴ /የሥላሴ የጋራ እኩልነት/ በባሕርይ አስመልክቶ ስለሚገለጸው ትምህርታዊ ገለጻ በቅጥነት ሕሊና ሆነን ብናይ መልካም ነው።

እንግዲህ ወደዚህ አባባል የምናመራ ከሆንን፣ በሚያጣራልን ሐተታ ብንጀመር ሳይሻል አይቀርም።

ይኸውም፡- «ኢይደሉ ይኩን ህላዌ ዘእንበለ አካል፣ ወኢይደሉ ይትረከብ አካል ዘእንበለ አምሳሉ ለአካል ዘውእቱ አርአያሁ።

ባሕርይ/ህላዌ/ ያለ አካል ሊገኝ አይችልም፤ አካልም አካልን ከሚመስል ጠባይዕ እንጂ፣ ብቻውን ሊገኝ አይችልም።» የሚለውን ፍልስፍናዊ አባባል ይዘው፣ ያለ መንገዱ በትምህርተ መለኮት ላይ የሚተቹ ወገኖች እርሱ በኖረበት ዘመን መነሣታቸውን ኪራኮስ ዘአንጾኪያ በሃይማኖተ አበው ገልጾልን እናገኛለን።

/ኪራኮስ ሃይ አበ ገጽ 403 ክፍል 1 ቊጥር 28።/

በኪራኮስ ጊዜ እንደሆነው ሁሉ፡- አሁንም «ባሕርይ ያለ አካል፣ አካልም ያለ ባሕርይ አይገኝም።» በማለት ከሊቁ ቃል ትንሽ ፈቀቅ አድርገው በመጥቀስ፣ አንዱን ባሕርየ መለኮትን በሦስት አካላት ሥላሴ ቊጥር መጠን በመክፈልና በመሸንሸን ሦስት መለኮታት ለማድረግ የሚያስችላቸው እየመሰላቸው፣ ያለ መንገዱ የሚጠቀሙበት ክፍሎች መኖራቸው ይሰማል።

እነሆም፣ «ዕሪና ሥላሴ በባሕርይ /የሥላሴ እኩልነት ወይም ተመሳሳይነት በባሕርይ» በሚል ርእስ በምንናገርበት ጊዜ፣ ከሊቁ ከኪራኮስ «ባሕርይ ያለ አካል